

Veronica Lilja

KOTITYÖT, KODIN METATYÖT JA LASTENHOITO VANHEMPAINVAPAITA JAKANEISSA PERHEISSÄ

Haastattelututkimus vanhempien työnjaosta ja sen
perusteista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Veronica Lilja: Kotityöt, kodin metatyöt ja lastenhoito vanhempainvapaita jakaneissa perheissä:

Haastattelututkimus vanhempien työnjaosta ja sen perusteista

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma, Sosiologian opintosuunta

Syyskuu 2021

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee kotitöihin, kodin metatöihin sekä lastenhoitoon ja vanhemmuuteen liittyvää työnjakoa vanhempainvapaita jakaneissa perheissä. Tutkimus pyrkii selvittämään haastattelujen avulla, millainen työnjako muodostuu niissä perheissä, joissa myös isä on käyttänyt vanhempainvapaita. Lisäksi tutkimus tarkastelee sitä, millaisia perusteita vanhemmat antavat työnjaolle.

Tutkielman aineisto koostuu kuudesta puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, jotka on toteutettu keväällä 2019. Haastatelluista kolme identifioituu äidiksi ja kolme isäksi. Kaikki haastatellut olivat jakaneet vanhempain- ja perhevapaita niin, että perheen isä on ollut kotona 4-12 kuukautta. Haastatteluaineisto on analysoitu teoriaohjautuvan sisällönanalyysin avulla.

Analyysin perusteella kävi ilmi, että näkyvien kotitöiden osalta perheiden isien työpanos on huomattavan suuri. Eri työtehtävät jakautuvat joiltakin osin sukupuolittuneesti. Lastenhoito ja vanhemmuus jakautuivat perheissä osallistuvan isyyden ja jaetun vanhemmuuden ideaalien mukaisesti tasaisesti. Näkyvistä kotitöistä ja lastenhoidosta poiketen kodin metatyöt jakautuivat osassa perheitä hyvin epätasaisesti. Tulokset antavat viitteitä siitä, että kokonaistyönjako on kuitenkin tasaisempi kuin niissä perheissä, joissa tukeudutaan suomalaisessa kulttuurissa vallitsevaan sukupuolinormatiiviseen käsitykseen heterodyniperheen työnjaosta.

Kodin metatyöt on jaettu tutkimuksessa uudella tavalla kahteen osaan. Ensimmäinen osa on jatkuva kodin metatöiden prosessi, johon kuuluu organisointia, kokonaisvastuunkantoa, aikatauluttamista ja huolehtimista. Toinen kodin metatöiden osa on yksittäiseen asiaan liittyvä kodin metatöiden projekti. Projekti, kuten vaikkapa lapsen uuden harrastuksen aloittaminen tai uusien talvikenkien ostaminen sisältää huomattavan paljon näkymätöntä metatyötä. Projektin voi jakaa osiin, jotka ovat Tarpeen ennakointi tai havaitseminen, Suunnittelu, Aloite keskusteluun, Keskustelu ja päätöksenteko, Konkreettinen toteuttaminen ja viimeisenä Seuranta ja muistuttelu.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että työnjakoa perusteltiin monilla eri tavoin. Äitien ja isien työnjakoa koskevat perustelut jakautuivat neljään ryhmään. Nämä ryhmät olivat Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt, Yksilölliset tekijät, Sosialisatio ja Tietoinen toisin toistaminen. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat toimivat refleksiivisesti tasa-arvon kehityksessä ja arvioivat jatkuvasti omaa toimintaansa ja sen tasa-arvoisuutta. Niissä tilanteissa, joissa tasa-arvo ei toteudukaan, vanhemmat antavat perusteluja epätasaiselle työnjaolle tai pehmentävät sanomaansa esimerkiksi huumorin keinoin.

Tämän tutkimuksen keskeinen tutkimustulos on se, että jaetun vanhemmuuden ideaali ei täysin yllä kodin metatöihin. Vanhempien reflektiivinen toiminta ei kohdistu yhtä vahvasti kodin metatöiden alueelle samaan tapaan kuin näkyvien kotitöiden ja lastenhoidon kohdalla. Kodin metatyöt jakautuvat monissa perheissä epätasaisesti, ja niihin liittyy useita hankalia tunteita, kuten turhautumista ja häpeää. Sukupuolittuminen kuormittaa ja häiritsee erityisesti äitejä. Epätasaista jakoa perustellaan vanhempien luonteilla, jolloin työnjako näyttyy "järkevänä" tai "luonnollisena".

Tutkimalla työnjakoa haastattelumenetelmällä, eli keskustelemalla äitien ja isien kanssa, on mahdollista tehdä näkyväksi niitä prosesseja, joissa metatyön tekeminen omaksutaan. Tämä tutkielma tuo näkyväksi sen, että metatöiden tekeminen ei ole sisäsyntyistä tai sukupuolisidonnaista. Kodin metatöiden tekeminen on mahdollista oppia tekemällä ja toistojen kautta, jonka seurauksena metatöiden tekeminen alkaa tuntua luontevalta ja jää rutiiniksi. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että vanhempien välinen tasa-arvoinen työnjako vaatii sekä äidin halua ja kykyä jakaa kodin metatyöt että isän toistojen kautta muodostuvaa kodin metatöiden opettelua ja osaamista.

Avainsanat: kotityöt, kodin metatyöt, metakotityöt, lastenhoito, työnjako, koti-isyys, tasa-arvo, vanhempainvapaat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällys

1.	Johdanto	1
2.	Katsaus aiempaan tutkimukseen	5
2.1.	Kotitöiden ja lastenhoidon jakautuminen	5
2.2.	Kotiin liittyvät metatyöt eli metakotityöt	8
2.3.	Työnjako lasten syntymän jälkeen.....	12
2.4.	Perhevapaiden käyttö ja koti-isyyys	13
2.5.	Jaettu vanhemmuus ja osallistuva isyys	15
3.	Eri selitysmallit epätasaiselle työnjaolle	17
3.1.	Rationaalisen valinnan teorat	17
3.2.	Ajalliset resurssit, kotityön tarve ja työajan ulottuvuudet	18
3.3.	Sosialisaatio- ja sukupuolirooliteoriat	19
3.4.	Työnjaon diskursiivinen ja retorinen perustelu	20
3.5.	Performatiivinen työnjako	21
4.	Aineisto ja menetelmät.....	23
4.1.	Teemahaastattelu	25
4.2.	Teoriaohjautuva sisällönanalyysi	26
4.3.	Aineiston käsittely	27
4.4.	Tutkimusetiikka ja tutkijan asema	28
5.	Työnjako vanhempainvapaita jakaneissa perheissä.....	30
5.1.	Näkyvät kotityöt	30
5.2.	Kodin metatyöt	36
5.3.	Lastenhoito ja vanhemmuus	45
6.	Työnjaon perusteet.....	49
6.1.	Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt	49
6.2.	Yksilölliset tekijät	53
6.3.	Sosialisaatio	56
6.4.	Tietoinen toisin toistaminen.....	58
7.	Tasaisen työnjaon epätasainen todellisuus	61
	Lähteet	66
	Liiteluettelo	71

1. Johdanto

Viimeisinä vuosikymmeninä on käyty runsaasti julkista keskustelua kotitöistä ja työnjaosta. Asiaa on puitu niin mielipidepalstoilla, aikakauslehdissä, poliitikkojen puheenvuoroissa kuin sosiaalisessa mediassakin. Uusin vivahde tähän yhteiskunnalliseen ikuisuuskysymykseen on kodin metatöiden, eli näkymättömän suunnittelun, organisoinnin ja vastuunkannon nostaminen mukaan keskusteluun. Helsingin Sanomat julkaisi 18.3.2021 artikkelin nimeltä *Arjen projektipäällikkö*, jossa käsitellään äitien tekemää näkymätöntä kodin metatyötä ja siitä seuraavia ongelmia ja kuormitusta. Äitien näkeminen ”arjen projektipäälliköinä” sotii jaetun vanhemmuuden ja tasa-arvon ideaaleja vastaan.

Kotitöitä on tarkasteltu sosiologisesta näkökulmasta ansiotyöhön verrattavana toimintana reilun 50 vuoden ajan. Siinä ajassa on ehtinyt tapahtua tasa-arvokehitystä ja työnjaon pientä tasoittumista, mutta sukupuolen mukaisesti jakautuvat työtehtävät, naisten suurempi työmäärä sekä naisten tyytymättömyys työnjakoon pitävät sitkeästi pintansa (esim. Lammi-Taskula & Salmi, 2014, Miettinen 2008). Työnjaon tarkastelu on tärkeää, sillä sukupuolten välistä työnjakoa pidetään yhtenä tasa-arvon keskeisenä mittarina (Oinas 2010). Tästä syystä ei ole yhdentekevää, kuinka lapsiperheen arkea pyöritetään.

Klassikon aseman saavuttanut kotityötä koskeva tutkimus on Ann Oakleyn teos *The Sociology of Housework* (1974). Oakley (1974) tarkastelee sosiologisessa tutkimuksessaan brittiläisten kotirouvien tekemää kotityötä ensimmäisiä kertoja palkkatyöhön verrattavana toimintana, josta voi arvioida esimerkiksi työtyytyväisyyttä, työn määrää ja sen herättämiä tunteita. Sittemmin erilaisia tutkimuksia kotityöstä ja sen jakautumisesta on tullut paljon. Huomionarvoista on se, että Oakley (1974) havaitsi jo 1960-luvulla tehdyissä haastatteluissa, että vastoin yhteiskunnallisia odotuksia, monet kotiäidit olivat tyytymättömiä kotitöihin ja työnjakoon. Vaikka 1960-luvun jälkeen on tapahtunut suuria yhteiskunnallisia muutoksia, ei kotitöihin liittyvä äitien tyytymättömyys ja suurempi vastuu ole kadonnut.

Tuoreemmissa pohjoismaisissa tutkimuksissa on havaittu, että erityisesti perheiden äidit ovat tyytymättömiä kotitöihin ja työnjakoon (esim. Lammi-Taskula & Salmi, 2009, Ruppner, Branden & Turunen 2018). Uusimman tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan noin neljäkymmentä prosenttia alle 7-vuotiaiden lasten äideistä kokee liiallista vastuuta kotitöistä

vähintään silloin tällöin. Vastaava prosentti miesten kohdalla on noin 10 %. (Tilastokeskus 2011.) Epätasainen työnjako ja liiallinen vastuu ovat yhteydessä naisten hyvinvointiin, parisuhdetyytyväisyyteen, avioeron todennäköisyyteen sekä pienempään lapsilukuun (esim. Ciciolla & Luthar 2019, Miettinen, Lainiala, & Rotkirch 2015, Salmi, 2009, Ruppanner, Branden & Turunen 2018). Vaikka tasa-arvokehitystä on tapahtunut Oakleyn urauurtavien tutkimusten jälkeen, ei perheiden työnjaon suhteen ole saavutettu vielä tasa-arvoa.

Kotityö määritellään palkattomaksi työksi, joka liittyy kodin ja perheen ylläpitoon (Shelton & John 1996). Vanhempien välistä työnjakoa on mahdollista tarkastella kolmella eri osa-alueella, jotka ovat näkyvät kotityöt, kodin metatyöt sekä lastenhoito ja vanhemmuus. Näkyvillä kotitöillä tarkoitetaan ruoanlaiton ja siivouksen kaltaisia tehtäviä. Kodin metatyöt ovat puolestaan näkymätöntä suunnittelua, organisointia ja vastuunkantoa, joka mahdollistaa perhe-elämän ja arjen sujuvuuden (esim. Luukinen 2017, Offer 2014, Daminger 2019). Lastenhoito on lasten kanssa leikkimistä sekä hoitamista ja huoltamista. Huomionarvoista on se, että vanhempi saattaa samaan aikaan tehdä useita eri tehtäviä. Vanhempi saattaa esimerkiksi samaan aikaan vahtia hellalla keittyvää riisiä, suunnitella tulevia syntymäpäiväjuhlia ja hyssytellä vauvaa kantoliinassa. Eri osa-alueet eivät ole aina täysin selvärajaisia, mutta osa-alueiden tarkastelu on silti tärkeää, sillä päällisin puolin tasainen työnjako ei välttämättä ulotu kaikille osa-alueille.

Vanhempien välinen työnjako muotoutuu voimakkaasti ensimmäisinä vuosina lasten syntymän jälkeen (Lammi-Taskula & Salmi, 2009, 51). Vaikka jaetun vanhemmuuden ideaalia ja tasa-arvoa kannatetaan laajasti, äidit käyttävät edelleen suurimman osan perhevapaista (Kela 2021). Koti-isyys on yhä harvinaista tässä vanhempien roolien ja työnjaon muotoutumisen kannalta merkittävässä vaiheessa. Aiemmissä tutkimuksissa on näkynyt viitteitä siitä, että vanhempainvapaiden jakaminen tasoittaa työnjakoa vanhempien kesken verrattuna vanhempainvapaita jakamattomin perheisiin (esim. Lammi-Taskula 2004).

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut siitä, millaiseksi työnjako muotoutuu sellaisissa perheissä, joissa isä on käyttänyt osan vanhempainvapaasta ja/tai jäänyt hoitovapaalle. Olen kiinnittänyt erityistä huomiota kodin metatöihin, sillä suunnittelu, organisointi ja kokonaisvastuunkanto kertovat paljon perheiden työnjaosta. Kodin metatöitä on tutkittu hyvin vähän verrattuna siihen, kuinka keskeistä metatyö on lapsiperheen arjen sujuvuuden

kannalta. Metatöiden jakoa tutkimalla nousee esiin myös se, millä tavoin jaetun vanhemmuuden ja tasa-arvon ideaalit toteutuvat.

Tutkielmaani ohjanneet kysymykset ovat:

Millainen työnjako on perhevapaita jakaneissa perheissä?

Mihin työnjako perustuu?

Olen kiinnostunut siitä, millainen työnjako on muodostunut perhevapaita jakaneisiin perheisiin. Tarkastelen työnjakoa kotitöiden eri osa-alueilla sekä kokonaismäärän että eri tehtävien jakautumisen kautta. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, mihin työnjako perustuu ja miten sitä perustellaan.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa heteroydinperheitä, joissa vanhemmat identifioituvat isäksi ja äidiksi. Kaikissa perheissä on vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Lähestyn työnjakoa tasa-arvokysymyksenä. Kysymys lapsiperheen työnjaosta on tärkeä erityisesti kahdesta syystä, jotka ovat tasa-arvo ja lapsiperheiden hyvinvointi. Kuten jo aiemmin mainitsin, tutkimuksissa on lähes poikkeuksetta päädytty siihen, että yhteiskunnallisesta tasa-arvokehityksestä huolimatta lopullinen vastuu lapsista ja kodista jää yhä perheen äidille (esim. Miettinen 2008, Lammi-Taskula 2004, Jokinen 2005). Toiseksi erityisesti pienten lasten äidit ovat tutkimuksissa raportoineet tyytymättömyyttään tilanteeseen. Epätasainen työnjako on tutkimusten perusteella yksi isoimmista riitelyn aiheista, ja rasittaa näin ollen parisuhdetta ja perheen hyvinvointia. (Lammi-Taskula & Salmi, 2009, 56.) Pienten lasten vanhempien työnjaon tarkastelu on tärkeää.

Tämä tutkielma seuraa tavanomaista pro gradu -tutkielman rakennetta. Luvussa kaksi käyn läpi sen, miten kotitöitä tyypillisesti tutkitaan. Käyn läpi sitä, millaisia tuloksia uusimmissa tutkimuksissa on saatu. Käytetyn ajan lisäksi tarkastelen myös eri tehtävien jakautumista. Esittelen lisäksi sen, miten vähemmän tutkittua metatöiden ilmiötä on sivuttu aiemmissa tutkimuksissa. Lopuksi tarkastelen vanhempainvapaiden jakautumista, koti-isyyttä sekä jaetun vanhemmuuden ideaalia, sekä niiden suhdetta työnjakoon.

Kolmannessa luvussa käyn läpi työnjakoa koskevia teoreettisia jäsenyyksiä ja käsitteellistyksiä, jotka pohjautuvat eri teoriaperinteisiin. Tarkastelen rationaalisen valinnan

teorioita, ajallisia resursseja, kotityön tarvetta, työajan ulottuvuuksia, sosialisatio ja -sukupuolirooliteorioita, työnjaon diskursiivista ja retorista oikeuttamista sekä työnjaon performatiivisuutta. Eri jäsenyykset ovat osittain ristiriitaisia keskenään. Jäsennysten tarkastelu on tärkeää, sillä niiden kautta syntyy kokonaiskuva siitä, miten työnjaon ilmiötä on aiemmin pyritty ymmärtämään.

Neljäs luku käsittelee itse tutkimusprosessia. Esittelen aineistonkeruumenetelmänä käyttämäni teemahaastattelun sekä analyysissä käytettävän teoriaohjautuvan sisällönanalyysin. Neljännessä luvussa on mukana myös kuvaus aineiston käsittelystä ja analyysiprosessista. Luvun lopussa tarkastelen tutkimusetiikkaa sekä tutkijan asemaa.

Viides ja kuudes luku keskittyvät analyysiin. Viides luku vastaa tutkimuskysymykseen *Millainen työnjako on perhevapaita jakaneissa perheissä?* Tarkastelen työnjakoa kolmella eri osa-alueella, jotka ovat kotityöt, kodin metatyöt sekä lastenhoito ja vanhemmuus. Käyn kaikkien osa-alueiden kohdalla läpi sen, millaisia tehtäviä kullekin osa-alueelle tutkimukseen osallistuneissa perheissä kuuluu ja miten kyseiset tehtävät jakautuvat vanhempien välillä.

Kuudennessa luvussa tarkastelen toista tutkimuskysymystäni *Mihin työnjako perustuu?* Jaottelen eri selitysmallit neljään ryhmään, jotka ovat Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt, Yksilölliset tekijät, Sosialisatio ja Tietoinen toisin toistaminen.

Tutkielmani viimeisessä luvussa vedän yhteen analyysini tulokset ja tarkastelen niiden merkitystä. Arvioin sitä, miten tulokseni suhteutuvat aiempaan tutkimukseen. Pohdin myös tulosten luotettavuutta ja käyttömahdollisuuksia. Viimeisenä esitän tutkimuksessani esiin nousseita jatkotutkimusaiheita, joita olisi tarpeen tutkia lisää.

2. Katsaus aiempaan tutkimukseen

Käsittelen tässä kappaleessa sitä, millä tavoin kotitöitä ja kotitöiden jakautumista on aiemmin tutkittu. Käyn läpi myös sen, minkä verran kotitöitä suomalaiset keskimäärin tekevät ja miten eri työtehtävät jakautuvat. Esittelen kodin metatöiden ilmiön ja siihen liittyvän aiemman tutkimuksen. Lopuksi käyn läpi sen, miten suomalaiset vanhemmat jakavat vanhempainvapaan ja mitä merkitystä koti-isyydellä on suhteessa myöhempään työnjakoon. Aiemman tutkimuksen ja kotitöiden kentän tarkastelu on tärkeää, jotta käy ilmi se, millaista ilmiötä tutkin.

2.1. Kotitöiden ja lastenhoidon jakautuminen

Suomalaisten kotitöiden tekemistä ja työnjakoa on tutkittu viimeisinä vuosikymmeninä runsaasti ja useilla erilaisilla menetelmillä ja aineistoilla (esim. Raijas & Varjonen 2007, Miettinen 2008 & 2010, Lammi-Taskula & Salmi 2009 & 2014, Tammelin 2009, Raijas & Sallio 2012, Pääkkönen 2010 & 2013.) Yleinen tapa tutkia kotitöitä ja työnjakoa on tehdä ajankäyttötutkimusta. Suomessa Tilastokeskus tekee laajoja ajankäyttötutkimuksia noin kymmenen vuoden välein, joista uusin on vuodelta 2011. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimukset perustuvat ajankäyttöpäiväkirjoihin ja haastatteluihin. Hannu Pääkkönen (2010) huomauttaa, että molemmissa aineistonkeruutavoissa on sekä etuja että haasteita. Päiväkirjamenetelmässä tutkittavat kirjaavat tarkkaan ylös tietyn päivän toimensa ja se mahdollistaakin laajan otannan, mutta harvemmin tapahtuvien tehtävien tarkastelu on hankalaa. Haastattelujen avulla voi saada laajemman kokonaiskuvan, mutta ongelmana on aineiston keräämisen työläys, haastateltavien muistamisongelmat ja se, että haastateltavien on huomattu liioittelevan tekemiensä tehtävien määrää. (Pääkkönen 2010.)

Tilastokeskuksen lisäksi myös muut tutkijat ja tutkimusryhmät ovat tehneet kvantitatiivista tutkimusta kotitöistä ja sen jakautumisesta. Näissä tutkimuksissa aineistoja on kerätty esimerkiksi postikyselyillä (Miettinen 2008 & 2010), haastatteleamalla (Lammi-Taskula & Salmi 2009) ja päiväkirjamenetelmällä (Malinen & Rönkä 2009). Kvantitatiiviset tutkimukset pystyvät vastaamaan tietynlaisiin kysymyksiin, kuten vaikkapa siihen kuinka paljon aikaa kotitöiden tekemiseen menee, onko kotitöihin käytetty aika tasoittunut viime vuosikymmenten aikana ja miten eri taustamuuttajat vaikuttavat kotitöiden tekemiseen.

Kvantitatiivisen tutkimuksen rinnalla kotitöistä on tehty myös kvalitatiivista tutkimusta esimerkiksi haastattelemalla (Magnusson 2008, Tammelin 2009) ja analysoimalla nettikeskusteluja (Raijas & Sailio 2012). Kvalitatiivisten tutkimusten avulla päästään eri tavalla kiinni kotitöihin ja kotitöiden jakoon liittyviin kokemuksiin, tunteisiin ja merkityksiin. Eri aineistoilla ja menetelmillä tehdyt tutkimukset maalaavat yhtenevää kuvaa 2000-luvun suomalaisten lapsiperheiden työnjaosta. Eri työtehtävät ovat edelleen hyvin sukupuolittuneita, lapsiperheissä äidit tekevät tasoittumisesta huolimatta suuremman määrän kotitöitä ja työnjako ja kotityöt aiheuttavat tyytymättömyyttä ja riitelyä (esim. Raijas & Varjonen 2007, Miettinen 2008 & 2010, Lammi-Taskula & Salmi 2009 & 2014, Tammelin 2009, Raijas & Sailio 2012, Pääkkönen 2010 & 2013).

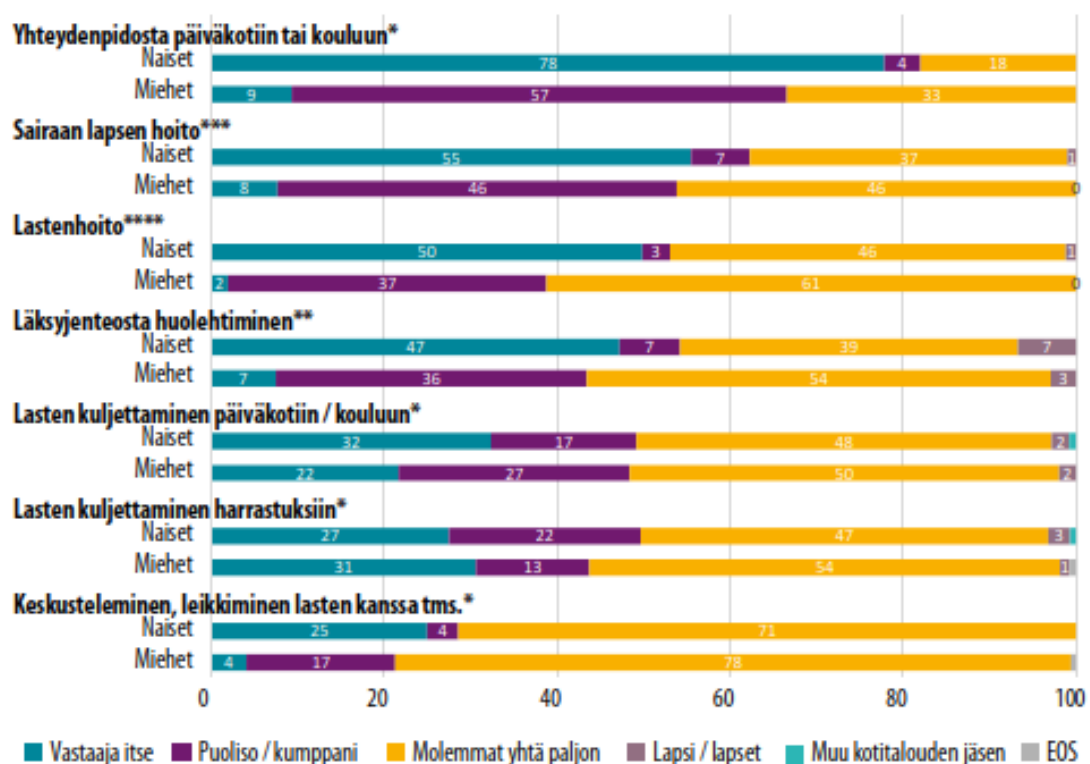
Uusimman Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen (2011) mukaan miehet käyttävät Suomessa keskimäärin yhden tunnin ja 47 minuuttia päivässä kotitalous- ja huoltotöihin, naisten tehdessä päivittäin 48 minuuttia enemmän samoja töitä. Lastenhoitoon liittyviin tehtäviin miehet käyttävät keskimäärin 11 minuuttia päivässä. Naiset käyttävät lastenhoitoon puolestaan keskimäärin 24 minuuttia eli yli tuplasti miehiin verrattuna. (Tilastokeskus 2011.) Toisin sanoen tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan suomalaiset naiset käyttävät päivässä keskimäärin tunnin enemmän kotiin ja lastenhoitoon liittyviin tehtäviin. Muista tutkimuksista saadut tulokset ovat hyvin samansuuntaisia (esim. Pääkkönen 2013, Miettinen 2008). Anneli Miettisen (2008) yli 1000 vastaajaa kattaneen tutkimuksen mukaan kotitalouden muodosta riippuen naiset käyttivät 1.3–2 kertaa enemmän aikaa kotitöihin ja melkein kaksi kertaa enemmän aikaa lastenhoitoon.

Kotitöiden jakautuminen sekä siihen kuluva aika on muuttunut vähän viimeisinä vuosikymmeninä. Tilastokeskuksen tutkimuksessa kävi ilmi, että naiset ovat hiukan vähentäneet sekä lastenhoitoon että kotitalous- ja huoltotöihin kuluvaan aikaan verrattuna vuosien 1987–88 ja 1999–2010 tutkimuksiin. Miehet puolestaan ovat lisänneet samoihin tehtäviin käyttämäänsä aikaa. (Tilastokeskus 2011.) Voidaankin siis sanoa, että pienestä tasa-arvokehityksestä huolimatta naiset kantavat keskimäärin edelleen suuremman vastuun kotiin ja lapsiin liittyvistä tehtävistä.

Kotitöihin käytetyn ajan lisäksi on mahdollista tarkastella myös sitä, miten eri työtehtävät jakautuvat. Kotitalouksien eri tehtävät näyttävät edelleen voimakkaasti mies- tai

naistapaisina (esim. Jokinen 2005, Pääkkönen 2013). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman tasa-arvobarometrin (2017, 96–105) mukaan lapsiperheen työnjako muodostuu edelleen hyvin vahvasti perinteisten roolien mukaisesti. Tasa-arvobarometrissä kävi ilmi, että äidit kertovat olevansa useimmiten vastuussa kotitaloudesta kuten pyykinpesusta (äidit 77 % / isät 10 %), siivouksesta (äidit 52 % / isät 11 %) ja ruuanlaitoista (äidit 64 % / isät 21 %). Äitien vastuulla on myös isompi osa lastenhoidosta (äidit 50 % / isät 2 %) ja yhteydenpidosta kouluun ja päiväkotiin (äidit 78 % / isät 9 %). Isät puolestaan sanovat olevansa useimmiten vastuussa huoltotöistä, kuten kulkuneuvojen huoltamisesta (isät 89 % / äidit 6 %), tietokoneiden asentamisesta (isät 61 % / äidit 21 %) sekä muista huoltoon, korjaukseen tai rakentamiseen liittyvistä tehtävistä (isät 85 % / 6 %). Näyttääkin siltä, että “naistentyöt” ja “miestentyöt” pitävät edelleen sitkeästi pintansa.

Kuvio 39. Vastuunjako lastenkasvatukseen liittyvissä kotitöissä kahden vanhemman avo- ja aviopariperheissä 2017, kuka on useimmiten vastuussa (%), n = 201–371

* jos alle 18 v. lapsia kotitaloudessa kokoaikaisesti ** jos 7–17 v. lapsia kotitaloudessa
 *** jos alle 10 v. lapsia kotitaloudessa **** jos alle 7 v. lapsia kotitaloudessa

Suomalaisten vanhempien käsitykset työnjaosta eivät vastaa täysin toisiaan. Yllä olevasta tasa-arvobarometrin (2017) kaaviosta käy hyvin ilmi se, kuinka isät kokevat työnjaon kaikissa lastenkasvatukseen liittyvissä kotitöissä tasaisemmaksi kuin äidit. Tilanne on tasa-arvobarometrin (2017) mukaan sama myös kotitaloustöiden kohdalla. Ei suinkaan ole merkityksetöntä, että pariskunnan osapuolilla on erilainen käsitys työnjaon todellisesta tilanteesta. Tutkimusten mukaan pariskunnan erilaiset käsitykset työnjaosta on yhteydessä parisuhdetta koskevaan tyytymättömyyteen ja epävakauteen (Ruppanner, Branden & Turunen 2018). Perheen sisäinen työnjako ja kotityöt ovat merkittävässä roolissa, kun tarkastellaan perheellisten pariskuntien parisuhdetyytyväisyyttä ja riitelyä. Kotitöiden jakaminen oli eniten erimielisyyksiä ja riitoja aiheuttava aihe viimeisessä ajankäyttötutkimuksessa (Tilastokeskus 2011). Erityisesti äidit ovat tyytymättömiä vallitsevaan tilanteeseen ja ovat tutkimuksissa raportoineet aiheeseen liittyvistä riidoista. Riitely kuormittaa parisuhdetta ja heijastuu koko perheen hyvinvointiin. (Lammi-Taskula & Salmi, 2009, 56.) Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan ne naiset, jotka raportoivat tutkimuksessa tekevänsä enemmän kotitöitä, ovat vähemmän tyytyväisiä parisuhteisiinsa ja eroavat todennäköisemmin (Ruppanner, Branden & Turunen 2018). Epätasainen työnjako näyttäytyy ongelmallisena sekä tasa-arvon toteutumisen että perheiden hyvinvoinnin kannalta.

2.2. Kotiin liittyvät metatyöt eli metakotityöt

Työnjakoa tarkastellessa on tärkeää kiinnittää huomiota myös kotiin liittyviin metatöihin. Kyseinen ilmiö on noussut Suomessa julkiseen keskusteluun erityisesti vuonna 2015 julkaistun Jenny Lehtisen ”Metatyö räjäyttää äidin pään” blogitekstin myötä. Lehtinen kuvaa tekstissään osuvasti sitä, mitä kaikkea näkymätöntä ja valmistelevaa työtä lapsen syntymäpäiväjuhla ja uimakoulun aloitus vaativat. Lehtisen artikkelin julkaisua seuranneina vuosina aihetta on käsitelty hyvin monissa sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleissa, blogeissa ja keskustelupalstoilla. Tästä syystä lähestyn kodin metatyötä aikalaiskäsitteenä. Kodin metatyöllä tai metakotityöllä tarkoitetaan kotitöihin ja lapseen liittyvää vastuuta, suunnittelua ja organisointia (esim. Luukinen 2017). Esimerkkejä tästä ovat lasten hammaslääkärin muistaminen, lapsille tarpeellisten uusien kesävaatteiden ostaminen tai vaikkapa loppuvien siivoustarvikkeiden hankkiminen. Toisin sanoen kyseessä on valtava määrä muistettavia asioita ja ennakoivaa työtä, jotka mahdollistavat kotitöiden ja perhe-elämän pyörimisen.

Vaikka kodin metatyöt ovat levinneet julkiseen keskusteluun, ei siitä on hyvin hajanaisesti tieteellistä tutkimusta.

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus on tyypillinen esimerkki perinteisestä kotityötä tarkastelevasta tutkimuksesta. Siinä tarkastellaan konkreettisia tehtäviä, kuten vaikkapa ruoanlaittoa tai siivoamista. Perinteisillä työnjakoa tarkastelevilla tutkimuksilla onkin ollut tapana sivuuttaa yksittäistä aktiviteettia edeltävä ja seuraava prosessin kokonaisuus (Daminger 2019.) Toisin sanoen konkreettinen kotityö tai lastenhoidollinen tehtävä, kuten vaikkapa lapsen vieminen harrastukseen, vaatii huomattavan määrän näkymätöntä suunnittelua, vertailua, aikatauluttamista, sopivien tarvikkeiden hankkimista ja pakkaamista. Aiemmissa tutkimuksissa tätä metakotitöiden ilmiötä on sivuttu esimerkiksi tunnetyön (emotional labor), henkisen työn (mental labour/work), kokonaisvastuun, perheen kapteenina toimisen, kotielämän johtamisen, näkymättömän kotityön, arjen kuosittelun ja kognitiivisten työn (cognitive work) kautta. Käyn seuraavaksi läpi nämä eri käsitteet.

Ensimmäinen tapa lähestyä kodin metatöitä on tarkastella tunnetyötä. Tunnetyöllä (emotional labor) tarkoitetaan sitä, kun yksilö arvioi, kontrolloi ja käsittelee omia tunteitaan (Hochschild 2012). Esimerkiksi vanhempi saattaa samaan aikaan viikata pyykkejä ja pyrkiä pysymään rauhallisena lasten riehussa. Hän saattaa myös ulottaa tunnetyötä muihin perheenjäseniin. Tunnetyötä tehdään monesti fyysisen kotityön ohessa, mutta näiden kahden osan tarkastelua ei kuitenkaan ole riittävän kattavana, sillä monet kognitiiviset ulottuvuudet jäävät edelleen pimentoon (Daminger 2019).

Toinen tapa lähestyä kodin metatöitä on tarkastella henkistä työtä (mental work / mental labor). Henkisen työn käsitettä käytetään erityisesti työelämän alueella. Henkisellä työllä tarkoitetaan kotitöiden ja perheen arjen yhteydessä "henkistä excel-tilukkoa", jonka avulla vanhemmat selviävät päivittäisistä tehtävistään (Offer 2014). Aiemmista tutkimuksista poiketen Shira Offerin (2014) tutkimuksessa työssäkäyvät keskiluokkaiset vanhemmat kertoivat ajattelevansa yhtä paljon kotiin ja perheeseen liittyviä asioita, mutta henkisen työn tekeminen vaikutti ainoastaan äitien hyvinvointiin. Tutkimuksessa tarkasteltu henkinen työ olikin henkinen taakka ja stressin aihe ainoastaan äideille (Offer 2014).

Kolmas tapa tarkastella metatyötä on keskittyä vastuuseen ja kokonaisvastuun käsitteeseen. Merja Korhonen (2004, 259–260) kuvaa kokonaisvastuuta osuvasti ominaislaaduksi muuttunutta osaamista päässä olevaksi ”häkkyräksi”, joka huomaa ja havaitsee asioita, rekisteröi ja pitää niitä mielessä. Korhosen (2004) tutkimuksessa kävi ilmi, että ”auttamismalli”, eli isän näkeminen äidin auttajana, pitää edelleen tiukasti pintansa. Isät osallistuivat toistuvasti yksittäisiin askareisiin ja kokivat näin ollen auttaneensa ja kantaneensa osan vastuusta. Äideillä taas oli jatkuvasti jotain kesken tai mielessä jo seuraava tekemätön asia. (Korhonen, 2004.) Noin 40 % alle 7-vuotiaiden lasten äideistä kokeekin liiallista vastuuta kotitöistä vähintään silloin tällöin. Vastaava prosentti miesten kohdalla on noin 10 %. (Tilastokeskus 2011.) STM:n julkaiseman tasa-arvobarometrin (2017, 96–105) mukaan äidit kantavat oman kokemuksensa mukaan päävastuun esimerkiksi lastenhoidosta (äidit 50 % / isät 3 %) ja yhteydenpidosta päiväkotiin / kouluun (äidit 78 % / isät 4 %). Vaikuttaakin siltä, että äidit kantavat isomman osan kokonaisvastuusta ja näin ollen tekevät enemmän kodin metatöitä.

Kodin metatöihin on monesti viitattu näkymättömän työn käsitteellä (invisible work). Ensimmäisiä näkymättömän työn käsitettä käyttäneitä tutkijoita oli Arlene Kaplan Daniels (1987), joka jo vuonna 1987 esitti, että oikeana työnä tulisi nähdä myös näkymätön työ eli kotona tehtävä työ, vapaaehtoistyö ja tunnettyö. Sittemmin käsitettä on tarkennettu ja siitä on erotettu eri ulottuvuuksia. Erin Hatton (2017) esittelee näkymättömän kotityön kolme risteävää sosiologista mekanismia, jotka ovat kulttuurinen, juridinen ja tilallinen näkymättömyys. Näkymättömän työn käsite eroaa metakotityön käsitteestä siten, että näkymätön työ on laajempi ja kattaa allensa huomattavasti enemmän kotona ja kodin ulkopuolella tapahtuvaa työtä.

Myös Jocelyn M. DeGroot ja Tennley A. Vik (2020) käyttävät näkymättömän työn käsitettä tarkastellessaan perheellisten vanhempien työnjaon oikeudenmukaisuutta, joskin he sisällyttävät näkymättömän työn käsitteeseen myös suuren määrän päivittäisiä pieniä vastuita. Heidän tutkimuksessaan kävi ilmi, että epäoikeudenmukaisuus ja näkymättömän työn epätasainen jakautuminen tuovat parisuhteeseen epätasapainoa. Tutkimuksen perusteella äidit joutuvat kantamaan suuremman taakan ja heidän panoksensa on aliarvostettua. (DeGroot & Vik, 2020.)

Seuraava tapa tarkastella kodin metatöitä on kiinnittää huomiota “kodin johtamiseen” ja “kapteenina toimimiseen”. Arlie Hochschild (1989) on nostanut esiin “kotielämän johtamisen” (management of domestic life), johon kuuluu muistamista, suunnittelua ja aikataulutusta. Lucia Ciciolla ja Suniya S. Luthar (2019) tarkastelevat ilmiötä samaan tapaan “kapteenina toimimisen” ja arjen “johtamisen” kautta. Myös he määrittelevät kodin metatyön “näkyttömän kotityöksi”, johon kuuluu sekä ajatus- että tunnetyötä. Näkyttömään kotityöhön liittyy erityisesti koordinoitua, kuten vastuu kodin rutiineista ja perheen aikataulujen organisoinnista. Regressioanalyysiin pohjautuvassa tutkimuksessa yhdysvaltalaiset ylempään keskiluokkaan kuuluvat äidit näyttäytyivät selvästi “perheen kapteeneina” ja näkyttömän työn epätasainen jakautuminen oli yhteydessä äitien henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja matalampaan parisuhdetyytyväisyyteen. (Ciciolla & Luthar, 2019.) Kodin metatöiden näkyttömyys aiheuttaa helposti ongelmia. Metakotityöntekijä saattaa kokea, ettei hänen panostustaan arvosteta ja puoliso saattaa ihmetellä miksi metatyötä tekevä valittaa olevansa kiireinen tai stressaantunut (Daming, 2019). Vaikka Yhdysvallat eroaa yhteiskuntana jonkin verran Suomesta, on myös yhtäläisyyksiä huomattavasti. Mikään tutkimus ei anna viitteitä siitä, että perheen äidin “kotielämän johtaminen” tai kodin metatöiden näkyttömyys ei aiheuttaisi ongelmia myös Suomen kontekstissa.

Myös Eeva Jokisen (2005) kuositelun käsite on hyvin lähellä kodin metatöiden käsitettä. Jokisen (2005, 14) mukaan kuositelu on naistapaista “arjen ajattelua”, jossa henkilö osaa ja huolehtii arjen pyörimisestä ja ennakoii mahdolliset haasteet. Jokinen huomauttaa samassa, että nainen voi joko olla ylpeä tekemästään kuositelusta, tai se voi olla raskasta. Miesten on hankalampaa omaksua naistapaista kuositelua, sillä se ei sovi samalla tavoin miesten habitukseen, eikä heillä ole päässään samanlaista “koordinaatiokelloa” kuin naisilla (Jokinen 2005).

Susanna Luukinen (2017) käsittelee Pro gradu -tutkielmassaan metakotitöiden sisältöä ja jakamisen tapoja. Luukisen mukaan metakotityö on näkyttömää ja valmistelevaa toimintaa, jonka keskeisiä osa-alueita ovat kotitöiden suunnittelu, organisointi, laadunvalvonta ja kokonaisvastuunkanto. Luukisen mukaan metakotityöt näyttäytyvät selvästi naisille tyypillisenä toimintana ja niistä sopiminen on monesti tiedostamattoman ajautumisen tulos. (Luukinen, 2017).

Allison Daminger (2019) lähestyy metatyön ilmiötä kognitiivisen työn (cognitive labor) käsitteen avulla. Hänen mukaansa kotitöiden vähälle huomiolle jäänyt osa-alue on kognitiivinen työ, johon kuuluu tarpeiden ennakoiminen, vaihtoehtojen arviointi ja täyttäminen, päätösten tekeminen ja etenemisen seuranta. Kuten muissakin tutkimuksissa, näkymättömän kognitiivinen työ on isolta osin naisten tekemää, erityisesti ennakoimisen ja seurannan osalta. Huomionarvoista on se, että naiset ja miehet osallistuvat lähes saman verran päätöksentekoon. (Daminger 2019.) Damingerin tutkimusasetelma eroaa hieman muista tutkimuksista ja teorioista, joissa päätöksentekoa ei tarkasteltu osana metakotityön ilmiötä.

Aiempien tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että kodin metatyöt jakautuvat epätasaisesti ja työnjaolla on vaikutusta sekä parisuhdetyytyväisyyteen että erityisesti äitien hyvinvointiin (esim. Ciciolla & Luthar, 2019, Daminger 2019). Metakotitöiden epätasainen jakautuminen ei eroa muun kotityön epätasaisesta jakautumisesta, sillä myös ”perinteisten” kotitöiden epätasainen jakautuminen aiheuttaa riitelyä ja tyytymättömyyttä (esim. Ruppanner, Branden, Turunen 2018, Lammi-Taskula & Salmi, 2009). On tärkeää huomioida se, että kodin metatöitä on hankala irrottaa muista kotitöistä. Kodin metatöiden tarkasteleminen on kuitenkin tärkeää, sillä niiden näkymättömyyden ja kuormittavuuden kautta paljastuu paljon 2000-luvun kotien sukupuolten välisestä epätasa-arvosta (Daminger 2019).

2.3. Työnjako lasten syntymän jälkeen

Vaikka isien työpanos kotona kasvaa pikkulapsiperhe-vaiheessa, tekevät äidit jopa 12–13 viikkotuntia enemmän kotitöitä ja lastenhoidollisia tehtäviä kuin isät (Miettinen 2008). Ensimmäiset vuodet lapsen syntymän jälkeen ovatkin vanhempien työnjakokäytäntöjen kehittymisen ja parisuhteen kannalta keskeisiä (Lammi-Taskula & Salmi, 2009, 51). Tästä syystä on ajateltu, että äitien jääminen kotiin vaikuttaa osaltaan siihen, että vanhempien välisestä työnjaosta muotoutuu hyvin epätasainen. Huomionarvoista on se, että lastensaanti näyttää muuttavan perheen työnjakoa traditionaalisempaan suuntaan ja vahvistaa tehtävien sukupuolittuneisuutta. Kyseinen muutos heijastuu perheiden arkeen vielä hyvin kauan, sillä naiset kantavat päävastuun kodin töistä ja lastenhoidosta vielä perhevapaiden jälkeenkin. (Miettinen 2008, 51–54.) Anneli Miettinen (2008, 84–85) esittääkin, että ”ansiotyöstä

poissaolo tai työajan lyhentäminen voivat myös toimia eräänlaisena 'harjoittelujaksona', jonka kuluessa omaksuttu toimintatapa tai työnjako säilyy myös silloin, kun työelämään on palattu takaisin tai ansiotyöaika pitenee”.

Kotitöiden ja lastenhoidon lisäksi on tarpeen tarkastella myös kokonaistyöaika, johon sisältyy sekä palkaton että palkallinen työ. Vaikka kotona olevat äidit tekevät kaikista ihmisistä eniten kotitöitä ja lastenhoidollisia tehtäviä, jää heidän viikoittainen kokonaistyöaikansa 19 tuntia pienemmäksi kuin työssä käyvien pikkulasten äideillä (Miettinen 2008, 141). Kyseistä ilmiötä voidaan kuvata myös kaksoistaakan käsitteellä. Kaksoistaakan käsitteellä tarkoitetaan sitä, että työssäkäyvä lapsiperheen äiti tekee ”toisen työvuoron” kotona oman työpäivänsä jälkeen (Hochschild & Machung 1990). Vaikka kaksoistaakka ei ajankäyttötutkimuksissa näyttäytykään aivan väitetyt laajuisena, kun ansiotyön ja palkattoman työn muodostama kokonaistyöaika huomioidaan (Pääkkönen 2010), kantavat perheiden äidit silti suuremman vastuun arjen pyöryksestä ja tekevät enemmän kotitöitä ja lastenhoidollisia tehtäviä (esim. Lammi-Taskula & Salmi 2014). Tästä syystä kaksoistaakka on oivallinen käsite kuvaamaan kyseistä ilmiötä. On sanomattakin selvää, että kaksoistaakka rasittaa erityisesti pikkulapsien äitejä ja täten aiheuttaa haasteen tasa-arvon toteutumiselle ja perheen hyvinvoinnille. Onkin erittäin tärkeää tarkastella sitä, muotoutuuko äideille samanlaista kaksoistaakkaa myös vanhempainvapaita jakaneissa perheissä.

2.4. Perhevapaiden käyttö ja koti-isyys

Suomalaisten perheiden arki on kokenut suuren muutoksen viimeisen 50 vuoden aikana, sillä naisten ansiotyössäkäynti on lisääntynyt hyvin voimakkaasti. Samalla myös tarve perhevapaajärjestelmälle ja lasten varhaiskasvatukselle on kasvanut. Suurinta osaa lapsista hoidetaan kotona, kunnes he ovat 1,5–2,5-vuotiaita. (Miettinen 2008, 15.) Vanhempainvapaa on perhepoliittinen järjestelmä, jonka tarkoituksena on tukea ansiotyön ja pienten lasten hoidon yhdistämistä (Lammi-Taskula, 2004, 167). Nykyinen perhevapaajärjestelmä koostuu ns. korvamerkityistä äitiys- ja isyysvapaista sekä jaettavista vanhempain- ja hoitovapaista. Perhevapaajärjestelmän käyttöä ei voida pitää tasa-arvoisena. Kelan vuosittaisen lapsiperheetuustilaston (2021) mukaan vanhempien kesken jaettavaa vanhempainvapaata käyttävät lähes yksinomaan äidit. Vuonna 2020 ainoastaan 2% vanhempainvapaapäivistä korvattiin

isille. Vanhempainrahakauden jälkeen on mahdollista jäädä kotiin hoitamaan lasta kotihoidontuella. Vuonna 2020 7,9 % tuen saajista oli miehiä. (Kela 2021.)

Pohjoismaisissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että vanhempainvapaat jaetaan tasaisemmin niissä perheissä, joissa vanhemmat ovat korkeasti koulutettuja ja joissa äiti on hyvässä asemassa työelämässä. Lisäksi julkisella sektorilla työskentelevät isät jäävät helpommin kotiin kuin yksityisellä sektorilla työskentelevät. (Lammi-Taskula 2004, 172–173.) Pidemmän isyysvapaan käyttäjät ovat useammin hyvässä sosioekonomisessa asemassa (Närvi, 2018). Myös asenteilla on merkitystä, kun perhe miettii vanhempainvapaiden käyttöä. Vanhempainvapaan suhtautuminen sukupuolten väliseen työnjakoon on sidoksissa pidettyihin vapaisiin (Lammi-Taskula & Salmi, 2014). Myös isän oma halu pitää tauko töistä sekä tarve mahdollistaa äidin paluu töihin tai opintoihin, vaikuttavat siihen, kuinka pitkään isä on kotona. Keskeisin peruste olla käyttämättä vapaita on taloudellinen tilanne. (Eerola et. al. 2019.) Vaikka taloudellista tilannetta käytetäänkin keskeisenä perusteena isän töihin jäämiselle, todellisuudessa iso osa perheistä ei ole tehnyt laskelmia siitä, miten isän mahdollinen vapaa tosiasiaa vaikuttaisi perheen talouteen (esim. Lammi-Taskula & Salmi, 2014).

Sairaalan lapsen hoitovapaa jakautuu myös epätasaisesti. Minna Salmen, Johanna Lammi-Taskulan ja Johanna Närvin (2009) tutkimuksen mukaan äideistä 68 % oli jäänyt viimeisen vuoden aikana hoitamaan sairasta lasta. Isien kohdalla vastaava prosentti oli 44 %. Isän ollessa akateemisesti koulutettu, ylempi toimihenkilö tai töissä naisvaltaisessa tai sukupuolirakenteeltaan tasaisessa työpaikassa, jäi hän todennäköisemmin hoitamaan sairasta lasta. (Salmi, Lammi-Taskula & Närvi 2009, 80–82.) Tilastojen valossa onkin selvää, että pienistä poikkeuksista huolimatta lapsiperheen työnjaon muodostuessa äidit ovat paljon enemmän kotona lasten kanssa.

Aiemmat tutkimukset Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa ovat osoittaneet, että isän pitämä vanhempainvapaa on yhteydessä tasaisempaan työnjakoon lastenhoidossa ja kotitöissä. Mitä pidempään isä on kotona, sitä tasaisempi työnjako perheissä on myöhemminkin. (esim. Lammi-Taskula 2004, Brandth & Överli 1998.) Isät, jotka ovat pitäneet vähintään kuukauden vanhempainvapaata, huolehtivat yhtä paljon lapsen perustarpeista, eli ruokailusta, vaipoista, nukuttamisesta ja niin edelleen kuin perheen äiti. Lisäksi he tekevät enemmän kotitöitä kuin sellaisten perheiden isät, joissa äiti on käyttänyt kaiken

vanhempainvapaan. Huomionarvoista on myös se, että vanhempien käsitykset työnjaosta vastaavat huomattavasti paremmin toisiaan verrattuna vapaata jakamattomiin perheisiin. (Lammi-Taskula 2004, 187.) Tämä voi johtua siitä, että kotona ollessa perheen isälle muodostuu realistisempi käsitys siitä, mitä kaikkea lapsiperheen arjen pyörittämiseen kuuluu. Syy-seuraussuhteen osoittaminen ole kuitenkaan mahdollista. Isien jääminen pidemmälle vanhempainvapaalle on edelleen verrattain harvinaista, ja on mahdollista, että joukko on valikoitunut ja todellisuudessa työnjako olisi tasainen vanhempainvapaista riippumatta.

Koti-isyydellä on tutkitusti myös muita positiivisia vaikutuksia tasaisemman työnjaon lisäksi. Isän vapaalla on merkitystä erityisesti isän ja lapsen välisen suhteen kehittymiseen sekä äidin työssäkäynnille (Lammi-Taskula 2004, 168).

2.5 Jaettu vanhemmuus ja osallistuva isyys

Isyyttä ja isyyden muutosta on tutkittu hyvin paljon viimeisinä vuosikymmeninä (esim. Huttunen 2014, Kolehmainen 2004, Eerola 2014 & 2020). Voidaan puhua jopa ”isyyteen heräämisestä”, sillä isyyttä on käsitelty laajasti niin tieteellisessä tutkimuksessa, politiikassa, julkisessa keskustelussa kuin populaarikulttuurissakin (Huttunen 2014). Isien roolit ovat moninaistuneet ja pehmenneet. Perheenelättäjyydestä on siirrytty kohti perheen elämään osallistuvaa ja hoivaavaa isyyttä. (Kolehmainen 2004, 89.) Tätä uutta isyyden muotoa voidaan kutsua osallistuvaksi isyydeksi ja jaetun vanhemmuuden ideaaliksi, jossa molemmat vanhemmat osallistuvat samalla tavoin perheen elämään ja kantavat vastuun yhdessä. Rattaita työntävät tai hiekkalaatikon reunalla istuvat isät ovat jo arkipäiväisiä näkyjä katukuvassa.

Uusi osallistuva isyys ja jaetun vanhemmuuden ideaali eivät kuitenkaan tarkoita, että kaikki isät olisivat samanlaisia tai kannattaisivat kyseisiä ideaaleja. Petteri Eerola ja Johanna Mykkänen (2014) huomauttavatkin, että yksittäisen isän isyyteen vaikuttavat aina henkilökohtaiset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät. Postmodernin ajan isyys muodostuu yksilöiden omien valintojen ja halujen kautta, eikä ainoastaan yhden yhtenäisen mallin mukaan, sillä postmodernille ajalle on tyypillistä sosiaalisten ilmiöiden paikallisuus ja hajanaisuus (Eerola & Mykkänen 2014).

Osallistuvaa isyyttä ja jaettua vanhemmuutta on myös kritisoitu. Jaetun vanhemmuuden ideaalista huolimatta isyys näyttäyty monissa tutkimuksissa edelleen pohjimmiltaan valintana ja äidin auttamisena, lopullisen hoitovastuun ollessa perheen äidillä (esim. Vuori 2004, Aalto 2004). Tämä tarkoittaa sitä, että koti-isyyks näyttäyty miehelle valintana, kotiäitiyden ollessa naiselle ”luonnollista” ja odotettua.

Jaetun vanhemmuuden ideaalin toteutumista voidaan tarkastella myös hoitamisen ja huoltamisen käsitteiden kautta. Eeva Jokisen (2005, 46) mukaan äidit huolehtivat ja huoltavat että lapsilla on ruokaa, sopivat vaatteet ja kaikki sujuu aikataulun mukaisesti, isien hoitaessa puolet hoitamisesta, kuten yhdessä leikkimisestä ja ulkoilusta. Tässä kohtaa kodin metatyö on oivallinen käsite, sillä huolehtimisen ja huoltamisen voi ymmärtää myös metatyön kautta. Huoltamisen ja hoitamisen eron näkee selvästi, kun miettii tilannetta, jossa palkattu lastenhoitaja on tulossa illaksi hoitamaan perheen lapsia. Iltaa varten on pitänyt esimerkiksi suunnitella ja hankkia lapsille ruoat, katsoa valmiiksi ulko- ja vaihtovaatteet ja kirjoittaa ylös aikataulu. Lastenhoitaja saa niin sanotusti ”valmiin paketin”, ja hän voi keskittyä hoitamiseen eli lasten perushoittoon, leikkimiseen ja ulkoiluun. Samaan tapaan isyys on näyttäytynyt aiemmissa tutkimuksissa hoitamisen sijaan, eli äidin auttamisena ja valintana (Vuori 2004, Aalto 2004).

3. Eri selitysmallit epätasaiselle työnjaolle

Kotityön sosiologinen tutkimus on kukoistanut aina 1960–70-luvuilta alkaen ja kotitöiden jakoa koskeva teoreettinen tarkastelu voidaan jakaa karkeasti kolmeen pääryhmään (Miettinen 2008, 22–23). Ensimmäinen ryhmä on rationaalisen valinnan teorit, johon kuuluu resurssiteoria, resurssien vaihdon teoria sekä kotityön taloustieteellinen malli. Toisen ryhmän muodostavat ajallisiin resursseihin, kotityön tarpeeseen ja työajan ulottuvuuksiin keskittyvät mallit. Kolmas ryhmä koostuu sukupuolirooli-sosialisaatiomalleista. (Miettinen 2008.) Aiemmat tutkimukset tukevat eri selitysmalleja hyvin vaihtelevasti ja kaikki selitysmallit ovat saaneet osakseen sekä tukea että kritiikkiä (Oinas 2010). Näiden kolmen pääryhmän lisäksi tarkastelen työnjakoa myös diskursiivisten ja retoristen perusteluiden kautta sekä performatiivisena toimintana. Eri teorioissa puhutaan pääsääntöisesti konkreettisten kotitöiden jaosta, mutta teorioita on mielekästä tarkastella myös suhteessa lastenhoitoon ja kodin metatöihin. Tutkimukseni kiinnittyy erityisesti diskursiivisiin perusteluihin ja työnjakoon performatiivisena toimintana, joskin ammennan myös työajan ulottuvuuksista ja sukupuolirooli-sosialisaatiomalleista.

3.1. Rationaalisen valinnan teorit

Rationaalisen valinnan teorit ovat ensimmäinen tapa hahmottaa epätasaista työnjakoa. Rationaalisen valinnan teorit lähtevät siitä oletuksesta, että yksilöt tavoittelevat omia intressejään ja työnjako rakentuu resurssien kautta muodostuvan vallan perusteella (Oinas 2010). *Valtaresurssiteorian* mukaan puolisoilla on eri verran resursseja (esimerkiksi taloudellinen tilanne, koulutus, ammatillinen asema), jotka vaikuttavat siihen, mitkä mahdollisuudet puolisoilla on neuvotella työnjaosta ja kotitöiden määrästä (Shelton & John 1996).

Sosiaalisen vaihdon teoria toimii vastaavalla logiikalla, joskin se huomioi lisäksi myös vaihtoehtoiskustannukset ja immateriaaliset resurssit, kuten kiintymyksen ja arvonannon. Työnjako pohjautuu puolisoitten tekemiin arvioihin siitä, miten nykyisen parisuhteen tuomat edut vertautuvat vaihtoehtoisten ratkaisujen tuomiin etuihin. Mukaan vertailuun otetaan etujen hankkimiseen menevät kustannukset, sillä oma työpanos toimii vastineena etuuksille. (Miettinen 2008, 23–24.)

Kolmas rationaalisen valinnan teoria on *uusi kodin taloustiede*, joka pohjautuu taloustieteellisiin malleihin. Kotitalous nähdään tuotanto- ja kulutusyksikkönä, jonka toiminta pyritään maksimoimaan. Resurssit eivät toimi samalla tavoin neuvotteluvälineinä, vaan osoittimena puolisoiden suhteellisesta arvosta markkinoilla ja kotitaloudessa. Teorian mukaan se puolisoista, jonka arvo markkinoilla on suurempi, käyttää enemmän ajastaan markkinoiden piirissä. Tämän seurauksena markkina-arvoltaan (eli käytännössä palkaltaan) heikompi puoliso keskittyy kodin piiriin. (Miettinen 2008.)

Rationaalisen valinnan teoriat ovat saanut tukea erityisesti angloamerikkalaisissa maissa ja taloustieteen parissa, mutta niitä on myös kritisoitu paljon. On esimerkiksi havaittu, että valtaresurssiteorian vastaisesti eniten kotitöitä tekevät korkeasti koulutetut miehet. (Oinas, 2010, 34.) Elina Miettisen (2008) tekemän tutkimuksen mukaan suomalaisten naisten koulutustason tai ansiotulojen kohoaminen ei heijastu samassa suhteessa kotitöiden jakautumiseen. Naiset tekevät enemmän kotitöitä, vaikka heidän palkkansa olisi yhtä suuri tai suurempi kuin miesten palkka. (Miettinen 2008, 89.) Samaan lopputulokseen rationaalisen valinnan teorioiden paikkansa pitämättömydestä tulivat myös Anu Raijas ja Johanna Varjonen (2007), jotka tarkastelivat omassa tutkimuksessaan eri teorioiden toteutumista omassa empiirisessä aineistossaan. Rationaalisen valinnan teoriat eivät näytä pitävän paikkaansa suomalaisessa kontekstissa (Oinas 2010).

Mallien mukaan työnjako olisi tulos ainoastaan rationaalisesta harkinnasta, jossa päätös pohjautuisi henkilökohtaisen hyödyn optimoimiseen. Näin ollen normatiivisilla, institutionaalisilla tai kulttuurisilla tekijöillä, taikka yksilöiden mieltymyksillä ei pitäisi olla mitään vaikutusta. (Miettinen 2008, 24–26.)

3.2. Ajalliset resurssit, kotityön tarve ja työajan ulottuvuudet

Toinen tapa hahmottaa kotitöiden jakautumista on tarkastella ajallisia resursseja, kotityön tarvetta koskevia malleja sekä työajan ulottuvuuksia. Näiden selitysmallien mukaan kodin ulkopuolella tehty palkkatyön määrä vaikuttaa keskeisesti siihen, kuinka paljon henkilöllä on mahdollisuuksia tehdä kotitöitä (Miettinen 2008, 27). Erilaisissa kotitalouksissa on myös erilaiset kotityön tarpeet, joihin vaikuttavat esimerkiksi lasten määrä ja iät sekä asunnon koko. Näin ollen toisen puolison tehdessä runsaasti palkkatöitä, kasautuu toiselle puolisolle suurempi paine tehdä tarvittavat kotityöt. (Miettinen 2008, 27.) Lisäksi on havaittu, että

ansiotyön työajan eri ulottuvuudet, jotka ovat työtuntien määrä, ajoitus, autonomia, joustavuus ja paikka, vaikuttavat kaikki osaltaan kotitöiden jakautumiseen (Oinas 2010, 32). Onkin aivan eri asia tehdä joustavaa etätöitä tai fyysisesti raskasta vuorotyötä.

Käytettävissä olevan ajan teoriaa tukevat tutkimukset, joissa on havaittu, että ansiotyötuntien määrä on käänteisessä suhteessa kotitöihin käytetyn ajan kanssa (Oinas 2010, 34). Ajallisia resursseja korostavat teoriat ovat saaneet kuitenkin osakseen myös kritiikkiä, eikä ajallisten resurssien merkitystä ole saatu kaikissa tutkimuksissa todennettua (Raijas & Varjonen, 2007). Keskeinen ero rationaalisen valinnan teorioissa ja ajallisten resurssien teorioissa on se, että ensimmäisen mukaan yksilöt pyrkivät ajamaan omaa henkilökohtaista etuaan ja toisessa perhe pyrkii yhdessä maksimoimaan koko perheen tehokkuuden (Oinas 2010).

3.3. Sosialisatio- ja sukupuolirooliteoriat

Sosialisatio- ja sukupuolirooliteorioissa huomio kiinnittyy talouden sijaan kulttuurisiin tekijöihin työnjaon taustalla (Oinas 2010). Sosialisatiolla tarkoitetaan vuorovaikutuksellista prosessia, jonka seurauksena ”uusi sukupolvi valmistuu toimimaan yhteiskunnan eri tehtävissä ja kehittämään niitä edelleen sekä tulee osalliseksi yhteisön kulttuurista ja kykeneväksi kehittämään sitä edelleen” (Takala 1974, 17). Kyseisten teorioiden mukaan ihmisten kotitöiden tekoa ohjaavat ne mallit ja roolit, joihin ihmiset tiedostamattaan sosialisoituvat (Miettinen 2008, 29).

Sukupuolirooliasenteilla tarkoitetaan yksilöiden sisäistämiä uskomuksia siitä, mikä on sopiva rooli eri sukupuolille. Työnjaon tasoittumisen syyksi nähdään sekä sukupolvien väliset erot että yksilötason asennemuutokset. Asenteiden tasa-arvoisuuden on havaittu vähentävän erityisesti naisten kotityöhön käyttämää aikaa ja näin ollen tasoittavan työnjakoa. (Oinas 2010.)

Sosialisaatioon ja sukupuolirooleihin pohjaavat mallit ovat pyrkineet selittämään myös sitä, mistä syystä muutokset kotitöiden tekemisessä ovat olleet hitaita. Pitkittäistutkimuksissa on havaittu tilanteita, joissa lapsuudessaan modernimpaan työnjakoon sosiaalistetut sukupolvet ovat säilyttäneet tasaisemman työnjaon myös myöhemmässä elämässään. (Miettinen 2008, 30.) Koska sukupolvien vaihtuminen on hidasta, eikä kaikkia sukupolven jäseniä ole

sosiaalistettu tasaiselle työnjaolle, tapahtuu muutos siis hyvin hitaasti. Toinen hidastava tekijä löytyy parisuhteen alkuvaiheessa omaksutuista toimintatavoista. Ruotsissa toteutetun pitkittäistutkimuksen mukaan naisen tulotason nousu ei heijastunut samassa suhteessa pariskunnan työnjakoon (Miettinen 2008, 30).

Kolmen perinteisen selitysmallin lisäksi kotitöiden jakautumista on tarkasteltu myös luokkatutkimuksen näkökulmasta. Tomi Oinas (2010) havaitsi omassa tutkimuksessaan, että pariskunnan luokka-asetella oli yhteys heidän väliseen ajalliseen kotityönjakoonsa. Oinaan mukaan kotityöt oli jaettu määrällisesti kaikkein tasaisimmin silloin, kun naisella oli korkeampi luokka-asema kuin miehellä. Korkea luokka-asema oli yhteydessä myös tasa-arvoisempiin sukupuolirooliaasenteisiin, joiden on havaittu tasoittavan työnjakoa. (Oinas 2010.)

3.4. Työnjaon diskursiivinen ja retorinen perustelu

Epätasaista työnjakoa perustellaan ja oikeutetaan monin eri keinoin. Tasa-arvoa kannatetaan pohjoismaissa laajasti ja vanhemmat toimivatkin reflektiivisesti tasa-arvon kehityksessä. Reflektiivisyydellä tarkoitetaan taitoa ja toimintaa, jossa yksilö tarkastelee omaa toimintaansa ulkopuolelta suhteessa tiettyyn asiaan (Jokinen 2005, 48). Toisin sanoen vanhemmat arvioivat oman toimintansa ja työnjakonsa tasa-arvoisuutta ja tarvittaessa perustelevat miksei tasa-arvo toteudukaan jossakin kohtaa.

Eva Magnusson (2008) tarkastelee tutkimuksessaan sitä, miten kulttuuristen resurssien ja retoristen keinojen avulla sekä oikeutetaan perheen työnjaon epätasaista jakautumista että delegitimoidaan sukupuolten välistä tasa-arvoa. Magnussonin (2008) mukaan on yleistä, että tasa-arvopyrkimykset saavat aikaan vastustusta ja vaikka ihmiset sanovat kannattavansa tasa-arvoa, he monesti argumentoivat samalla tasa-arvoa edistäviä toimia vastaan. Magnusson analysoi haastatteluaineistoa sekä feministisen diskursiivisen psykologian että keskusteluanalyysin keinoin. Feministisen diskursiivisen psykologian avulla on mahdollista tarkastella haastateltujen käyttämiä kulttuurisia resursseja eli tulkinnallisia repertuaareja, jotka toimivat keinoina oikeuttaa perheen sisäistä epätasaista työnjakoa ja delegitimoida tasa-arvoa. (Magnusson 2008.)

Magnussonin löytämät kulttuuriset resurssit ovat käytännölliset pohdinnat, sukupuolitettu ja sukupuolineutraali individualismi, henkilökohtaiset ja sukupuolten väliset erot, äitiys ja kotirauhan ensisijaisuus. Ensimmäinen repertuaari on käytännölliset pohdinnat, jolla tarkoitetaan ulkoapäin tulevia olosuhteita, kuten vaikkapa uutta vaativaa työtä. (Magnusson 2008.) Käytännölliset pohdinnat linkittyvät työajan ulottuvuuksiin (vrt. Oinas 2010) ja näyttäytyvät samalla tavoin ”pakottavina”. Toinen Magnussonin löytämä repertuaari on Individualismi ja ”ura-maskuliinisuus”, joka tuli erityisesti esiin miesten urien ja harrastusten kautta niissä perheissä, joissa työnjako oli hyvin epätasainen. Kolmas repertuaari on individualismin sukupuolineutraali versio. Sukupuolineutraali individualismi tuli näkyviin niissä tilanteissa, joissa tasainen aikataulutettu työnjako tyrmätään sen perusteella kuinka tärkeää on että jokainen saa tehdä ”omaa juttuaan”. Neljäs Magnussonin identifioima repertuaari on Henkilökohtaiset ja sukupuolten väliset erot. Nämä erot oikeuttavat epätasaista työnjakoa ja toimivat myös monesti retorisisina keinoina faktanrakennuksen kautta. Seuraavan Magnussonin jaottelema repertuaari on Äitiyden repertuaari, joka liittyy erityisesti hyvään äitiyteen ja siihen liittyviin syyllisyyden tunteisiin. Viimeisin kulttuurinen repertuaari on kotirauhan ylläpito, jossa epätasainen työnjako hyväksytään sillä perusteella, että kotirauha on päivittäisen arjen ensisijainen tavoite. (Magnusson 2008.)

Tutkimuksessaan Magnusson tekee huomion, että käytetyt repertuaarit muistuttavat hyvin paljon miesten kesken ilmaistuja seksistisiä asenteita. (Magnusson 2008). Vallitsevan tasa-arvon kehityksen ja vähintään näennäisen tasa-arvon kannatuksen vuoksi epätasainen työnjako pitää perustella ja oikeuttaa.

3.5. Performatiivinen työnjako

Eeva Jokinen (2005) on oivaltavasti yhdistänyt omassa arkea tarkastelevassa tutkimuksessaan Judith Butlerin käsityksen sukupuolen performatiivisuudesta Bourdieun habituksen ja doksan käsitteisiin. Hahmotan sekä sukupuolen että sukupuolitapaisen kotitöiden tekemisen samoista lähtökohdista. Sukupuolen performatiivisuus tarkoittaa sitä, että sukupuoli on aina tekemistä ja se luodaan sosiaalisissa esityksissä (Butler, 2006, 79–80). Sukupuolta tehdään toistamalla sosiaalisesti vakiintuneita merkkejä. Butlerin mukaan ruumiilliset eleet, liikkeet ja tyyli luovat illuusion pysyvästä sukupuolittuneesta minuudesta. (Butler, 2006, 235.) Doksan

käsitteellä puolestaan tarkoitetaan yhteiskunnallista itseäänselvyyttä, joka otetaan annettuna ja jota ei kyseenalaisteta (Bourdieu 1977).

Habituksen käsitteellä tarkoitetaan kaiken ylittävää dikotomioista muodostuvaa syvärakennetta, joka määrittelee millä tavoin sosiaalista maailmaa hahmotetaan. Habituksessa yhdistyvät sosiaaliset rakenteet ja yksilön oma toimijuus. Lisäksi habituksen käsitteen avulla on mahdollista tarkastella sitä, miten nämä kaksi aluetta vaikuttavat toisiinsa. (Maton 2010, 49–50.) Pelin tajulla voidaan kuvata habituksen performatiivista suhdetta tiettyyn kenttään (Bourdieu 1990). Pelin taju on oivallinen käsite, kun halutaan käsitellä sukupuolitapojen suhdetta kotityön konkreettiseen ja diskursiiviseen kenttään, sillä pelin taju muodostuu opettelusta ja toistoista (Jokinen 2005, 59.) Pelin tajussa keskeistä on se, että esimerkiksi kotona vanhempainvapaalla oleva vanhempi oppii opetteluun ja toistuvan arjen kautta sen, kuinka arkea on paras pyörittää ja kuinka metatöitä kannattaa tehdä. Toisin sanoen kotona oleva vanhempi omaksuu pelin tajun metatöiden osalta ja toiminta sopii osaksi hänen habitustaan.

Eeva Jokisen (2005) mukaan arkiset tavat ovat tekoja ja toimintaa, eli tietynlaisen pelin pelaamista ja esityksen antamista. Näillä tavoilla on kulttuurisia, poliittisia, taloudellisia ja institutionaalisia ehtoja ja edellytyksiä, joita toiminta muokkaa jatkuvasti uudelleen. Jokaiseen tekoon ja pelin pelaamiseen liittyy aina mahdollisuus esittää toisin. (Jokinen 2005, 32–33.) Toisin sanoen kotitöiden tekeminen, lastenhoito ja kotiin liittyvät metatyöt ovat kaikki yksittäisiä toistuvia arkisia tekoja, joita tehdään suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen todellisuuteen. Jokaiseen tekoon ja vaipanvaihtoon liittyy kuitenkin aina mahdollisuus toisin tekemiseen ja vallitsevien normien kyseenalaistamiseen. Kotitöiden hoitamista voidaankin käsittää sukupuolitapaisen tekemisen käsitteen kautta (Jokinen 2005). Sukupuolitapaisuus tarkoittaa kotitöiden suhteen sitä, että tietty kotityö näyttyy ”luonnollisena” ja tyypillisenä tietylle sukupuolelle. Esimerkkejä tästä on vaikka miestapainen auton kunnostus ja naistapainen lasten hoivaaminen. Tapojen voidaan katsoa heijastelevan sosiaalista todellisuutta, eli ne viittaavat tiettyihin normeihin ja sääntöihin. Ennen kaikkea tavat kuvaavat jatkuvuutta ja ennustettavuutta ihmisten ja rakenteiden vuorovaikutuksessa. (Jokinen 2005, 50.) Monet sukupuolitapaiset teot voidaan nähdä doksana, sillä ne näyttävät yhteiskunnallisina itseäänselvyyksinä, vailla kyseenalaistamista.

4. Aineisto ja menetelmät

Olen kiinnostunut siitä, millainen työnjako muodostuu niissä perheissä, joissa isä on käyttänyt vanhempain- ja/tai hoitovapaata ja mihin työnjako perustuu. Olen kiinnostunut vanhempien omista kokemuksista, jonka vuoksi lähestyn aihetta kvalitatiivisesti teemahaastattelun ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin kautta. Käsittelen teemahaastattelua lisää luvussa 4.1. ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä luvussa 4.2.

Pro gradu -tutkielmani aineisto koostuu kuudesta haastattelusta, jotka on toteutettu keväällä 2019. Levitin haastattelupyynnön (liite 1.) tulosteina lapsiperheiden käyttämien julkisten tilojen, kuten neuvoloiden ja uimahallien, ilmoitustauluille. Lisäsin haastattelupyynnön julkisena päivityksenä myös omalle Facebook-seinälleni, josta sitä jaettiin eteenpäin 25 kertaa. Jaoin ilmoituksen lisäksi Tekemistä Tampereella lapsiperheille -ryhmään, jossa on lähes 12 000 jäsentä. Haastattelukutsussa pyydettiin täyttämään e-lomake. 12 henkilöä täytti e-lomakkeen. Lisäksi sain kaksi ilmoittautumista sekä sähköpostin että Facebookin välityksellä.

E-lomakkeessa kysyttiin sähköpostiosoitetta, perheenjäsenten ikiä, halukkuutta tehdä ennakkotehtävä (liite 3), mahdollisuutta nähdä kasvokkain, vanhemman roolia (äiti/isä) sekä perhevapaiden jakautumista (kuinka monta kuukautta kumpikin vanhempi oli kotona). Yhteydenottojen pohjalta lähetin kymmenelle ihmiselle ennakkotehtävän ja Doodle-linkin haastatteluajankohdan sopimiseksi.

Haastateltavien valinnassa painotin ensisijaisesti vanhempainvapaiden tasaista jakautumista sekä vanhemman roolia (äiti/isä). Lisäksi suosin haastateltavia, jotka pystyivät osallistumaan kasvokkaiseen haastatteluun Tampereella. Jätin haastateltavien ulkopuolelle esimerkiksi perheen, jossa molemmat vanhemmat olivat olleet yhdessä kotona työttömyydestä johtuen ja perheen, jossa isä ei ollut käyttänyt vanhempainvapaata tai hoitovapaata, mutta teki nelipäiväistä viikkoa ja oli yhden päivän viikosta kotona lapsen kanssa. Lopulta kuusi ennakkotehtävän saanutta ihmistä varasi haastatteluajan.

Haastateltavista henkilöistä kolme on äitejä ja kolme isejä. He ovat iältään 23–37-vuotiaita. Kaikkien haastateltavien perheissä oli haastatteluhetkellä yksi tai kaksi alle kouluikäistä lasta. Haastatelluista kaksi oli kotona lapsen kanssa ja muut olivat ansiotyössä ja/tai opiskelijoita.

Kaikki perheet olivat jakaneet perhevapaita niin, että isä oli ollut 4–12 kuukautta kotona lapsen tai lasten kanssa. Huomionarvoista on se, että kaikki haastatellut sekä heidän puolisonsa olivat korkeasti koulutettuja yhtä lukuun ottamatta. Tämä ei kuitenkaan ole yllättävää, sillä vanhempainvapaita jakavat vanhemmat ovat useammin korkeasti koulutettuja ja korkeammassa sosioekonomisessa asemassa (Närvi 2018, Lammi-Taskula 2004).

Haastateltuihin kuuluu kaksi pariskuntaa, joille pidin yksilöhaastattelut. Pariskunnan osapuolten kuvaukset perheen arjesta vastasivat pitkälti toisiaan enkä aiokaan tarkastella niitä suhteessa toisiinsa. He kiinnittivät huomiota jossain määrin eri aiheisiin, mutta heidän kertomuksensa eivät olleet ristiriidassa keskenään. Haastattelut kestivät keskimäärin 40 minuuttia ja ne tallennettiin. Kaksi haastattelua toteutettiin Skypen välityksellä ja loput kasvokkain Tampereella.

Haastatteluun kuului ennakkotehtävä (liite 3.), jonka tarkoituksena oli virittää haastateltavia haastattelun aihepiiriin. Ennakkotehtävän tekoon oli kaksi eri vaihtoehtoa. Ensimmäinen vaihtoehto oli täyttää Ilana Aallon kotityölomakkeesta hieman muokattu versio. Olin Aalton yhteydessä ja sain häneltä luvan käyttää lomaketta ennakkotehtävänä. Lomakkeeseen on listattu laajasti erilaisia arjen pyörittämiseen liittyviä tehtäviä. Lomakkeen täyttäjät arvioi kumpi pariskunnasta on useammin vastuussa eri tehtävistä ja onko jompikumpi tehnyt kyseisen asian kuluneen viikon aikana. Toinen vaihtoehto oli tehdä vapaamuotoista päiväkirjaa, johon pyydettiin kirjaamaan päivittäin tehtäviä kotitöitä, lastenhoitoon liittyviä toimia sekä arjen suunnitteluun liittyviä tehtäviä. Pyysin kiinnittämään erityistä huomiota sellaisiin hetkiin, kun henkilö ajattelee että jokin asia tulisi tehdä tai suunnittelee kuinka jokin asia hoidetaan. Kaksi haastateltavaa oli pitänyt päiväkirjaa, loppujen valitessa lomakkeen. Ennakkotehtäviä ei tarvinnut palauttaa, mutta keskustelimme niistä kaikissa haastatteluissa. Ennakkotehtävän käyttö oli onnistunutta, sillä haastateltavat olivat valmiiksi orientoituneet haastattelun aihepiiriin, he olivat kiinnittäneet huomiota tekemiinsä töihin ja työnjakoihin ja he olivat saaneet oivalluksia. Useampi vanhempi kertoi yllättyneensä, miten jotkin kotityöt tai tehtäväalueet jakoutuivat. Lisäksi ennakkotehtävä tarjosi helpon ja luontevan tavan aloittaa haastattelu.

4.1. Teemahaastattelu

Keräsin aineistoni haastattelemalla siitä syystä, että haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä joustava. Haastattelussa tutkija voi itse päättää kysymykset tutkimuksen aiheen ja tutkimuskysymysten mukaan. Haastattelun keskeisiä etuja on mahdollisuus toistaa kysymyksiä ja esittää tarvittaessa jatkokysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86.) Tästä syystä haastattelu on joustavampi kuin vaikkapa kyselylomake.

Haastattelu ei kuitenkaan ole ongelmaton aineistonkeruumuoto. Se on hyvin aikaa vievä (esim. Tuomi & Sarajärvi 2018). Lisäksi tutkijan omaa osallistumista ja kehollisuutta ei voi sivuuttaa. Pohdin eettisiä kysymyksiä luvussa 4.4.

Haastatteluja on eri muotoisia. Perinteisistä ”kysymys-vastaus” -pareista on siirrytty kohti keskustelumaisempia haastattelumalleja (Eskola & Suoranta 2014, 86). Myös tekemäni haastattelut ovat teemahaastatteluita. Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Teemahaastattelussa aihepiirit ovat etukäteen määritellyt, mutta niiden laajuus voi vaihdella haastattelusta riippuen. Lisäksi kysymyksien muotoa ja järjestystä ei ole määritelty tarkkaan etukäteen. (Eskola & Suoranta 2014, 87.) Tämä mahdollistaa hyvin tekemieni haastattelujen keskustelumaisuuden ja tarkentavien kysymysten esittämisen. Tarkentavia kysymyksiä pidetään teemahaastattelun yhtenä suurimpana hyötynä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Lisäksi teemahaastattelun avoin muoto varmistaa haastateltavan vapaan vastaamisen, jonka seurauksena materiaalin voidaan katsoa edustavan haastateltavien puhetta itsessään. Verrattuna täysin avoimeen haastattelumalliin, teemahaastattelun teemat muodostavat kuitenkin rungon, jonka avulla kerättyä materiaalia on mahdollista jäsentää. (Eskola & Suoranta 2014, 88.) Teemahaastattelun teemat valitaan teoreettisen viitekehyksen perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Teemahaastattelun joustavuudesta johtuen kyseinen menetelmä on paras vastaamaan juuri tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin.

Haastattelut sujuivat kokonaisuudessaan hyvin. Haastateltavat olivat selvästi miettineet aihepiiriä etukäteen ja uskon myös ennakkotehtävän auttaneen orientoitumisessa. Pyrin tietoisesti antamaan haastateltaville tilaa ja aikaa ajatella, enkä kysynyt kysymyksiä tiukassa tahdissa. Pienen pohdintataun tai hiljaisuuden jälkeen haastateltavat kertoivat monia tutkimuskysymyksen kannalta hedelmällisiä kuvauksia. Pyrin haastatteluissa rentouteen ja

keskustelumaisuuteen. Esitin haastateltaville sopivia tarkentavia kysymyksiä. Ruuhkavuosissa eläviä lapsiperheiden vanhempia yhdistävät helposti tietyt asiat, kuten vaikkapa kotitöiden suuri kokonaismäärä, jatkuvasti pyörivä pesukone, univelka, hetkessä pieneksi jäävät vaatteet ja vähissä oleva aika. Toin vuorovaikutuksessa luontevassa hetkessä ilmi sen, että myös itselläni on pieniä lapsia ja ymmärsin erittäin hyvin millaisen sotkun sormiruokaileva taapero saa aikaan tai miten hankala neuvolan takaisinsoittopalvelu voi olla. Pyrin kuitenkin pitämään omat näkemykseni ja kokemukseni haastattelutilanteen ulkopuolella inhimillistä ymmärrystä ja muutamaa keventävää vitsiä lukuun ottamatta.

4.2. Teoriaohjautuva sisällönanalyysi

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan analyysimenetelmää, jossa pyritään kuvaamaan aineistona olevien dokumenttien sisältö sanallisesti. Dokumenttien käsite on laaja, ja se pitää sisällään esimerkiksi haastatteluaineistot. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Sisällönanalyysiä voidaan käyttää samanlaisiin aineistoihin, kuin diskurssianalyysissä ja historiallista analyysiä, mutta nämä kolme tekstianalyysiä eroavat kuitenkin toisistaan. Tuomen ja Sarajärven mukaan sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysissä tarkastellaan kyseisten merkitysten luomista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121–122.)

Sisällönanalyysi voidaan jaotella sekä sisällön analyysiin että sisällön erittelyyn. Lisäksi se voidaan jakaa edelleen aineisto- tai teorialähtöiseen sisällönanalyysiin, että teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121.)

Käytän tässä tutkielmassa teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä kutsutaan välillä teoriasidonnaiseksi sisällönanalyysiksi (esim. Eskola 2001). Teoriaohjaava sisällönanalyysi tarkoittaa sitä, että analyysi etenee aineiston ehdoilla, mutta se liitetään jo olemassa oleviin teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 127–128). Käytännössä lähestyn aineistoa aluksi aineistolähtöisesti ja sidon löytyvät havainnot teoriaan.

Sisällönanalyysiä on myös kritisoitu erityisesti analyysiin ohuudesta, ongelmattomuudesta ja refleksiivisyyden puutteesta (Salo, 2015). Kiinnitän tässä tutkielmassa erityistä huomiota juuri kyseisiin menetelmän yleisiin sudenkuoppiin. Teoriaohjaava sisällönanalyysi on kuitenkin perusteltu valinta menetelmäksi, sillä se tukee hyvin juuri tämän tutkielman tutkimuskysymyksiä.

En täysin allekirjoita Tuomen ja Sarajärven tapaa käyttää sisällönanalyysiä ”totuutta” kuvaavana. Vaikka en käytä tässä tutkielmassa diskurssianalyysiä, hahmotan tässä tutkielmassa kielen diskursiivisesti, eli kieli on laajempi kuin vain sosiaalisen todellisuuden neutraalina heijastuma (Eskola & Suoranta 2014, 141). Kieli on samalla sekä sosiaalisen todellisuuden tuote että sen rakentaja (emt). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että puhuttaessa kodin metatöistä ja työnjaosta ei ainoastaan kuvata tiettyä asiantilaa, vaan samalla myös muokataan sitä. Tämä tulee näkyväksi esimerkiksi Eva Magnussonin (2008) tutkimuksessa, jossa työnjakoa puhutaan todeksi erilaisten diskurssien avulla. Samaan tapaan haastateltavien refleksiivisyys tuottaa ja muokkaa työnjakoa (vrt. Jokinen 2005).

4.3. Aineiston käsittely

Ensimmäinen vaihe aineistojen käsittelyssä oli litterointi. Haastattelut kestivät 25–45 minuuttia ja litteroituna niiden pituus oli yhteensä 50 sivua. Litteroin aineiston sanasta sanaan, mutta en tehnyt keskusteluanalyttistä litterointia, jossa merkattaisiin myös äänenpainoja, taukoja ja muita vuorovaikutuksen tarkastelun kannalta keskeisiä tekijöitä (esim. Harjunpää, Mondada, & Svinhufvud, 2020). Tämä johtuu siitä, että olen ensisijaisesti kiinnostunut haastateltavien antamista arjen kuvauksista, enkä niinkään itse vuorovaikutustilanteesta, joskaan litteroitua tekstiä ei voi täysin irrottaa vuorovaikutuksesta.

Aloitin aineiston analyysin teemoittelulla. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaan liittyviä teemoja ja näiden teemojen esiintyvyyttä tarkastellaan (Eskola & Suoranta, 2014, 175–176). Luin aineiston huolellisesti läpi useaan kertaan ja kirjoitin ylös erilaisia huomioita ja merkkasin toistuvia teemoja. Loin uuden tekstitiedoston, johon kopioin aineistoa kahdentoista toistuvan teeman alle. Teemoittelun jälkeen tutkijan pitää lukea oma aineistonsa läpi riittävän moneen kertaan ja esittää siitä oma tulkintansa unohtamatta teoreettisia kytkentöjä (Eskola, 2018, 220–221). Teemoittelun jälkeen siirryin teoriaohjautuvaan sisällönanalyysiin. Etenin aluksi aineiston ehdoilla ja tarkastelin millaisia merkityksiä teemoista nousee esiin. Tein huomattavan määrän merkintöjä teemoiteltuun aineistoon, jonka jälkeen loin vielä uusia mind-map tyyppisiä kaavioita tutkimuskysymysten ja eri merkityksien pohjalta. Tässä vaiheessa en vielä käyttänyt hyödykseni aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia (esim. Daminger 2008, Magnusson 2008), vaan etenin aineiston ehdoilla ja loin omat tulkintani ja jaotteluni. On kuitenkin huomioitava se, että kukaan tutkija ei voi

tyhjentää mielestään kaikkea aiemmin lukemaansa ja kuulemaansa, jonka vuoksi aiempi ymmärrys aina vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin tutkija kiinnittää huomiota. Aineiston käsittelyn jälkeen sidoin aineiston jo olemassa oleviin teoreettisiin käsitteisiin ja jaotteluihin (vrt. Tuomi & Sarajärvi, 2018, 127–128).

Analyysissäni on mukana sitaatteja, jotta haastateltavien oma ääni pääsee mahdollisimman hyvin kuuluviin. Luettavuuden vuoksi olen poistanut sitaateista puhekielisiä täytesanoja, kuten “niinku” ja “että”. Olen merkannut puhujan roolin (äiti/isä), mutta en ole erotellut kuka vanhemmista puhuu, sillä sillä ei ole analyysin kannalta merkitystä. Sitaateissa olevia tunnistettavia tietoja, kuten nimiä ja työpaikkoja on anonymisoitu hyvien eettisten periaatteiden mukaisesti.

4.4. Tutkimusetiikka ja tutkijan asema

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeiden mukaan eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä jakautuu kolmeen osaan, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys ja tietosuojat. Pidin huolen siitä, että haastateltavat tietävät tutkimuksestani riittävästi ja osallistuminen on varmasti vapaaehtoista. Pyrin tunnistamaan haastattelun aikana herkästi sen, mikäli haastateltava ei olisi halunnut keskustella jostakin aiheesta. Tein kaikille selväksi, että mihin tahansa kysymykseen saa jättää vastaamatta ja haastattelun voi keskeyttää koska tahansa. Vahingoittamisen välttämiseen liittyy henkisten, sosiaalisten ja taloudellisten haittojen välttäminen (TENK). Tutkielmani aihe on sellainen, ettei siihen automaattisesti liity edellä mainittuja haittoja osallistujille. Kiinnitin kuitenkin haastattelujen aikana erityistä huomiota mahdollisiin haittoihin. Pidin myös tarkkaan huolta haastateltavien yksityisyydestä ja tietosuojasta esimerkiksi anonymisoinnin, aineiston käsittelyn sekä aineiston tuhoamisen avulla. Varmistin tarkkaan, että kukaan haastateltavista ei ole tunnistettavissa valmiista tutkielmasta ja kerättyä aineistoa käytetään luottamuksellisesti. Pitämällä kaikista edellä mainituista seikoista huolta, en usko tutkielmastani aiheutuvan huomattavaa haittaa haastateltaville. En näe haitallisena sitä, jos haastateltavat pysähtyvät miettimään hetkeksi omaa elämäänsä ja omia arjen toimintatapojaan.

Tutkimuksen eettiseen arviointiin kuuluu myös tutkijan oman aseman käsittely. Kiinnostuin tästä aiheesta myös sen vuoksi, että havaitsin sekä omassa että lähipiirini toiminnassa

erikoisia ilmiöitä työnjakoon liittyen. Kuulun myös itse tutkimuksen viiter ryhmään, sillä perheeseeni kuuluu kaksi lasta ja puolisoni oli pitkään kotona lasten kanssa. Lähipiiriini kuuluu paljon lapsiperheitä. Huomasin esimerkiksi useita tilanteita, joissa perheen äiti hoiti kaikki kodin metatyöt ja oli samalla kuormittunut tai uupunut. Oli täysin normaalia, että äidit hoitivat juhlien järjestämiset, arjen aikatauluttamiset, lasten loputtoman vaatehuollon, vakuutukset, lääkärikäynnit, harrastukset sekä päiväkotiin ja kouluun liittyvät asiat. Toisaalta taas äidit jopa välillä väheksyivät isän kykyä hoitaa kyseisiä tehtäviä. Äidit esimerkiksi varmistelivat jatkuvasti pienimpiäkin yksityiskohtia, käskyttivät puolisoitaan ja valittivat tilanteesta. Näennäisesti kaikki kannattivat tasa-arvoa ja tasaista työnjakoa arjessa. Muodostuneen työnjaon ja tasa-arvon ideaalin välillä ollut ristiriita aiheutti itselleni huomattavaa hämmennystä ja epämukavuutta. On epämiellyttävää myöntää, ettei oma toiminta vastaa sitä mitä sen toivoisi olevan.

On selvää, että tutkijan oma asema vaikuttaa aina tutkimukseen. Vaikka haastattelutilanteisiin ja analyysin tekoon suhtautuisi kuinka avoimesti, omat kokemukset ja aiempi teoreettinen tietämys vaikuttavat siihen, millaisiin asioihin tutkija kiinnittää huomiota. Pysin kuitenkin suhtautumaan haastattelutilanteisiin ja aineistoon mahdollisimman uteliain ja avoimin mielin, tiedostaen samalla omien sosiologisten silmälasieni ja vanhemmuuden kokemusten olemassaolon.

5. Työnjako vanhempainvapaita jakaneissa perheissä

Tämän tutkielman analyysi jakautuu kahteen osaan, joista kumpikin vastaa yhteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen osa on ”Työnjako vanhempainvapaita jakaneissa perheissä”, jossa tarkastelen sitä millä tavoin kotityöt, kodin metatyöt ja lastenhoito jakautuvat tutkimukseen osallistuneissa perheissä. Työnjaon lisäksi tarkastelen myös sitä, millaisia kotitöitä, kodin metatöitä ja lastenhoidollisia tehtäviä perheissä tehdään. Toinen analyysin osa on luku 6. ”Työnjaon perusteet”, jossa käyn läpi neljä eri selitysmallia sille, miksi tutkimukseen osallistuneiden perheiden työnjako on sellainen kuin on.

5.1. Näkyvät kotityöt

Käyn tässä luvussa läpi sen, minkä verran ja millaisia kotitöitä tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ja heidän puolisonsa tekevät. Tarkastelen ensin kotitöiden sisältöä ja kokonais määrän jakautumista. Toiseksi tarkastelen sitä, mitkä kotityöt jakautuvat sukupuolitapaisesti ja mitkä toisin kuin on yleisesti totuttu. Lopuksi käsittelen vielä sitä, millaisia erimielisyyksiä kotitöiden tekoon liittyy. Tarkastelen tässä luvussa ainoastaan tavallisia kotitöitä, kuten siivoamista ja ruoanlaittoa. Käsittelen kodin metatöitä erikseen seuraavassa luvussa 5.2. ja lastenhoitoon ja vanhemmuuteen liittyviä tehtäviä luvussa 5.3.

5.1.1. *Kotitöiden sisältö ja määrän jakautuminen*

Vanhempien kuvaukset arjen kotitöistä ja niiden määristä ovat hyvin tavanomaisia ja tunnistettavia. Kaikissa perheissä siivotaan, tiskataan, pestään pyykkiä ja tehdään muita arjen askareita. Vanhemmat kuvasivat kuinka he pitävät yllä yleistä siisteyttä keräämällä leluja ja muita tavaroita, kuinka he valmistavat perheelle aterioita, käyvät ruokakaupassa, vievät roskia, tyhjentävät tiskikonetta ja niin edelleen. Haastateltavien tekemien kotitöiden sisältö on hyvin tavanomaista suomalaiselle lapsiperheelle. Myös kotitöiden kokonais määrä on saman suuntainen kuin aiemmissa tutkimuksissa esiin tulleet määrät (esim. Tilastokeskus 2011, Pääkkönen 2010, Miettinen 2008). Yksi haastateltavista kuvasi tilannetta seuraavasti: ”Molemmat tehdään koko ajan aika paljon.” Toisin sanoen lapsiperheen arjessa tehtävien kotitöiden määrä on suuri. Haastateltavat tekivät monia erilaisia kotitöitä päivittäin ja ne kuuluivat osaksi arkea.

Haastateltavat korostavat hyvin paljon työmäärän tasaista jakautumista ja taakan tietoista jakamista. Korostus näkyi sekä siinä kuinka paljon tasaisesta työnjaosta puhuttiin että myös sanavalinnoissa, kuten sanan *tosi* käyttämisessä. Seuraavassa pätkässä perheen äiti kertoo, kuinka arjen tavalliset tehtävät jakautuvat hänen kokemuksensa mukaan määrällisesti hyvin tasaisesti. Hän kuvaa lisäksi, kuinka molemmat vanhemmat osallistuvat yhtä lailla tavallisiin askareisiin.

Musta tuntuu et meillä jakautuu tosi pitkälti tasan. Molemmat tekee ruokaa. Molemmat – ihan perus arkipyörytys - ruoka, vaatteet, siivous, se menee tosi paljon tasan. (äiti)

Toinen äideistä kuvaa vastaavalla tavalla, kuinka molempien vanhempien ollessa kotona, tehtävät jakautuvat joko tasan tai hänen puolisonsa tekee enemmän.

Ja kyllä, sanotaanko että iltaviiden jälkeen, tehdään varmaan tasapuolisesti. Tai hän ehkä jopa enemmän. (äiti)

Kaikki haastattelemani vanhemmat tekevät joko yhtä paljon näkyviä kotitöitä kuin puolisonsa tai perheen isä teki niitä vähän enemmän. Kaikkien haastateltujen perheiden työnjako poikkeaa aiemmissa ajankäyttötutkimuksissa havaitusta tavanomaisesta työnjaosta, jossa perheen äiti tekee tuntimääräisesti huomattavasti enemmän kotitöitä (esim. Tilastokeskus 2011, Miettinen 2008). Se ei sinänsä ole yllättävää, sillä aiemmin on havaittu, että pidempään lasten kanssa kotona olleet isät osallistuvat aktiivisemmin kotitöihin (esim. Lammi-Taskula 2004, Brandth & Överli 1998). Siinä mielessä voidaankin sanoa, että haastateltujen vanhempainvapaita jakaneiden perheiden työmäärän jakautuminen on samassa linjassa aiempien pohjoismaisten tutkimusten kanssa ja eroaa keskimääräisen suomalaisen lapsiperheen työnjaosta.

5.1.2. "Naisten- ja miestentyöt"

Vaikka perheiden molemmat vanhemmat osallistuivat yhtä lailla siivoamiseen, ruoanlaittoon ja pyykkäämiseen, jakautui osa tehtävistä hyvin sukupuolittuneesti. Tämä sukupuolitapainen kotitöiden tekeminen on hyvin tyypillistä suomalaisessa yhteiskunnassa, ja muutokset ovat äärimmäisen hitaita (esim. Miettinen 2008, Pääkkönen & Hanifi 2011, Pääkkönen 2013).

Kaikissa perheissä äidillä oli päävastuu lasten vaatehuollosta ja siihen liittyvistä tehtävistä. Seuraavassa otteessa äiti kertoo mitä kotitöitä hän tavallisesti tekee.

Perus järjestämistä, pyykkikone, tiskikone, vaatehuolto, vaatteiden suunnittelu... Niiden jatkuva kantaminen ulos talosta. Ja uusien hankkiminen. Lähinnä ne liittyy kaikki joko lapsen avustamiseen tai yleisen järjestyksen pitämiseen. Ja vaatteiden hankintaan. (äiti)

Äidin puhetavasta ja kuvauksesta käy tehtävälisäyksen lisäksi hyvin ilmi kotitöiden rytmi ja toisto. Kotitöiden rytmi on tasainen ja loputon. Tehtäviä toistetaan uudelleen ja uudelleen.

Perheiden äidit kuvasivat, kuinka he korjasivat rikkinäisiä vaatteita, pitivät huolta, että lapsilla on sopivia ja kauden mukaisia vaatteita sekä hoitivat pieneksi jääneiden vaatteiden kierrättämisen. Kaikkien perheiden isät pesivät kyllä pyykkiä ja valitsivat esimerkiksi aamulla lapsille sopivia vaatteita päiväkotiin, mikä on huomattavasti enemmän kuin mitä miehet aiempien tutkimusten perusteella tekevät. Esimerkiksi STM:n julkaiseman tasa-arvobarometrin (2017) mukaan isät ovat vastuussa pyykkäyksestä vain 10 % tapauksista. Pyykinpesun jakamisesta huolimatta vaatehuolto on kokonaisuudessaan selvästi hyvin naistapaista toimintaa myös vanhempainvapaita jakaneissa perheissä. "Vaatteiden hankinta ja huolto" onkin aiemmissa tutkimuksissa ollut kaikista kotitöistä kaikkein eniten naisten vastuulla oleva osa-alue (Raijas ja Varjonen 2007). Vaatehuollon kaltainen arkinen ja toistuva naistapainen toiminta voikin helposti alkaa vaikuttaa luontaiselta ja sisäsyntyiseltä (Jokinen, 2004, 56). Vaatehuollon kohdalla korostuu haastateltavien kertomuksissa metatyön suuri määrä, jota käsittelen seuraavassa luvussa.

Perinteisistä "miesten töistä" eli teknisempiin asioihin, korjaamiseen ja autoon liittyvistä kotitöistä monet jäivät perheiden isien tehtäväksi. Tilanne on ollut sama myös muissa tutkimuksissa (esim. Miettinen 2008, Pääkkönen & Hanifi 2011, Oinas 2010). Isät huolsivat pyöriä, vaihtoivat lamppuja, veivät autoja katsastukseen ja kiinnittivät hyllyjä. Ainoana poikkeuksena kaksi perheen äideistä oli hoitanut perheen kodeissa seinien maalauksen. Muilta osin työnjako "miesten töiden" kohdalla oli hyvin selvä. Seuraava isä kertoi, kuinka hän hoitaa monesti perinteisen sukupuoliroolituksen mukaisia tehtäviä.

Mulla on sitten ollut enemmän sellaisia, kumma kyllä, sellaisia perinteisemmän sukupuoliroolituksen mukaisia tehtäviä. Se on usein ollut minä joka on porannut seiniin reiät ja niin edelleen. Vaikka mä en näe että siinä olisi mitään varsinaista syytä. (isä)

Edellä olevan isän ”kumma kyllä”, huomautus on osoitus refleksiivisyydestä ja siitä, kuinka työnjako ei vastaakaan omia toiveita. Vastaavalla tavalla yksi äideistä kuvasi kuinka hän ei ole vaihtanut yhtäkään lamppua vuosia kestäneen yhdessä asumisen aikana. Myös hän teki lisähuomion, jonka kautta käy selväksi refleksiivisyys.

Kyllä meillä on monessa asiassa semmoinen hyvin perinteinen sukupuoliroolituskin. En ole kyllä varmaan koko yhdessä asumisen aikana vaihtanut yhtäkään lamppua. Ei sillä ettenkö vaihtais, ja on jopa vähän noloakin myöntää, koska mä oon yksinhuoltajan lapsi, niin pitäis tietysti olla – itsenäinen nainen. Mutta en ole sitten tehnyt nyt niitä. Ja just tällaiset palovaroittimen patterit ja lamput. Kyllä ne menee hyvin miehen laariin. Ja myös pesukoneen nukkasiltien puhdistamiset ja kaikki mikä menee teknisempään puoleen. Ja myös se auto. (äiti)

Kahdesta edellä olevasta pätkästä tulee esiin hyvin se, kuinka haastateltavat toimivat reflektiivisesti tasa-arvon kehyksessä. Reflektiivisyydellä tarkoitetaan taitoa ja toimintaa, jossa yksilö tarkastelee omaa toimintaansa ulkopuolelta suhteessa tiettyyn asiaan (Jokinen 2005, s 48) Haastateltavat ovat selvästi hyvin tietoisia vallitsevista sukupuolirooleista ja normien mukaisesta kotitöiden jaosta. He myös arvioivat oman toimintansa tasa-arvoisuutta. Jos jokin kotityö jakautuu sukupuolitapaisesti, sitä oikeutetaan, perustellaan, ihmetellään ja/tai hieman häpeillään.

5.1.3. Yksilön käsitykset kotitöiden määrästä ja kotitöihin liittyvät erimielisyydet

Kotitöihin liittyvä riitely on lapsiperheissä yleistä ja myös haastatteluissa tuli esiin riitatilanteita ja erimielisyyksiä kotitöihin liittyen. Kotitöiden jakaminen oli eniten erimielisyyksiä ja riitoja aiheuttava aihe viimeisessä ajankäyttötutkimuksessa (Tilastokeskus 2011). Lisäksi työnjaon ja riitelyn on havaittu vaikuttavan parisuhdetyytyvyyteen ja perheen hyvinvointiin (Lammi-Taskula & Salmi 2009, Ruppanner, Branden & Turunen

2018). Tämän tutkielman perusteella yksi keskeinen syy riitelylle on se, etteivät pariskunnan käsitykset työnjaosta vastaa aina toisiaan. Käsitysten erilaisuus sekä vaikeus hahmottaa työnjaon todellista tilannetta näkyi riitatilanteiden lisäksi myös riidattomissa kuvauksissa. Yksi isistä oli ajatellut aiemmin, että siivoamiseen ja pyykkäämiseen liittyvät askareet jakautuisivat heillä tasan. Hän kiinnitti asiaan erityistä huomiota esitehtävän aikana, jonka seurauksena hän huomasiikin tekevänsä puolisoaan enemmän kyseisiä tehtäviä.

Huomasin että tommoset pyykinpesu ja muutenkin semmoset kodin yleiseen siivoamiseen liittyvät asiat on enemmän mun vastuulla. Kun olin jotenkin ajatellut että ne ois enemmän tasapuolisesti. (isä)

Kuten yllä olevasta kommentista huomaa, yksilön käsitykset työnjaosta ja ajankäytöstä eivät aina täysin vastaa todellisuutta tai puolison arviota. Sama on käynyt ilmi myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Tilastokeskus 2011, Ruppanner, Branden, Turunen 2018). Kyse voi olla siitä, että päivittäisiä arkisia asioita voi olla vaikea havainnoida. Toinen mahdollinen selitys on se, että yksilö pyrkii antamaan itsestään “kelvollisen” tai “paremman” kuvan tutkimustilanteessa. Sama kävi ilmi myös tämän tutkielman haastatteluissa:

V.L. Miltä tuntui tehdä ennakkotehtävää?

Jännältää. Sitä saattaa vääristää vähän omaa käyttäytymistään sen takia että haluaa olla hyvä ihminen. Mut ei ehkä hirveen paljoa. Tuntui ihan kivalta. Ei tullut mitään sellaisia varsinaisia yllätyksiä. Eikä me olla puolison kanssa vertailtu että kumpi nyt on tehnyt enemmän. Kyllä me siitä yks riita tietysti saatiin aikaiseksi, mut joo. Kotitöiden jakautuminen on ehkä vähän arka asia jotenkin. (isä)

Samasta kommentista käy “hyvän” kuvan antamisen lisäksi myös ilmi se, että kotitöiden tekoon ja työnjakoon liittyy perheissä myös riitelyä. Myös tässä perheessä riitely liittyy kotitöihin ja erilaisiin näkemyksiin siitä, minkä verran kukakin kotitöitä tekee. Seuraavassa pätkässä yksi vanhemmista kertoo kotitöihin liittyvästä konfliktitilanteesta.

Mulla oli just ollut viimeisen parin kuukauden aikana sellainen olo, että mä oon noita ruoka-asioita tehnyt enemmän. Ja kiinnostasi se että onko

puoliso samaa mieltä vai ei. Ja ilmeisesti ei ollut ja se sitten kärjistyi siitä aika äkkiä ja levis tavallaan. Tai puolisoni koki että mä olen sitä mieltä että mä teen enemmän kuin hän. Ja mä en sitä missään nimessä tarkoittanut. Ja sit kärjistyi hirveen äkkiä ja meni sitten hankalaksi jotenkin. (isä)

Myös tässä riitatilanteessa puolisojen erilaiset käsitykset kotitöiden jakautumisesta olivat keskeisenä osatekijänä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että haastateltavien kertomuksissa nousi esiin ainoastaan yksittäisiä riitatilanteita, eikä yhtä laajaa äitien tyytymättömyyttä kuin monissa muissa tutkimuksissa (esim. Lammi-Taskula & Salmi, 2009, Ruppner, Branden & Turunen 2018). Seuraavissa pätkissä kaksi vanhempaa kuvaa tyytyväisyyttään työnjakoon.

V.L: Oletko sä tyytyväinen tilanteeseen? Tai siihen että mitä hommia sä teet ja mitä sun puoliso tekee?

Joo, kyllä mä sanoisin. Ja jotenkin sen kannalta, että on tietoisesti halunnut ottaa itselleen semmoisen aktiivisen roolin siinä kotitöissä ja lapsen hoidossa. Oon siihen ihan tyytyväinen. Aina kaikissa asioissa voi olla parantamisen varaa. Mutta ei sillee jotenkin että joku asia nyt erityisesti vaivais tai ois enemmän muuttamisen tarpeessa. (isä)

V.L: Oletko sä tyytyväinen siihen mitä sä teet ja mitä sun puoliso tekee tällä hetkellä teidän arjessa?

Oikeastaan kaikkeen muuhun paitsi sit kun must tuntuu et hukutaan niihin lastenvaatteisiin ja semmosia nyssyköitä, pussukoita. Varsinkin kun mun sukulaisella on vuoden vanhempi kun meiän esikoinen, niin sieltä aina tulee sillee pussukka nyssykkä kaupalla sitä tavaraa. Niin etenkin siihen – et must tuntuu et mä hukun. Ne jotenkin tuntuu et ne olis mun vastuulla. Vaiks sit mä aina valitan tästä ja mies sanoo et ei ne oo, mut ei ne kato mihinkään jos emmä niitä kadota mihinkään. Niin (huokaus) niin sen suhteen en ihan, semmosen järjestämisen-kaappien järjestämisen. Lelujen, niinkun säilytysjärjestelmien miettimisen ja tän tyyppisen suhteen. Mutta kaiken muun suhteen joo kyllä. Et niin. Mä veikkaan

et mun mies saattaa olla eri mieltä. No ei, hänkin tietää et meidän kuopus on nyt hieman haastavassa iässä. Joka jatkuu varmaan kymmenen vuotta. (äiti)

Jälkimmäisestä äidin kommentista käy hyvin ilmi, kuinka hän on tyytyväinen työnjakoon muilta osin, mutta metakotitöiden tekeminen aiheuttaa hänessä turhautumisen tunteita ja hän on valittanut asiasta puolisolleen. Äiti kokee vaatehuollon olevan hänen vastuullaan. Lisäksi myös tästä kommentista käy ilmi se, kuinka äiti arvelee aktiivisesti kotitöitä tekevän puolisonsa olevan eri mieltä työnjaosta.

Yksittäisistä riidoista huolimatta vanhemmat olivat pääasiassa tyytyväisiä työnjakoon. Kaikissa perheissä isällä oli iso rooli päivittäin toistuvissa kotitöissä, kuten ruoanlaitossa ja siivoamisessa. Kaikissa perheissä tyypilliset nais- tai miestapaiset työtehtävät jakautuivat isolta osin normin mukaisesti. Vaatehuolto pyykinpesua lukuun ottamatta kuului tiukasti äideille. Pyöriin, autoihin ja muihin teknisempiin asioihin liittyvät tehtävät olivat enemmän isien vastuulla.

5.2. Kodin metatyöt

Kodin metatyöt, eli arjen organisointi, suunnittelu ja vastuunkanto, on haastateltaville tuttu ilmiö. En itse tuonut termiä esiin, mutta useampi haastateltava nosti sekä ilmiön että käsitteen itse puheeksi. Esimerkiksi kun kysyin miltä ennakkotehtävän tekeminen tuntui, haastateltava kertoi ensimmäisenä, kuinka hankalaa oli miettiä metatyön jakautumista, sillä toisen puolesta on vaikea miettiä pään sisäisiä asioita. Arjen taustalla oleva monesti näkymätön metatyö tunnistettiin ja osa haastateltavista oli kiinnittänyt siihen huomiota jo aiemmin.

Metatyön jakautuminen vaihteli perheissä voimakkaasti. Kolme vanhemmista kertoi perheen äidin kantavan metatyön vastuun lähes täysin, kaksi vanhempaa kertoi pyrkivänsä tasaamaan metatyön mahdollisimman tasaisesti ja yhdessä perheessä isä hoiti enemmän metakotitöitä. Kodin metatyö on näyttäytynyt aiemmissa tutkimuksissa lähes kokonaan naistapaisena toimintana ja äitien työtaakkana (esim. Ciciolla & Luthar, 2019, Daminger 2019, Offer, 2014, Luukinen 2017, Korhonen, 2004). Käyn tässä kappaleessa läpi ensin sen, millaisena kodin metatyön sisältö näyttäytyy, sillä aiempi tutkimus aiheesta on hyvin hajanaista. Sen jälkeen tarkastelen sitä, miten kodin metatöiden tekeminen jakautuu.

5.2.1. Kodin metatöiden sisältö

Aineiston perusteella kävi ilmi, että kodin metatyöt jakautuvat kahteen toisiinsa sidoksissa olevaan osaan. Ensimmäinen osa on jatkuvasti käynnissä oleva kokonaisvastuunkanto, arjen organisoiminen ja aikatauluttaminen, jota voidaan kutsua kodin metatöiden prosessiksi. Toinen osa on yksittäiseen asiaan liittyvä metatyön projekti, johon kuuluu ennakointi, suunnittelu, aloitteen tekeminen sekä seuranta ja mahdollinen muistuttelu. Yksittäiseen projektiin, kuten vaikkapa lapsen kaudenmukaisten vaatteiden hankkimiseen tai pyörän korjaamiseen liittyy selkeä tavoite ja loppupiste, kun taas jatkuvasti käynnissä oleva metatöiden laajempi prosessi on päättymätön. Sekä metatyön jatkuva prosessi että yksittäisiin projekteihin liittyvät metatyöt ovat tarpeellisia arjen sujumisen kannalta. Tarkastelen seuraavaksi näitä kahta osaa.

1. Jatkuva kodin metatöiden prosessi					
Organisointi					
Kokonaisvastuunkanto					
Aikatauluttaminen					
Huolehtiminen					
2. Yksittäiseen asiaan liittyvä kodin metatöiden projekti					
Tarpeen ennakointi tai havaitseminen	Suunnittelu Vertailu Arviointi Kartoitus	Aloite keskusteluun	Keskustelu Päätöksenteko	Konkreettinen toteuttaminen Varaaminen Ostaminen Tekeminen	Seuranta Muistuttelu

Kuvio 1. Vihreällä pohjalla olevat laatikot eivät ole kodin metatöitä, mutta kuitenkin tarpeellisia kokonaisuuden hahmottamiseksi.

Metatyön ensimmäinen osa on jatkuva kodin metatöiden prosessi. Metatyö näyttäytyi haastateltavien puheissa ennen kaikkea jatkuvasti käynnissä olevana pään sisäisenä prosessina, joka mahdollistaa arjen sujuvuuden. Kodin metatöistä puhuttiin erityisesti ”organisointina”, ”suunnitteluna”, ”aikatauluttamisena” ja ”huolehtimisena”. Seuraava äiti

kuvaa kuinka hän ennakkotehtävää tehdessään huomasi, mitä kaikkea hän todellisuudessa tekee.

Kun tätä lähti täyttämään, niin oli oikeasti tosi mielenkiinnostakin, koska huomasin että mulla painottuu selkeesti tällaiset asioiden organisoimiset, aikatauluttamiset ja tällainen miten asiat hoidetaan ja milloin. Puoliso taas on enemmän tällainen – hän tekee sit kun mä käsken (naurua). Ja hän tekee paljon enemmän ruokaan liittyviä juttuja, ja mä taas hoidan paljon enemmän vakuutuksiin liittyviä juttuja, lääkäreiden varauksia ja siitä korvauksien hakemisia. Ja mä maksan meidän kaikki yhteiset laskut. Mä hoidan taloutta ja tällaista käytännön puolta ja puoliso tekee ruokaa, siivoaa ja pyykkää. (äiti)

Äiti kuvaa, kuinka hän hoitaa organisoimisen ja aikatauluttamisen, perheen isän tehdessä konkreettisia kotitöitä. Tarkastelen delegoimista ja ”käskyttämistä” enemmän seuraavassa luvussa 5.2.2.

Metatyön keskeisimpiä ominaisuuksia on tämän tutkimuksen perusteella sen loputon ja jatkuva luonne. Yksi metatyön käsitettä itse käyttänyt äiti kuvaa, kuinka varsinkin kotona lasten kanssa ollessa metatyöt pyörivät jatkuvasti päässä. Samalla huomataan, kuinka äiti on aiemminkin miettinyt metatöitä, ja sitä kuinka paljon aikaa ne vievät.

Oon mä ennenkin sitä miettinyt, että kauheesti pyörii... varsinkin nyt kun on siel kotona... niin kokoajanhan ne (metatyöt) tavallaan pyörii päässä. Et mul varmasti menee enemmän aikaa suunnitteluun kuin tekemiseen. (äiti)

Metatyön ilmiötä onkin aiemmin kuvattu esimerkiksi päässä olevaksi ”häkkyräksi”, joka huomaa ja havaitsee asioita, sekä pitää niitä mielessä (Korhonen 2004, 259–260). Päässä olevan häkkyrän vertauskuva on osuva myös haastattelemieni vanhempien kohdalla. Häkkyrä on osuva sana, sillä se kuvaa hyvin automaattista ja jatkuvasti käynnissä olevaa pään sisäistä prosessia, jossa metatyöt pyörivät jatkuvasti. Samaan tapaan Eeva Jokisen (2006) kuositelun, eli ”arjen ajattelun” käsite on osuva, sillä myös tämän tutkimuksen haastateltavat kuvasivat kuinka he toistuvasti miettivät ja suunnittelevat arkea ja sen sujuvuutta.

Kodin metatöiden toinen osa on yksittäiseen asiaan tai tarpeeseen liittyvä projekti, joka koostuu metatöistä ja näkyvistä osista. Nämä näkyvät osat, kuten päätöksenteko yhdessä tai tarpeen täyttäminen kaupassa käymällä, eivät ole kodin metatöitä. Näkyvät osat on kuitenkin tarpeen ottaa mukaan tarkasteluun vähintään pintapuolisesti. Tarkastelen seuraavaksi sitä, millaisia tarkempia vaiheita kodin metatöihin kuuluu yksittäistä tarvetta koskien. Metatyön pilkkominen paloihin on mielekästä, sillä sen avulla nähdään kuinka paljon työtä ja suunnittelua yksinkertaiselta näyttävä asia, kuten lapsen uusi harrastus, syntymäpäiväjuhlat, kauden mukaiset vaatteet tai vaikkapa uunin pesu oikeasti vaativat. Kodin metatöistä on erotettu aiemmissa tutkimuksissa eri osa-alueita, kuten tarpeiden ennakoiminen, vaihtoehtojen arviointi ja täyttäminen, päätöksenteko ja etenemisen seuranta (Daminger 2019). Muissa tutkimuksissa ja teoretisoinneissa päätöksentekoa ei olla nähty osana näkymätöntä metatyötä (esim. Offer, 2014, Korhonen, 2004). Vaikka päätöksenteko ei olekaan osa metakotityötä, sen tarkastelu on kuitenkin mielekästä, sillä se sekä linkittyy valtaaan että tuo esiin päätöksentekoa ympäröivän metatyön näkymättömyyden.

Metakotityön alkupistettä on monesti vaikea havaita, sillä metatyön prosessin keskeisiä ominaisuuksia ovat jatkuvuus sekä automaattinen havainnointi ja ennakoiminen. Metakotityön projekti alkaa, kun tarve havaitaan tai ennakoidaan. Tarpeen havaitsemista ja ennakoimista ei sanoitettu haastatteluissa juurikaan, vaan tuo projektin ensimmäinen osa oli pääasiassa osana laajempaa "suunnittelua", "asioiden hoitamista" tai "huolehtimista" eli kodin metatöiden laajempaa prosessia. Se voi hyvinkin johtua siitä, että tarpeiden ennakoiminen vaikuttaa olevan pitkälti automaattista. Tarpeen huomaaminen johtaa monesti jo seuraavaan vaiheeseen, eli vaihtoehtojen arvioimiseen, joka on helpompi sanoittaa esimerkiksi suunnittelun, selvittelyn ja vertailun kautta.

Loppuvan maidon, pieneksi pian jäävien kurahousujen, lähestyvän syntymäpäivän tai lapsen harrastustoiveen havaitsemisen jälkeen seuraa metatyön selkeämmin havaittava vaihe. Vanhemmat puhuivat paljon vaihtoehtojen arvioinnista, vertailusta, perehtymisestä, tutkimisesta ja kartoittamisesta. Esimerkiksi seuraava äiti kertoo, kuinka hoiti isolta osin lasten vaatehuoltoon liittyvän valitsemisen, kartoittamisen ja miettimisen.

Esimerkiksi vaatteisiin liittyvää hommaa paljon tein ja valitsin ja kartoitin ja mietin. (äiti)

Kartoittamista seuraavat vaiheet ovat aloite keskusteluun ja päätöksenteko. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että vaikka perheen äiti tekisi ison osa päätöksistä, molemmat vanhemmat osallistuvat silti päätöksentekoon (Damingier, 2019). Sama on huomattavissa myös tekemissäni haastatteluissa. Metatyön näkymättömämmän osan jaosta riippumatta, vanhemmat korostivat kuinka tekevät isommat päätökset yhdessä. Esimerkiksi seuraava isä kuvaa, kuinka puoliso tekee valmistelutyön, mutta lopullinen päätös tehdään yhdessä.

Kyllä yleensä kuitenkin aina kaikki päätökset, kuten mitä hankitaan ja muuta, on yhteisiä. Ja keskustellaan sitten. Mutta kumppani on tehnyt sen valmistelutyön ja esittänyt sen asian. (isä)

Juuri yllä olevassa kommentissa näkyy hyvin metatyön näkymättömyys. Ennen lopullisen yhteisen ostopäätöksen tekoa toisen on pitänyt havaita tarve, tehdä vertailua ja suunnittelua sekä aloite keskustelun käymiseksi.

Päätöstä seuraa toinen näkyvä osa, eli konkreettinen toteuttaminen. Toteuttamisen rinnalla ja jälkeen tapahtuu myös seuranta sekä siihen mahdollisesti liittyvä muistuttelu. Sekä konkreettinen toteuttaminen että seuranta tulivat haastatteluissa selvästi esille. Yksin tai yhdessä tehdyn päätöksen jälkeen tulee itse asian toteuttaminen ja seuranta. Toteuttaja voi olla sama tai eri henkilö kuin päätöstä edeltäneen metatyön tekijä. Monessa kuvatussa tilanteessa henkilö oli eri. Esimerkiksi seuraavassa otteessa perheen äiti kuvaa kuinka on havainnut tarpeen ja tekee aloitteen keskusteluun, jonka jälkeen perheen isä toteuttaa varsinaisen askareen.

Mä luulet et mä teen aloitteen siihen keskusteluun. "Et meil on nyt taas tää loppu, et tarttis käydä kaupassa." Sitten puoliso sanoo: "No käynks mää pikkukaupassa?". Jos me ollaan vaikka just vähän aikaa sitten tehty isommat ostokset. Niin tavallaan kyl mä sit teen sen aloitteen ja tommoinen kaupassakäynti saattaa olla puolison homma. (äiti)

Varsinaisen konkreettisen toteuttamisen lisäksi metatyöhön kuuluu myös etenemisen seuranta, joka vaikuttaa olevan pääasiassa sen henkilön vastuulla, joka on tehnyt muunkin aiheeseen liittyvän metatyön. Esimerkiksi neuvola-ajan tarpeen huomannut ja varannut henkilö "piti myös huolen" koska neuvolaan piti mennä. Samaan useampi äideistä kuvasi

kuinka he ”muistuttelevat” puolisoitaan asioiden tekemisestä. Tarkastelen muistuttelua lisää seuraavassa metatyönjakoa tarkastelevassa luvussa.

5.2.2. Kodin metatöiden jakautuminen

Kodin metatyöt jakoutuivat hyvin vaihtelevasti tutkimukseen osallistuneissa perheissä. Kaksi vanhemmista kertoi pyrkivänsä tasaamaan metatöitä mahdollisimman tasaisesti. Kolme vanhempaa kuvasi kuinka päävastuu kodin metatöistä on perheen äidillä. Yhdessä perheessä isä hoiti ison osan kodin metatöistä. Tarkastelen ensimmäisenä kodin metatöiden tasaista jakautumista.

Kaksi vanhemmista korosti, kuinka heidän perheissään myös metakotityö pyrittiin jakamaan muiden kotitöiden tavoin tasan. Ensimmäinen vanhempi kuvaa kuinka heillä oli lapsen vauva-aikoina tarkka ja organisoitu arki, joka jossain määrin jatkuu edelleen.

Silloin kun lapsi oli ihan räpäle ja kaikki oli tosi arvaamatonta, niin meillä oli sellainen, että mihin kellonlyömään meidän pitää olla ulkona ovesta ja kumpi tekee minkäkin asian. Kaikki oli jotenkin tosi organisoitua. Ja se ehkä jatkuu edelleenkin jonkun verran.

V.L: Pitikö teistä jompikumpi sitä aikataulua vaiko yhdessä?

Aikalailla joo, me katotaan yhteinen bussit, ja samanlailla kun me esimerkiksi tiedetään, että jos esimerkiksi vaikka pakataan. Se on aika hyvä esimerkki. Että puoliso sanoo vaikka että mä hoidan lääkkeet, niin molemmat tietää, että mitä otsikko lääkkeet pitää allaan. Ja sitten se on niin kuin jaettu se tehtävä. Tai että mulla on ulkovaatteet ja mulla sisävaatteet jne. Että aika yhteisesti myös organisoidaan. Ettei kumpikaan aikatauluta ja kerro että nyt me teemme yhteisesti näin niin kuin minä olen sanonut. (äiti)

Toinen vanhempi kuvaa kuinka molemmat vanhemmat pitävät huolta muistettavista asioista ja kuinka ne on käyty yhdessä läpi.

Musta tuntuu että [muistettavat asiat] jakautuu aika hyvin tasan. Molemmat pitää aika hyvin huolta kaikista päiväkodin retkipäivistä ja muista. Ne

ollaan katsottu yhdessä ja ne lukee kalentereissa. Molemmat kantaa siitä aika hyvin huolta. Että menee melko tasan. (isä)

Molemmat tasaiseen jakoon pyrkivät vanhemmat jakoivat kodin metatöiden laajemman prosessin puolisonsa kanssa. Samaan tapaan molemmat hoitivat yhtä lailla yksittäisiin asioihin liittyviä metatyön projekteja. Työnjako eroaa selvästi aiemmista tutkimuksista, joissa kodin metatyöt ovat näyttäneet vahvasti naistapaisena toimintana (esim. Jokinen 2005, Luukinen 2017, Ciciolla & Luthar 2019, Daminger 2019).

Kaikissa perheissä ei kuitenkaan ollut tasainen työnjako kodin metatöiden osalta. Äidin näkeminen "perheen kapteenina" tai "kotielämän johtajana" toistui osassa perheistä (vrt. Ciciolla & Luthar 2019, Hochschild 1989). Kapteenin tai johtajan rooliin kuuluu metatyön tekeminen ja konkreettisten kotitöiden ja tehtävien delegoiminen muulle perheelle (ibid). Organisoiminen, delegointi ja jopa käskyttäminen nousivat hyvin vahvasti esiin niissä perheissä, joissa äiti teki suurimman osan kodin metatöistä. Osa haastatelluista äideistä kertoi kuinka he "patistelivat", "käskevät" ja "muistuttelivat" perheen isää eri asioiden hoitamisesta. Esimerkiksi seuraava äiti patisteli puolisoaan olemaan yhteydessä omiin vanhempiinsa, jotta juhla järjestelyjä saadaan eteenpäin.

Patistelin miestä kysymään isältään, että onko he maisemissa. (äiti)

Toinen äiti kuvasi kuinka hänelle painottui ennakkotehtävässä erilaiset metakotitöihin kuuluvat tehtävät. Hän myös kertoi kuinka "käskee" puolisoaan tekemään tiettyjä asioita, kunhan hän on ensin itse suunnitellut kuinka asiat hoidetaan.

--Mulla painottu selkeesti tämmöset asioiden organisoimiset ja aikatauluttamiset. Ja tämmönen miten asiat hoidetaan ja milloin. Ja puoliso on taas enemmän tämmönen... hän tekee sit kun mä käsken.-- Mä oon käyny hakemassa ne kaikki ilmatyhjiöpussit mihin mä oon pakannut vaatteita että ne mahtuu pienempiin tiloihin. Sit mä vaan sanon et ne tulee tonne yläkaappiin, laita ne sinne. (äiti)

Toinen äiti kuvaa kuinka hänen puolisonsa on vastuussa autoon liittyvistä asioista. Siitä huolimatta perheen äiti muistuttelee aiheeseen liittyvistä asioista, kuten katsastuksesta.

Itseasiassa mä kyllä muistuttelen sitä katsastuksesta, koska se toinen ei sitäkään kyllä muista. (äiti)

Yksi isä kuvasi kuinka hänen puolisonsa hoitaa pääasiassa suunnittelun. Isä kuvasi puolisoaan perheen "organisoijaksi" ja itseään "toteuttajaksi".

No siis, jos mietitään vaikka lahjoja jonnekin juhlille tai... Tämmöistä juhlan järjestämistä. Kyl puoliso sen hoitaa. Ja tavallaan on aloitteellinen. Toki sitten jos on kyse esimerkiksi jostain mun puolen sukulaisesta tai muuta niin hän vaatii että sun täytyy suunnitella ja hoitaa, et en mä voi kaikkea tehdä. Mutta kyllä puoliso on se organisoija siinäkin asiassa. Ja myös tässä kevätvaatehommassa, mikä on tosiaan päällä nyt koko aika, hoitaa tätä hommaa. (isä)

Isän kuvauksesta käy hyvin ilmi, kuinka metatyön jakoon liittyy myös turhautumista. Perheen äiti oli vaatinut isää osallistumaan, sillä hän on sanonut, ettei voi tehdä kaikkea.

Metatyötä runsaasti tekevät äidit kuvasivat itseään hyvin vahvoilla sanavalinnoilla. He kuvasivat itseään esimerkiksi "pirttihirmuiksi" ja "excel-nillittäjiksi", joskin nauroivat sen jälkeen.

Joo, joo koska se ehkä vaan tulee multa luontasemmin kun puolisolta.. Et sit jotenkin mä koen et ku on ollu tosi nopeetemposis töissä aina kans, ni sit aivot raksuttaa paljon nopeempaa ku hänellä joissain asioissa. Et ehkä semmosis et missä järjestyksessä asiat ois hyvä tehdä ja muuta. Ja aikatauluttaminen. Mut ehkä sekin tulee sieltä et. Mut ehkä mä oon vähän tämmönen pirttihirmu välillä. (naurua) (äiti)

Joo mä oon aika semmonen excel-nillittäjä. Ni hän kyl kirjaa menonsa, mut mun pitää aina sanoa et kirjaas nyt ne menot kun sieltä puuttuu. (äiti)

Huumorin avulla pehmennellään tilannetta, jossa joudutaan kertomaan, ettei työnjako olekaan tasa-arvoinen. Ajatus siitä, että perheeseen arki tarvitsee sujuakseen johtajan, ei mahdu tasa-arvon ideaaliin. Metatöiden epätasaista jakautumista ei problematisoitu yhtä voimakkaasti kuin tavallisten kotitöiden epätasaista jakautumista.

Äitien puheista kävi myös ilmi, että kodin metatöistä on hyvin vaikeaa päästää irti. Äidit ovat pyrkineet osallistamaan puolisoitaan erityisesti kodin metatöiden pienempiin projekteihin, mutta myös koko metatyön jatkuvaan prosessiin. Samalla he kertovat kuinka kuitenkin ”tarkastelevat” eivätkä osaa irrottautua kokonaisvastuusta.

Sit mä oon aina aika ajoin ottanut näitä metatöitä puheeksi, mutta sitten kun must tuntuu että joko minä teen tai me molemmat tehdään sitä koska emmä ehkä osaa. Tai mulla on ehkä vähän vaikee antaa hänen omia niitä. (äiti)

Kaikissa perheissä äiti ei kuitenkaan ollut päävastuussa metatöiden tekemisestä ja toiminut ”kapteenina”. Yksi isä kertoi tekevänsä enemmän metakotitöitä kuin hänen puolisonsa. Hän kertoi kuinka aikataulut ja suunnitelmat ovat hänelle tärkeitä toisin kuin puolisolle.

Mä oon ehkä enemmän jotenkin semmoinen järjestelmällinen, mä ehkä senkin takia tykkään sopia aikatauluasioita, kuten neuvolaa ja näin. Mulle on ehkä tärkeempää että on sellainen struktuuri siinä arjessa. Aikataulut ja suunnitelmat. Semmoiset asiat on enemmän mun juttuja. (isä)

Huomionarvoista on se, että kyseinen isä ei millään tavalla kuvannut ”käskyttävänsä” puolisoaan kuten metatöitä hoitavat äidit. Perheen isä kertoi myös, kuinka luonteenpiirteiden lisäksi koti-isyyks oli vaikuttanut metatöiden tekoon.

Mut sit taas joku lapsen lääkäri tai neuvolakäynnit, niin on vähintäänkin puoliks ellei sitten jopa sitten enemmän mun hoidettavana. Taas ehkä kerran siitä johtuen siitä että mä olin pidempään kotona niin se tuli tavallaan siihen se rutiini. Että kun oli arkisin kotona niin oli kuitenkin se joka vei lasta neuvolaan ja näin. Niin tulee sitten vieläkin varattua ajat ja näin. (isä)

Kun isä yllä puhuu metatyön rutiinista, voidaan asia hahmottaa myös pelin tajun kautta. Pelin tajulla tarkoitetaan habituksen performatiivista suhdetta tarkasteltuun kenttään (Bourdieu 1990). Käsitteen avulla voidaan tarkastella sukupuolitapojen suhdetta kotityön konkreettiseen tai diskursiiviseen kenttään (Jokinen 2005, 59). Kuten Jokinenkin (2005) tuo ilmi, keskeistä on se, ettei pelin taju vaatii oppimista ja se muodostuu, useimmiten

sukupuolitapaisten, toistojen kautta. Toisin sanoen metakotitöiden jatkuva tekeminen ja toistaminen tekee metatöiden tekemisestä luontevaa.

Huomionarvoista on se, että metatyön kohdalla kukaan haastateltava ei tuonut millään tavalla esiin sukupuolta tai ”perinteistä työnjakoa” samaan tapaan kuin kotitöiden ja lastenhoidon kohdalla. Metatyötä ei linkitetty äitiyteen vaan ennemmin luonteenpiirteisiin, mitä tarkastelen luvussa 6.2.

5.3. Lastenhoito ja vanhemmuus

Käyn tässä kappaleessa läpi sen, millaisia lastenhoidollisia tehtäviä perheissä tehdään ja miten ne jakautuvat. Kaikki haastateltavat korostavat huomattavan paljon tasa-arvoa ja osallistumista suhteessa lastenhoitoon ja vanhemmuuteen. Osallistuvan isyyden ja jaetun vanhemmuuden käsitteet kuvaavat osuvasti myös haastateltavien kuvauksia.

5.3.1. Lastenhoidon sisältö ja jakautuminen

Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien lastenhoito sisälsi hyvin yleisiä askareita, toimia ja yhdessäoloa. Vanhemmat kuvasivat esimerkiksi, kuinka he leikkivät lasten kanssa, käyvät puistoissa ja kirjastoissa, antavat lapselle ruokaa, lukevat iltasatuja ja vievät lapsia harrastuksiin. Lastenhoidolliset tehtävät olivat vanhempien puheissa hyvin tavanomaisia ja arkipäiväisiä. Kaikissa perheissä on alle kouluikäisiä lapsia yksi tai kaksi, joten on selvää, että lastenhoitoon kuluu paljon aikaa.

Lastenhoitoa voidaan jaotella huoltamisen ja hoitamisen käsitteiden kautta (Jokinen 2006, 46). Naistapainen huoltaminen sisältää Jokisen mukaan sen huolehtimisen, että lapsella on sopivat vaatteet, ruokaa ja kaikki sujuu aikataulun mukaisesti. Tämän jaottelun mukaisesti vanhemmat jakavat keskenään puoliksi hoitamisen, eli esimerkiksi leikkimisen ja ulkoilun (Jokinen 2006, 46). Osa naistapaisesta huoltamisesta, kuten lasten vaatehuollon kokonaisuus, kuuluu selvästi metatöiden puolelle, joita käsiteltiin jo edellisessä luvussa. Aiemmin on havaittu, että äidit hoitavat ison osan metatyöstä ja huoltamisesta, isien osallistuessa lähinnä hoitamiseen äitiä ”auttavassa” roolissa (Jokinen 2006, Aalto 2004). Kuten edellisestä luvusta kävi ilmi, tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissä metatyöhön kuuluva huoltaminen jakautui vaihtelevasti. Osassa perheistä äiti hoiti pääosan huoltamisesta, kaksi vanhempaa pyrki jakamaan sen ja yksi isä teki enemmän huoltamista. Hoitaminen puolestaan jakautuu

eri tavalla. Tässä tutkimuksessa kaikki vanhemmat jakoivat hoitamisen, ja isien rooli siinä oli vahva. Vanhemmat kuvasivat, kuinka molemmat osallistuvat lasten hoitamiseen ja tekevät paljon lapsen perushoitoa eli syöttämistä, pukemista ja vaikkapa hiusten letitystä. Seuraava kotona oleva isä kuvaa, kuinka hän hänen vastuullaan ovat monet lapsen hoitoon liittyvät perustehtävät.

Kyllä mä ainakin koen et lapsen hoito... tavallaan käytännön vaipanvaihdot, syöttämiset, pesut ja sun muut on ollut mun nakkeja. Niin se menee kyllä aika paljon mulle. (isä)

Kyseiset perustoimet voidaan nähdä juuri hoitamisen käsitteen kautta. Hoitamiseen kuuluu käytännöllisiä lapsen hyvinvointiin ja viihtyvyyteen liittyviä tehtäviä. Molemmat vanhemmat osallistuivat hoitamiseen, joskin vanhempainvapaan aikana kotona oleva vanhempi, sukupuolesta riippumatta, teki kyseisiä tehtäviä enemmän kuin työssä oleva.

Aiempien tutkimusten perusteella äidit käyttävät noin kaksi kertaa enemmän aikaa lastenhoitoon kuin isät (Miettinen 2008, Tilastokeskus 2011). Näissä tutkimuksissa on tarkasteltu nimenomaan näkyvää ja ajankäyttötutkimuksen keinoin mitattavaa hoitamista. Samanlaista epätasaista jakautumista ei ollut havaittavissa tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissä.

5.3.2. Osallistuva isyys ja jaettu vanhemmuus ideaaleina

Osallistuvan isyyden keskeinen ajatus on, että isä osallistuu yhtä lailla perheen ja lapsen arkeen (Kolehmainen 2004.) Kuten edellä kävi ilmi, kaikissa haastatelluissa perheissä isä osallistui vahvasti lasten perushoitoon. Seuraava isä kuvaa, kuinka hänelle on tärkeää osallistua arjen pyörittämiseen ja lapsen hoitoon tasapuolisesti äidin kanssa.

V.L.: Ootteks te käynyt sun puolison kanssa yleisesti keskustelua työnjaosta? Että miten te haluaisitte että kaikki järjestetään?

No ehkä yleisesti ottaen. Että tehtäisiin asioita aika tasapuolisesti. Jotenkin itellekin on tavallaan ollut tärkeää se, että näin miehenä osallistuu kuitenkin siihen arjen pyörittämiseen ja lapsen hoitoon samalla tavalla. Että ei sillee vanhanaikaiseen malliin, että vaimo hoitaa kotiasiat ja mies käy töissä. Et sitä

on puhuttu, että tarkoituksellisestikin haluaa välttää sellaisia perinteisiä kaavoja. Mutta kyllä ne muuten menee aika sillee luontevasti. Ehkä joskus voi olla keskustelua siitä, että kenenkä vuoro on nyt siivota. (isä)

Jaetulla vanhemmuudella tarkoitetaan vanhemmuuden ideaalia, jossa molemmat vanhemmat osallistuvat yhtä lailla perheen arkeen ja jakavat vastuun. Vaikka haastatellut eivät käsitettä itse käyttäneetkään, heidän kertomuksiaan lastenhoidosta ja vanhemmuudesta on helppo tarkastella kyseisen käsitteen kautta. Jaetun vanhemmuuden ideaali näkyi esimerkiksi siinä, että tasa-arvoa ja tasan jakautumista korostettiin todella paljon ja oman toiminnan tasa-arvoisuutta arvioitiin. Haastatteluissa mainittiin sanat tasan, tasaisesti, tasapuolinen ja tasa-arvo yhteensä 44 kertaa. Tasa-arvon reflektointia voidaankin pitää ruumiillistuneena tottumuksena, jossa omaa toimintaa suhteutetaan tasa-arvon kehukseen ja toisaalta myös toistetaan sukupuolitapoja (Jokinen 2006, 58). Alla oleva sitaatti on tilanteesta, kun kysyin tekevätkö perheen vanhemmat samanlaisia asioita perheen lapsen kanssa.

Molemmat viedään ja haetaan päiväkodista, tehdään ruokaa, leikitään lapsen kanssa, viedään sitä paikkoihin. Tätä pitäisi ehkä kysyä lapselta, että miten se näkee sen eron. Emmätiitä, kyllä musta tuntuu, että ne menee aika tasan ne roolit. Siinäkin. (isä)

Vastauksesta käy hyvin ilmi, kuinka haastateltava kokee vanhemmilla olevan samanlaiset roolit keskenään. Huomionarvoista on se, että jaetun vanhemmuuden ideaali näyttäytyi haastatteluissa kaiken kattavana. Sitä ei millään tavalla kyseenalaistettu ja se läpäisi kaiken puheen. Tavallisiin näkyviin kotitöihin ja metakotitöihin liittyi enemmän hankalampia tunteita ja riitelyä. Lisäksi epätasaista jakoa oikeutettiin erilaisin perustein ja erilaisia rooleja pehmennettiin huumorin keinoin. Jaettu vanhemmuus, osallistuva isyys ja lastenhoito eivät olleet millään tavalla neuvottelun alaisena. Mahdollisesti epätasaisesti jakautuvia tehtäviä tai riitoja ei tuotu lainkaan esiin.

Useat haastateltavat toivat ilmi tilanteita, joissa muut ihmiset eivät toimineet jaetun vanhemmuuden ideaalin mukaisesti. Haastateltuja sekä yllätti että ärsytti esimerkiksi se, että monet olettivat vain äidin jäävän kotiin lapsen kanssa.

Mä muistan sellaisen kun mä sanoin jollekin puolitutulle äitille että mä meen töihin. Niin se oletus oli et, "Ahaa, lapsi aloittaa päivähoiton." Että se ei tullut edes mieleen. Että 2010-luvulla aika... En tajunnut että se ois niin harvinaista. (äiti)

Mua jopa ärsyttää jos joku, tai tosi monet, on ollu sillee ku mä sanon "Et joo, mä meen tammikuussa takasin töihin". "Et mitä, jo silloin, et loppuiks [vanhempainvapaa] silloin jo?" Ja mä oon sanonut et ei, kun isä jää kotiin. Ja sit ne on ollu sille "Oooh vau, niin hienoo kun mies on kotona ja plaaplaaplaa." Missä mun kiitokset on? Mä oon ollu just heinäkuusta saakka kotona. Istunu siellä pelkis kalsareis imettämässä, kun sisällä on 30 astetta ja en oo voinut liikkuu kotoota mihinkään. "Mut on se hienoo nyt kun isä jää kotiin". Ja onhan se, mutta on tässä vielä tekemistä että ois tasa-arvoisessa asemassa. Sillee tavallaan ehkä muitten silmissä. (äiti)

Toinen äideistä peräänkuuluttaa sitä, kuinka äitejä ei samaan tapaan kiitellä ja ihailta vanhemmuudesta ja lastenhoidosta kuin isiä. Äitien puheesta käy ilmi, kuinka äitiys nähdään luonnollisena ja suorastaan doksana, eli yhteiskunnallisena itsestänselvyytenä (Bourdieu 1977.) Osallistuvaa isyyttä onkin kritisoitu siitä, että se mahdollistaa isälle äitiä "auttavan" roolin, joka on loppupeleissä valinta toisin kuin äitiys (esim Aalto 2004, Vuori 2004.) Isä voi valita aktiivisen roolin ja jäädä halutessaan vanhempainvapaalle, jolloin häntä keuhetaan tasa-arvoisesta toiminnasta. Toisaalta isä voi myös valita jäädä töihin ja antaa äidin kantaa isomman vastuun, joka on edelleen yhteiskunnallisesti hyväksyttävää. Voidaankin sanoa, että isien habitukseen sopii sekä perinteisempi isyys, hoitamisen jakavan isyys että huoltamisen jakava isyys.

6. Työnjaon perusteet

Lapsiperheiden työnjakoa perustellaan ja oikeutetaan hyvin monilla erilaisilla tavoilla. Kun puhun työnjaosta, tarkoitan sillä sekä kotitöitä, metakotitöitä että lastenhoitoa. Työnjakoa koskevat selitykset ja tavat ovat hyvin moninaisia, ja sitä koskevia teorioita onkin hyvin runsaasti (esim. Miettinen 2008). Huomionarvoista on se, että tässä tutkielmassa haastateltavat korostavat huomattavan paljon tasa-arvoista työnjakoa ja sitä, kuinka sukupuolella ei ole mitään merkitystä työnjaossa. Haastatteluista käykin siis hyvin vahvasti ilmi se, kuinka haastateltavat toimivat reflektiivisesti ja tasa-arvon kehyksessä. Eeva Jokinen (2005, 47–48) tarkoittaa reflektiivisyydellä "taitoa ja toimintaa, jossa yksilö asettuu itsestään matkan päähän ja arvioi elämäänsä, valintojaan ja mahdollisuuksiaan erilaisissa asiayhteyksissä, esimerkiksi juuri suhteessa keskusteluun sukupuolten tasa-arvosta". Tasa-arvon kehyksessä toimiminen tulee erittäin vahvasti ilmi niissä tilanteissa, joissa jokin työtehtävä jakautuukin sukupuolitapaisesti tai määrällisesti epätasaisesti, jonka seurauksena haastateltava antaa nopeasti selonteon ja perustelun sille, miksei hänen tavoittelemansa tasa-arvon ideaali toteudu. Eva Magnusson (2008) on löytänyt omassa tutkimuksessaan retoristen keinojen lisäksi seitsemän erilaista tulkinnallista repertuaaria, joiden avulla 30 pohjoismaista pariskuntaa oikeuttavat epätasaista työnjakoa.

Tässä tutkimuksessa löytyneet selitysmallit työnjaolle ovat jaettavissa karkeasti neljään ryhmään. Ensimmäinen ryhmä on Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt, jotka näyttäytyvät pakottavina ja ulkoa annettuina. Toinen ryhmä on yksilölliset tekijät, kuten henkilön oma kiinnostus, osaaminen tai luonne. Kolmas selitysmalli on sosialisatio, jossa erityisesti lapsuudenperheessä omaksutuilla normeilla ja odotuksilla on suuri rooli. Viimeinen selitysmalli on tietoinen toisin toistaminen, joka linkittyy sukupuolirooliaisenteisiin. Tietoisessa toisin toistamisessa halutaan murtaa juuri "perinteistä" työnjakoa. Käyn seuraavaksi läpi eri ryhmät ja sen, miten selitysmalleja käytettiin suhteessa kotitöihin, metakotitöihin ja lastenhoitoon.

6.1. Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt

Ensimmäinen selitysmallien ryhmä on ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt. Monet aiemmat sosiologiset kotitöiden työnjaon selitysmallit pohjautuvat juuri ajallisiin resursseihin ja siihen, miten palkkatyö perheessä jakautuu (Miettinen 2008). Yhdistän tässä

kappaleessa käytettävissä olevan ajan teorian (esim. Oinas 2010) muihin vastaavalla tavalla pakottavina nähtäviin käytännöllisiin tekijöihin, kuten työn luonteeseen ja terveydentilaan.

Haastatteleman vanhemmat perustelivat vallitsevaa työnjakoa hyvin useita kertoja ajallisilla resursseilla ja erilaisilla käytännön syillä, kuten sillä, onko jompikumpi vanhemmista kotona lapsen / lasten kanssa, millaisia vuoroja vuorotyötä tekevällä vanhemmalla on tai onko jommankumman vanhemman terveydentilassa jotain huomioitavaa. Perinteisesti on ajateltu, että palkkatyössä olevan vanhemman tarvitsisi ajankäytöllisistä syistä tehdä vähemmän kotitöitä kuin kotona olevan vanhemman (Miettinen 2008). Osassa haastattelemistani perheissä asia menikin jossain määrin näin. Vanhempainvapaalla olevat vanhemmat kertoivat kuinka he päivän aikana esimerkiksi pesivät pyykkiä ja laittoivat ruokaa.

Tottakai mä teen enemmän kuin silloin jos olisin töissä kokonaan päivät myöskin -- Mut et tietysti paljon tapahtuu siinä päivän aikana. Kuten lounaan laittamista ja usein vähän päivällistäkin teen ja käyn ruokakaupassa aika usein silloin päiväsaikaan. Ja mietin ainakin niitä ruokia. Että paljon sen tyyppisiä mitä tapahtuu siinä päiväsaikaan. Niin sit tietysti ne kasaantuu mulle. (äiti)

Vanhempainvapaan lisäksi myös palkkatyön tai opiskelun muodolla on merkitystä. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että sekä työtuntien määrä ja ajoitus, että työn sijainti, intensiteetti ja työaika-autonomia vaikuttavat työnjakoon ja tehtyihin kotitöihin (Oinas 2010, 32–33). Työn ajoituksen merkitys suhteessa kotitöiden tekemiseen näkyi selvästi, sillä vähintään satunnaisesti vuorotöitä tekeviä vanhempia osui tähän tutkimukseen useampi. Vuorotyö vaikutti kotitöiden jakautumiseen ja tekemiseen, sillä osa kotitöistä, kuten vaikkapa päivällisen tarjoaminen lapsille tai lasten iltatoimet, ovat aikaan sidottua. Näin ollen tuolla hetkellä kotona oleva vanhempi hoiti kyseiset tehtävät. Seuraava vanhempi kuvaa, kuinka isoin kuormittava tekijä on puolison vuorotyö.

V.L: Ootko sä tyytyväinen teidän tän hetkiseen työnjakoon?

Joo oon. Isoin ongelma on varmaan se puolison vuorotyö, mutta sille me nyt ei voida mitään. Et se on ehkä isoin semmoinen kuormittava asia. (äiti)

Haastateltava kuvaa, kuinka vuorotyölle ja sen vaikutuksille työnjakoon ei voi mitään. Vuorotyöstä johtuvaa epätasaista työnjakoa ei siis nähdä epätasa-arvoisena ja vanhempi kuvaa myöhemmin, kuinka heidän työnjakonsa on hänen mielestään tasa-arvoinen. Myös Eva Magnussonin (2008) tutkimuksessa ”käytännölliset harkinnat” (Practical considerations), kuten uusi intensiivinen työ, oli keskeinen repertuaari oikeuttaa epätasaista työnjakoa ja delegitimoida sukupuolten tasa-arvoa. Keskeistä oli se, että ”käytännölliset harkinnat” otettiin täysin ulkopuolelta annettuina, eikä niistä johtuva epätasainen työnjako haastateltavien näkökulmasta ollut epätasa-arvoa (Magnusson 2008.)

Työn ajoittumisen tapaan myös työn intensiteetillä ja joustavuudella oli vaikutusta tiettyjen kotitöiden ja lastenhoidollisten vastuiden hoitamiseen. Osa työskentelystä tai opiskelusta oli joustavaa, osa ei lainkaan. Seuraava haastateltava kertoo, kuinka hänen omien työtehtäviensä vuoksi hänen joustavammassa työssä käyvä puolisonsa hoitaa neuvola-aikojen varaamisen.

Mutta siis esim. neuvola-aikojen varaamiset. Ne on lähes kokonaan puolison kontolla, koska mä en pysty käyttämään takaisinsoittopalvelua. Koska mä en pysty vastaamaan päivän aikana puhelimeen käytännössä lainkaan. (isä)

Toisaalta intensiteetti ulottui myös vanhempainvapaalla olevan vanhemman palkattomaan työhön eli kotitöihin ja lastenhoitoon. Osassa perheissä kotona pienten lasten kanssa oleminen oli välillä niin kuormittavaa, että työssäkäyvä vanhempi hoitikin ison siivun kotitöistä.

Samaan tapaan myös työn sijainnilla oli selkeä vaikutus kotitöiden jakautumiseen. Useampi vanhempi tai heidän puolisonsa teki osittain tai kokonaan etätöitä tai -opintoja. Kaikki kotona työskentelevät tai opiskelevat tekivät vähintään jonkin verran kotitöitä työn tai opiskelun lomassa. Esimerkiksi seuraavassa perheessä isä teki etätöitä, joiden rinnalla hän valmisteli päivän ruokia ja pesi pyykkiä.

Hän vei ja haki lapsen päiväkodista ja usein teki jo vähän ruokaa ja pystyi jo jotain pyykkiä pyörittää siellä vähän päivän aikana. Ja mulla oli yleensä ruoka odottamassa kun mä tulin viideltä kotiin -- Koti siistinä ja ruoka

odottamassa. Ja sit mä olin suuren osan siitä ajasta raskaana ja huonovointisesti raskaana ja senkin takia poissa pelistä tavallaan. (äiti)

Haastateltava kertoo lisäksi, kuinka raskauteen liittyvä huonovointisuus vaikutti työnjakoon. Kehoon, jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyvät tekijät nousivat selvästi esiin ajallisten resurssien ja työn luonteeseen liittyvien tekijöiden rinnalla. Aiemmissa työnjakoa tarkastelevissa tutkimuksissa hyvinvointiin liittyviä tekijät on yleensä sivuutettu. Osa terveydellisistä selityksistä liittyi juuri raskauteen ja imetykseen, kuten edellä ollut vanhempi kertoi. Toiset hyvinvointiin pohjaavat selitykset liittyivät suhteellisen pysyviin asioihin, kuten pitkäaikaisiin sairauksiin. Esimerkiksi seuraava haastateltava kuvaa, kuinka hän hoitaa esimerkiksi sormiruokailun ja tiskaamisen puolison atooppisen ihon vuoksi.

Se [päävastuu lapsen ruokailuista ja tiskaamisesta] on oikeastaan ajautunut, mutta osittain myöskin kun puoliso on tosi paha atooppinen ihottuma käsissä ja näin. Niin sit lapsen syöttäminen, sormiruokailu, on sotkusta hommaa. Myös käsille ja kaikki pesut ja muut. Niin mä hoidan ne myös osittain koska se on huono puolison iholle. Niin sit ei tavallaan halua yhtään lisätä sitä ihon huonoa vointia. (isä)

Oman puolison hyvinvointi otettiin yhtä vahvasti huomioon kuin vaikkapa vuorotyön tuomat rajoitukset. Aiemmissa lapsiperheiden hyvinvointia tutkimuksissa erityisesti äidit ovat olleet uupuneita ja laajassa (n 42) kansainvälisessä vertailussa suomalaisten vanhempien uupumus (Parental Burnout) on maailman 7. korkeinta. Näissä psykologian alalle sijoittuvissa tutkimuksissa suomalaisten vanhempien uupumisen keskeisimpinä syinä nähtiin yksilökeskeinen yhteiskunta ja ulkopäin tuleva perfektionismi. (Roskam et al. 2021, Sorkkila & Aunola 2020.) Terveysten ja hyvinvointiin liittyviä selityksiä, kuten uupumusta, ei nähdä keskustelun kohteena olevina, vaan ennemmin automaattisina ja samalla tapaa pakottavina kuin työhön ja opiskeluun liittyvät syyt.

Ajallisten resurssien, työn luonteen ja terveydellisten syiden mukaan tehty työnjako näyttäytyi haastateltaville järkevänä, eikä sitä kyseenalaistettu tai nähty ongelmallisena. Epätasaisesti jakautuvia tehtäviä ei nähty tasa-arvokysymyksenä.

Ajallisiin resursseihin, työn luonteeseen ja terveydellisiin syihin vedottiin pääasiassa vain näkyvien kotitöiden ja joidenkin lastenhoidollisten tehtävien osalta. Kodin metatöiden osalta tätä selitysten kokonaisuutta käytettiin ainoastaan neuvolan puhelinpalvelun osalta yhdessä perheessä. Muilta osin metatöiden jakoa ei perusteltu ajallisilla resursseilla, työn luonteeseen liittyvillä tekijöillä tai terveydellisillä syillä.

6.2. Yksilölliset tekijät

Toinen keskeinen selitysmallien ryhmä on yksilölliset tekijät, jotka ovat jaoteltavissa kolmeen osaan. Nämä kolme selitystapaa ovat henkilön oma osaaminen, kiinnostus asiaa kohtaan ja luonne. Yksilölliset tekijät linkittyvät hyvin vahvasti yksilökeskeiseen länsimaiseen yhteiskuntaan. Individualistisessa yhteiskunnassa korostetaan tyypillisesti valinnanvapautta ja yksilöllisyyttä. Länsimaisen liberaalin ajatuksen mukaisesti jokaisella yksilöllä on sukupuolesta riippumatta velvollisuus ja oikeus ymmärtää ja täyttää ”oma potentiaalinsa” (Magnusson 2008).

Yksilölliset tekijät näkyvät selvästi myös vanhempien antamissa selityksissä työnjaolle. Ensimmäinen peruste oli osaaminen. Vanhemmat kuvasivat yksityiskohtaisesti, kuinka monet työtehtävät on jaettu sen mukaan, kumpi osaa paremmin tehdä tietyn asian, jolloin työnjako on ”järkevä”. Osaamisen lisäksi perusteena käytettiin runsaasti sitä, kumpi pitää tai jopa harrastaa tiettyä asiaa, kuten pyörien huoltoa tai lastenvaatteita. Kolmas peruste oli jommankumman vanhemman luonne. Keskeistä yksilöllisissä tekijöissä on se, että niiden ei nähty millään tavalla olevan sidoksissa sukupuoleen tai tasa-arvoon. Yksilöllisten tekijöiden mukaan tehty työnjako oli ”järkevää”, ”käytännöllistä” ja ”loogista”. Yksilöllisiä tekijöitä käytettiin työnjaon perusteena näkyvien kotitöiden ja metakotitöiden kohdalla. Lastenhoitoon ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä ei käytetty yksilöllisiä tekijöitä työnjaon perusteena.

Ensimmäinen yksilöllinen selitystapa on se, kumpi vanhemmista on parempi tai osaavampi jonkin asian tekemisessä. Seuraava haastateltava korostaa sitä, kuinka on järkevää jakaa työtehtävät osaamisen mukaan. Samalla hän korostaa, ettei sukupuolella ole merkitystä työtehtävien jakamisessa.

V.L.: Mitä ajattelet, että mistä syistä se teidän työnjakonne on tommoinen kuin se on?

Varmaan se, että se toimii. Ja se ois meille kauhean vierasta jakaa asioita oletetun – tai et ne kuuluis jollekin sukupuolelle. Että yleensä ne tulee käytännön kautta. Jos toinen tekee asian selvästi nopeammin tai paremmin tai osaa sen paremmin, niin on järkevää että toinen tekee sen. Mutta sit jos ei oo sellaista etua että toinen osais paremmin niin ei sitten myöskään oo mitään syytä jakaa sitä vaan jonkun oletuksen perusteella. (äiti)

Toinen yksilöllisten tekijöiden osa on oma kiinnostus tai harrastuneisuus. Yksilöllisiä tekijöitä yhdisteltiin monesti keskenään. Seuraava äiti kertoo siitä, kuinka tietyt “miesten töinä” mielletyt tehtävät jakautuvat osaamisen lisäksi myös oman kiinnostuksen kautta.

Puolisoni on selvästi parempi puutöissä. Mä oon niissä aivan käsi. Että se on niin kuin sen homma. Mutta sit taas mä tykkään maalata ja sit pienet tapettikorjaukset ja muut menee taas enemmän mulle. Puolisoni on tosi kiinnostunut pyörien korjaamisesta ja se tavallaan opiskelee sitä niin kuin harrastuksena. Niin sitten on se homma sillä selkeesti. (äiti)

Sukupuolitapaisten tehtävien jakautumista juuri normin mukaisesti perusteltiin erityisesti oman kiinnostuksen kautta. Vaatehuolto, pyykinpesua lukuun ottamatta, kuului kaikissa perheissä lähes täysin äitien vastuulle. Myös aiemmissa tutkimuksissa vaatehuolto on näyttäytynyt erityisen naistapaisena toimintana (Jokinen 2006). Toisen perheen isä kertoo, kuinka hänen vaimonsa on kiinnostuneempi vaatteista ja sisustuksesta, jonka seurauksena hän hoitaa kyseiset tehtävät.

Varmaan vaimo kiinnittää huomiota siihen minkälaiset vaatteet lapsella on päällä ja ylipäättään ehkä enemmän on kiinnostunut siitä asiasta. -- Vaimo ehkä enemmän välittää siitä miltä koti näyttää. Tarkoitin sisustusta ja tämmöisiä asioita. (isä)

Yksi äideistä kertoi, kuinka hän jo raskausaikana hamstrasi vauvanvaatteita ja kuinka häntä kiinnostaa enemmän millaisia vaatteita lapsella on päällä.

Mä luulen et ylipäätään noi lapsen vaatteet, niin se on ollut alusta asti mun vastuuhomma, kun mä jo raskausaikana kävin jo hamstraamassa kaikkea. Mä luulen et se on vaan siitä tullut ja jäänyt. Ehkä mua muutenkin kiinnostaa enemmän et mitä on päällä - minkä kokosta on päällä (nauraa). Emmä oikeestaan tiää tai keksi muuta kuin et se on vaan jäänyt sit jo siis raskausajasta, vaikka mä koitin silloinkin osallistaa häntä, vaikka vähän nihkein tuloksin. Ehkä se vaan kiinnostaa mua enemmän. (äiti)

Kyseinen äiti oli myös yrittänyt osallistaa perheen isää vaatehuoltoon, mutta hän ei ollut onnistunut yrityksissään. Äidin vastuu vaatehuollosta voidaan ymmärtää myös tottumuksen ja pelin tajun kautta. Alun perin äiti oli kiinnostunut lastenvaateista, jonka seurauksena kyseinen asia on "jäänyt" hänen vastuulleen. Toisin sanoen alun toistojen kautta toiminta on automatisoitunut.

Kolmas yksilöllisten tekijöiden osa on vanhemman oma luonne. Luonne oli keskeisin keino oikeuttaa epätasaista kodin metatöiden jakoa. Isomman osan kodin metatöistä tekevä vanhempi oli esimerkiksi "järjestelmällinen" ja "organisaattori", jonka "aivot raksuttavat nopeampaa". Vähemmän kotitöitä tekevä vanhempi näyttäytyi esimerkiksi "hajamielisenä professorina" tai "käytännön ihmisenä", joka unohtelisi metatöihin liittyviä tehtäviä tai ei pidä niitä niin tärkeinä. Seuraavassa otteessa enemmän metakotitöitä tekevä isä kuvaa kuinka hän tekee tiettyjä metatöitä, sillä ne sopivat hänen luonteelleen ja hän pitää niitä tärkeämpänä.

Mä oon ehkä enemmän jotenkin semmoinen järjestelmällinen, mä ehkä senkin takia tykkään sopia aikatauluasioita, kuten neuvolaa ja näin. Mulle on ehkä tärkeempää että on sellainen struktuuri siinä arjessa. Aikataulut ja suunnitelmat. Semmoiset asiat on enemmän mun juttuja. -- (isä)

Seuraavassa otteessa yksi äideistä kuvaa, kuinka hänen puolisonsa mielellään tekisi metatöitä, mutta luonteensa vuoksi hän unohtelisi niitä kuitenkin.

Musta tuntuu et mun mies kauheen mielellään periaatteessa vastaisi monista semmosista asioista, mutta sit hän vaan unohtaa. Hän on vähän semmonen hajamielinen professori luonteeltansa. (äiti)

Luonteeseen pohjautuva työnjako näyttäytyi vanhemmille muuttumattomana ja näin ollen oikeutettuna, vaikka se ei olisikaan tasainen. Metatöitä tekevät äidit kuvasivat kuinka he “eivät osaa päästää irti”, kuitenkin “tarkistelevat” ja “vähän muokkaavat” perässä, mikäli metatöitä yritetään jakaa tasaisemmin. Vaikuttaakin siltä, että kodin metatyöt sopivat paremmin äitien habitukseen (vrt. Luukinen 2017). Samaan tapaan Eeva Jokisen (2005, 47) havaitsi tutkimuksessaan, että yleisin selitys kotitöiden jakautumiselle oli se, että kukakin tekee sitä, mikä tuntuu luontevalta. Onkin selvää, että tuntemus jonkin asian “luontevuudesta” muodostuu suhteessa habitukseen. Yksilöllisten tekijöiden kohdalla on huomioitava se, ettei kukaan haastateltavista elä tyhjiössä. Toisin sanoen voidaan pohtia sitä, mistä yksilön mieltymykset tiettyihin asioihin, kuten vaikkapa vaatteisiin, tulevat.

6.3. Sosialisatio

Sosialisaatiolla tarkoitetaan vuorovaikutuksellista prosessia, jonka seurauksena “uusi sukupolvi valmistuu toimimaan yhteiskunnan eri tehtävissä ja kehittämään niitä edelleen sekä tulee osalliseksi yhteisön kulttuurista ja kykeneväksi kehittämään sitä edelleen” (Takala 1974, 17). Osana sosialisatiota yksilö sisäistää yhteisön kulttuurin ja siinä vallitsevat normit, kuten vaikkapa “miestentyöt”. Yksi keskeinen osatekijä sosialisaatiossa on lapsuudenperhe. Haastateltavat ovat syntyneet 80-luvulla ja 90-luvun alkupuolella ja heidän lapsuudenperheissään on ollut hyvin ”perinteinen” työnjako. Kaikkien äidit ovat olleet enemmän lasten kanssa ja kantaneet suuremman vastuun metatöistä, ruoanlaitosta ja vaatehuollosta. Isien vastuulla on ollut ”miestentöitä” eli huoltamista, korjaamista ja rakentamista. Isät ovat osallistuneet vaihtelevan verran siivoamiseen, ruoanlaittoon ja lastenhoitoon.

Mun isäni on tehnyt ruokaa niin että mä muistan, ehkä kaksi kertaa. Kaikki tekniset asiat on ollut mun isän. Autot ja muut. Ja mun äitini on laittanut ruokaa. Että sen mä muistan että ne on siivonneet yhdessä. Mutta en muista isäni pesseen pyykkiä koskaan. Että se on siivonnut, sen mä muistan. Muita en muista tällaisia juttuja. Tällaiset suunnittelujutut on olleet vahvasti äitini kontolla. (äiti)

Haastateltavien suhde omien lapsuudenperheiden työnjakoihin ja roolimalleihin on hyvin kaksiajakoinen. Vaikka samalla työnjakoa halutaan kyseenalaistaa ja toistaa toisin, toisaalta omaa toimintaa selitetään myös lapsuuden kokemusten ja sosialisatian kautta. Esimerkiksi

siisteysstandardien ja siivoustapojen eroja selitetään kotoa opittujen tapojen kautta. Seuraava haastateltava kertoo kuinka hänen puolisonsa on "koulittu" jo kotona siistimmäksi, kun taas hänen oma äitinsä ei ole ollut niin tarkka.

Juu hän on kotoa koulittu vähän siistimmäksi kun minä, tai ylipäätänsä. Et must tuntuu et silloin kun me muutettiin yhteen kymmenen vuotta sitten. Niin silloin hän kyllä niinkun opetti (nauraen) aika paljon sellasia kodinhoidollisia asioita, mitkä mun boheemi äitini on ehkä vähän vetänyt vasemmalla kädellä ja jättänyt tekemättä. Niin sieltä varmasti se siisteyspuoli. (äiti)

Yksi perheenisistä pohtii, kuinka hänen oli helppoa antaa raha-asiat vaimonsa hoidettavaksi, sillä myös hänen oma äitinsä oli aina hoitanut kaikki raha-asiat.

Meillä on kanssa äiti hoitanut kaikki raha- ja talous- ja paperiasiat aina. Et isä ei oo ees ollut perillä minkä verran rahaakaan on pankkitilillä. Et tuli mieleen et ehkä mulla on sellainen ennakkoajatus, että se on ihan ok. Ja sen takia se on mullekin helppo olla tässä roolissa. Kenties. (isä)

Toinen isä miettii sitä, kuinka uusissa tilanteissa helposti toimii kotoa opittujen käyttäytymismallien tavoin. Kiinnostavaa on se, kuinka hän samalla kertoo, kuinka haluaa puolisonsa kanssa päästä eroon perinteisistä jaoista, mutta huomaa monesti toimivansa perinteisen työnjaon mukaisesti.

Yleensä jos on pitänyt roudata jotain - tää on niin huvittavaa, kun me molemmat halutaan päästä eroon semmoisista perinteisistä jaoista- niin se on usein minä joka käy vuokraamassa pakun ja roudaa tavaraa vaikkei se niinkun oo... En tiedä mistä se johtuu. Tai että onko se niinkun kotoa opittuja käyttäytymismalleja, jotka on niin kuin se ensimmäinen mihin ite menee. (isä)

Haastateltavien kertomuksista käy hyvin ilmi kuinka syvässä socialisaation vaikutukset ovat. Erityisesti uudessa tilanteessa, johon ei ole yhdessä neuvoteltua toimintatapaa, vanhemmat huomasivat kääntyvänsä kotoa opittujen mallien tai yhteiskunnallisten normien mukaisiin toimintatapoihin. Seuraava äiti kuvaa samaan tapaan sisäistämistään oletuksista, joiden mukaan hänelle kuuluisi sukupuolensa mukaan tietyt naistapaiset tehtävät.

Me ollaan oltu yhdessä melkein 10 vuotta. Varmaan jotenkin aika tasan jaettiin silloinkin tai neuvoteltiin jotenkin sillä lailla että pitäis varmaan tehdä tämä. Mutta se oli jotenkin niin naurettavan helppoa. Että jos piti pestä ikkunat niin senkun pesi. Että ei siinä tullut siinä sillä lailla mietittyä. Että missä välissä ehdin tehdä. Mutta mä muistan että mulla on ollut sellaisia just lapsuudenkodista tulevia malleja, että mun täytyy tehdä joku asia, koska niin on oletettu että minun kuuluu tehdä sukupuoleni vuoksi. Että on joutunut joskus käymään keskustelua itsensä kanssa, että onko tää oikeesti mun homma vai oletanko mä vaan koska siitä oo koskaan puhuttu. (äiti)

Äidit kokivat, että heiltä odotettiin tai vaadittiin tietynlaista toimintaa. Yhteiskunnallinen hyvän äitiyden ideaali näkyi haastateltavien puheessa erityisesti metatyön osalta. Äitiyteen liitetään sukupuolen kulttuurinen ymmärrys, jonka mukaan monenlaiset vastuut ja syyllisyyden tunteet kuuluvat juuri naiselle (Magnusson 2008, 85). Kyseisen äidin puheesta käy socialisaation mukaisten äitiyden odotusten lisäksi hyvin ilmi myös lapsettoman pariskunnan ja perheellisen pariskunnan kotitöiden ero. Perheellistyminen vähentää huomattavasti käytössä olevan aikaa. Kotityöt ja lastenhoito vaativat aivan uudella tavalla miettimistä ja aikataulutusta eli kodin metatöiden tekemistä verrattuna lapsettomaan pariskuntaan tai yksineläjään.

Haastateltavien puheista kävi hyvin selvästi ilmi, kuinka tehokkaasti yhteiskunnan jäsenet sisäistävät socialisaatioprosessissa yhteiskunnan normit ja odotukset. Nämä sisäistetyt mallit nousevat haastateltavien mukaan pintaan varsinkin uusissa tilanteissa. Socialisaatiota ja lapsuudenperheessä opittuja malleja käytetään perusteluna omalle toiminnalle esimerkiksi siivousstandardien kohdalla. Toisaalta ”perinteisiä” malleja vastaan myös pyristellään, kuten seuraavassa kappaleessa käy ilmi.

6.4. Tietoinen toisin toistaminen

Viimeinen selitystapa työnjaolle on tietoinen toisin toistaminen. Tietoinen toisin toistaminen voidaan nähdä myös sukupuolirooliasenteena, jonka on aiemmissakin tutkimuksissa havaittu vaikuttavan työnjakoon (Oinas 2010). Toisin toistamisella tarkoitetaan Judith Butlerin (2006) mukaan sitä, että tietty sukupuolitapaisena nähty teko toistetaan tietoisesti toisin, ja näin ollen rakennetaan uudella tavalla sukupuolen merkitystä. Yhdistän tietoisesti toisin

toistamisen erityisesti reflektiiviseen toimintaan tasa-arvon kehyksessä (Jokinen 2006) ja jaetun vanhemmuuden ideaaliin. Kaikki haastatellut toivat esiin, kuinka he haluavat työnjaossa "rikkoa rooleja" tai toimia eri tavalla kuin heidän lapsuudenperheissään tai muualla yhteiskunnassa "normaalisti" toimitaan. Toisin toistaessaan vanhemmat toimivat jaetun vanhemmuuden ideaalin ja tasa-arvon kehiksen mukaisesti. Seuraava haastateltava halusi erikseen haastattelun lopussa nostaa esiin, että haluaa tietoisesti rikkoa perinteisiä vanhemmuuden rooleja ja työnjakoa lapsen vuoksi.

V.L: Tuleeko sulla mieleen vielä jotain tähän haastattelun aihepiiriin liittyvää?

Ehkä varmaan noihin rooleihin, tai että on myös halunnut ajatella sen asian lapsen kasvatuksen kannalta. Että lapsi ei opi sitä niin, että äidit tekee tällöisiä asioita ja isät tekee tällöisiä asioita. Että ei pelkästään itsen takia vaan ehkä ensisijaisesti sen lapsen takia niitä rooleja rikkoo. (isä)

Myös toinen haastateltava kertoo, kuinka hänen lapsuudessaan äiti oli ensisijainen hoitaja isän ollessa vasta kolmannella sijalla isovanhempien jälkeen. Hän nostaa lapsuuden kokemukset syyksi sille, että haluaa itse toimia eri tavalla oman perheensä kohdalla.

Omassa lapsuudessa on ollut perinteiset roolit siinä mielessä, että äiti on ollut ensisijainen hoitaja ja isovanhemmat toissijaisia ja isä sitten kolmantena. Senkin takia itse haluaa muuttaa sitä kuviota oman perheen kohdalla.-- Jotenkin itellekin on tavallaan ollut tärkeätä se, että näin miehenä osallistuu kuitenkin siihen arjen pyörittämiseen ja lapsen hoitoon samalla tavalla. Että ei sille vanhanaikaiseen malliin että vaimo hoitaa kotiasiat ja mies käy töissä. Et sitä on puhuttu että tarkoituksellisestikin haluaa välttää sellaisia perinteisiä kaavoja. (isä)

Myös kolmas isä kuvaa samaan tapaan, kuinka haluaa rikkoa stereotyyppioita jäämällä kotiin koti-isäksi.

Emmä oo ihan varma, mut kyl mä muistan et mulla on ollu semmonen olo, et mä haluan jäädä kotiin. Koska se on ensinnäkin mahdollista. Ja toiseks koska paljon ei oo, tai miehet ei käytä sitä mahdollisuutta. Ni ihan vaan

tavallaan semmosena stereotyyppioiden rikkomisena. Et voi olla niin kuin kotisä puol vuotta. Koska emmä nää niin kuin sitä et miks mies ei vois olla kotona hoitamassa lasta. Se on omituista. (isä)

Jaetun vanhemmuuden ideaali näkyy hyvin vahvasti haastateltavien kertomuksissa. Tietoinen toisin toistaminen keskittyykin ennen kaikkea vanhemmuuteen ja lastenhoitoon liittyvään työnjakoon. Myös jonkin verran kotitöitä toistettiin tietoisesti toisin, mutta se oli huomattavasti vähäisempää kuin lastenhoitoon liittyvien tehtävien kohdalla. Metakotitöitä ei nostettu esiin, kun tietoisesta toisin toistamisesta puhuttiin.

Työnjaon perusteet ovat tämän tutkimuksen perusteella hyvin vaihtelevia. Kaikki vanhemmat käyttivät kaikkia eri selitysmalleja. Kaaviosta 2 näkee kootusti, mitä eri selitysmallien ryhmää käytettiin minkäkin työnjaon osa-alueen kohdalla. Kaaviosta käy hyvin ilmi se, kuinka suuresti eri kotitöiden osa-alueilla käytettävät selitysmallit eroavat toisistaan. Näkyvien kotitöiden työnjakoa perustellaan kaikilla eri selitysmalleilla, joskin tietoista toisin toistamista on vain vähän. Kodin metatöiden työnjako liittyy ensisijaisesti yksilöllisiin tekijöihin, kuten luonteeseen. Huomionarvoista on se, että tietoinen toisin toistaminen ei useimmiten ulotu kodin metatöihin saakka. Lastenhoito ja vanhemmuus puolestaan nähdään ensisijaisesti juuri tietoisesta toisin toistamisen kautta, joskin ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt vaikuttivat toisinaan työnjakoon.

	Näkyvät kotityöt	Kodin metatyöt	Lastenhoito ja vanhemmuus
Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt	Kyllä	Ei	Vähän
Yksilölliset tekijät	Kyllä	Kyllä	Ei
Sosialisaatio	Kyllä	Vähän	Ei
Tietoinen toisin toistaminen	Vähän	Ei	Kyllä

Kaavio 2 Työnjaon osa-alueiden selityspärusteet

7. Tasaisen työnjaon epätasainen todellisuus

Olen tutkielmassani tarkastellut vanhempainvapaita jakaneiden perheiden työnjakoa ja perusteita tuon työnjaon takana. Toteutin aineistonkeruun kuudella teemahaastattelulla. Haastatteluun osallistui kolme äitiä ja kolme isää, jotka olivat jakaneet puolisonsa kanssa vanhempainvapaita niin, että perheen isä oli ollut kotona 4–12 kuukautta. Halusin selvittää haastattelujen avulla sitä, millainen työnjako kyseisissä perheissä oli ja millaisia perusteita työnjaolle annettiin. Jaoin kotityöt kolmeen osaan ja tarkastelin näkyviä kotitöitä, kodin metatöitä sekä lastenhoitoa ja vanhemmuutta. Tämä jako osoittautui tutkimuksen kannalta tärkeäksi, sillä sekä työnjako että sen perusteet olivat erilaisia eri osa-alueilla.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni liittyi vanhempainvapaita jakaneiden vanhempien väliseen työnjakoon. Olin kiinnostunut siitä, millaiseksi työnjako muodostuu, kun perheen isä on ollut pidempään kotona lapsen tai lasten kanssa. Näkyvät kotityöt, eli esimerkiksi siivoaminen, tiskaaminen ja pyykinpesu, jakautuivat haastattelemini isien ja äitien perheissä keskimääräisestä poikkeavalla tavalla, sillä yhdessäkään perheessä äiti ei tehnyt isää enempää näkyviä kotitöitä (vrt. Tilastokeskus 2011). Tehtävät jakautuivat joko tasan tai isä teki niitä vähän enemmän. Suomalainen pienten lasten äiti tekee viikossa tilastollisesti 12–13 tuntia enemmän kotitöitä ja lastenhoidollisia tehtäviä kuin perheen isä (Miettinen 2008), joten ero tutkimukseen osallistuneiden ja keskimääräisen perheen välillä on suuri. Tulosta ei voida kuitenkaan pitää yllättävänä, sillä koti-isyyden on aiemminkin havaittu tasoittavan kotitöiden jakoa myös koti-isyyden jälkeen (esim. Lammi-Taskula 2004, Brandth & Överli 1998).

Sukupuolitapainen työnjako toteutui haastatelluissa perheissä tiettyjen tehtävien kohdalla. Monet päivittäiset tehtävät, kuten ruoanlaitto, pyykinpesu ja siivoaminen eivät olleet sidoksissa sukupuoleen. Tämä voi antaa viitteitä siitä, että kyseisten tehtävien sukupuolijako olisi pikkuhiljaa murtumassa. Sen sijaan tyyppilliset ”naistentyöt” ja ”miestentyöt” jakautuivat edelleen monilta osin sukupuolitapaisesti. Kaikissa perheissä äiti oli vastuussa vaatehuollosta, isien hoitaessa ison osan teknisistä ja korjausta vaativista tehtävistä.

Kotityöt ovat lapsiperheen yleisin riitelyn aihe, eikä tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissäkään välttytty siltä (vrt. Tilastokeskus 2011). Huomionarvoista on kuitenkin se, että vanhemmat kuvasivat vain yksittäisiä riitatilanteita ja nähdä laajan tyytymättömyyden sijaan.

Työnjakoon oltiin pääasiassa tyytyväisiä, toisin kuin hyvin monissa muissa tutkimuksissa (esim. Lammi-Taskula & Salmi, 2009, Ruppanner, Branden & Turunen 2018).

Jaoin kodin metatyön uudella tavalla kahteen osaan. Ensimmäinen osa on *jatkuva kodin metatöiden prosessi*, johon kuuluu organisointia, kokonaisvastuunkantoa, aikatauluttamista ja huolehtimista. Kodin metatöiden prosessi on lähellä henkistä työtä (Offer, 2014), kokonaisvastuuta (Korhonen 2004) ja kuosittelua (Jokinen 2004). Toinen kodin metatöiden osa on *yksittäiseen asiaan liittyvä kodin metatöiden projekti*. Projekti, kuten vaikkapa lapsen uuden harrastuksen aloittaminen tai uusien talvikenkien ostaminen sisältää huomattavan paljon näkymätöntä metatyötä. Projektin voi jakaa osiin, jotka ovat Tarpeen ennakointi tai havaitseminen, Suunnittelu, Aloite keskusteluun, Keskustelu ja päätöksenteko, Konkreettinen toteuttaminen ja viimeisenä Seuranta ja muistuttelu. Kodin metatöiden prosessi on jossain määrin lähellä Allison Damingerin (2019) kognitiivisen työn käsitettä ja jaottelua, joskin Damingerin jaottelu on erilainen ja hän sisällyttää myös päätöksenteon osaksi kognitiivista työtä.

Kodin metatyöt jakoutuivat hyvin eri tavalla kuin näkyvät kotityöt. Kolmessa haastattelussa kävi ilmi, että perheen äiti hoitaa kodin metatyöt lähes täysin. Yhdessä perheessä isä tekee paljon metatöitä ja kaksi vanhempaa kertoi jakavansa metatyöt. Tulosta voidaan pitää yllättävänä, sillä työnjako on perheissä hyvin erilainen kuin näkyvien kotitöiden ja lastenhoidon kohdalla.

Lastenhoito ja vanhemmuus jakoutuivat tasaisemmin kuin näkyvät kotityöt ja kodin metatyöt. Jaetun vanhemmuuden ja osallistuvan isyyden ideaali (esim. Vuori 2004) näkyi hyvin vahvasti lastenhoidon kohdalla. Kukaan vanhemmista ei tuonut esiin mitään eroja suhteessa lapseen tai lastenhoitoon. Jaettu vanhemmuus näyttäytyi täysin kyseenalaistamattomana.

Toinen tutkimuskysymykseni koski työnjaon perusteita. Tutkimuksessani kävi ilmi, että työnjakoa perusteltiin monilla eri tavoin. Kun tarkastelin äitien ja isien työnjakoa koskevia perusteluita, jakoutuivat ne neljään ryhmään. Nämä ryhmät ovat Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt, Yksilölliset tekijät, Sosialisatio ja Tietoinen toisin toistaminen. Kaikki haastatteluun osallistuneet vanhemmat käyttivät kaikkia eri perusteita. Eri perusteita saatettiin myös yhdistellä toisiinsa, erityisesti mikäli työnjako oli epätasainen ja työtehtävät

jakautuivat sukupuolitapaisesti. Vanhemmilla tuntui silloin olevan suurempi tarve perustella sitä, miksei tasa-arvon ideaali toteudukaan.

Ajalliset resurssit, työn luonne ja terveydelliset syyt oli vanhemmille keskeinen selitysmallien ryhmä. Kyseisten syiden mukaan tehty työnjako näyttäytyi haastateltaville järkevänä, eikä sitä kyseenalaistettu tai nähty ongelmallisena. Epätasaisesti jakautuvia tehtäviä ei nähty tasa-arvokysymyksenä (vrt. Magnusson 2008). Ajallisiin resursseihin, työn luonteeseen ja terveydellisiin syihin vedottiin pääasiassa vain näkyvien kotitöiden ja joidenkin lastenhoidollisten tehtävien osalta. Kodin metatöiden osalta tätä selitysten kokonaisuutta käytettiin ainoastaan neuvolan puhelinpalvelun osalta yhdessä perheessä. Muilta osin metatöiden jakoa ei perusteltu ajallisilla resursseilla, työn luonteeseen liittyvillä tekijöillä tai terveydellisillä syillä.

Myös yksilöllisiä tekijöitä käytettiin paljon perusteena työnjaolle. Yksilöllisiä tekijöitä olivat esimerkiksi henkilön oma osaaminen, kiinnostus asiaa kohtaan sekä luonne, jotka ovat kaikki sidoksissa länsimaiseen individualistiseen yhteiskuntaan. Yksilölliset tekijät korostuivat haastatteluissa silloin, kun jokin työtehtävä jakautuikin sukupuolitapaisesti. Vanhemmille tuntui silloin tulevan tarve perustella sitä, miksi jokin työtehtävä jakautuikin ”perinteisesti”, vaikka he nimenomaan pyrkivät rikkomaan perinteistä työnjakoa.

Kaikki vanhemmat toivat esiin myös lapsuudenperheen työnjaon ja sosialisointin. Kaikkien lapsuudenperheissä oli ”perinteinen” työnjako, jossa äidille kuului enemmän hoivaa ja muita ”naisten töitä”, isän tehdessä korjaukseen ja huoltamiseen liittyviä tehtäviä. Vanhemmat kuvasivat kuinka he varsinkin uudessa tilanteessa huomaavat toimivansa helposti aiemmin opittujen mallien mukaan. Sosialisointin avulla perusteltiin erityisesti näkyviä kotitöitä uusissa tilanteissa. Analyysin perusteella kävi ilmi, että asian havaitsemisen, keskustelun ja toisin toistamisen avulla on mahdollista toimia eri tavoin kuin mitä sosialisointin kautta on opittu.

Kaikki vanhemmat puhuivat halusta rikkoa rooleja, malleja tai stereotyyppioita, toimia eri tavoin ja toistaa tietoisesti toisin. Tämä tietoinen toisin toistaminen linkittyy sukupuolirooliasenteisiin (vrt. Oinas 2010), Judith Butlerin (2006) toisin toistamiseen, reflektiiviseen toimintaan tasa-arvon kehityksessä (Jokinen 2005) sekä jaetun vanhemmuuden

ideaaliin. Toisin toistaminen kohdistui erityisesti lastenhoitoon ja vanhemmuuteen liittyvään työnjakoon, mutta ei juuri laisinkaan kodin metatöihin.

Tämän tutkimuksen *keskeinen tutkimustulos* on se, että jaetun vanhemmuuden ideaali ei täysin yllä kodin metatöihin. Vanhempien reflektiivinen toiminta ei kohdistu yhtä vahvasti kodin metatöiden alueelle samaan tapaan kuin näkyvien kotitöiden ja lastenhoidon kohdalla. Kodin metatyöt jakautuvat monissa perheissä epätasaisesti, ja niihin liittyy useita hankalia tunteita, kuten turhautumista ja häpeää. Sukupuolittuminen kuormittaa ja häiritsee erityisesti äitejä. Epätasaista jakoa perustellaan vanhempien luonteilla, jolloin työnjako näyttäytyy ”järkevänä” tai ”luonnollisena”. On kuitenkin tarpeen pohtia sitä, missä määrin luonne-ero on sidoksissa ihmisen synnynnäisiin ominaisuuksiin ja missä määrin se on sosialisoinnin tuotos. Tyttöjä ohjataan jo varhaisesta vaiheesta toimimaan ”pikkuapulaisina” (esim. Ylitapio-Mäntylä 2012). Kaikenlainen metatyön luonteen mukainen ”multitasking”, organisointi ja suunnittelu on yhteiskunnassamme naistapaista toimintaa, jota ei odoteta ”putkiaivoisilta” miehiltä.

Tutkimalla työnjakoa haastattelumenetelmällä, eli keskustelemalla äitien ja isien kanssa, on mahdollista tehdä näkyväksi niitä prosesseja, joissa metatyön tekeminen omaksutaan. Olen tuonut näkyväksi sen, että metatyöt opitaan tekemällä. Toisin sanoen metatöiden tekeminen ei ole sisäsyntyistä, eikä kysymys ole sukupuolesta. Kodin metatöiden tekeminen on mahdollista oppia toistojen kautta. Kodin metatöiden tekeminen alkaa tuntua luontevalta ja jää rutiiniksi. Äitien on helpompi ottaa heiltä odotettava ja heidän habitukseensa sopiva kapteenin rooli, joskin sen kyseenalaistaminen on myös mahdollista. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että kodin metatöiden tasainen jako vaatii sekä äidin halua ja kykyä jakaa kodin metatyöt että isän toistojen kautta muodostuvaa kodin metatöiden opettelua ja osaamista.

On tärkeää huomioida se, että tähän tutkimukseen osallistunut joukko on hyvin valikoitunut. Haastatellut ja heidän puolisonsa olivat yhtä lukuun ottamatta korkeakoulutettuja. Kaikki vanhemmat kannattivat hyvin vahvasti jaettua vanhemmuutta, tiedostivat ympäröivän tasa-arvon kehysten ja toimivat siinä refleksiivisesti. Tietoisista tasa-arvopyrkimyksistä huolimatta, työnjako oli silti paikoin epätasainen. Jos edes näissä perheissä ei saavuteta täyttä tasa-arvoa työnjaon kaikilla osa-alueilla, on todennäköistä, että se jää vielä kauemmas niissä perheissä,

joissa tukeudutaan suomalaisessa kulttuurissa vallitsevaan sukupuolinormatiiviseen käsitykseen heteroydinperheen työnjaosta. Toisaalta on tärkeää huomioida se, että osa vanhemmista pyrki tässä tutkimuksessa tietoisesti jakamaan myös suunnitteluun ja aikatauluttamiseen liittyviä tehtäviä, joka kertoo siitä, että kodin metatyöt on myös mahdollista jakaa tasaisemmin.

Siitä huolimatta, että tutkimukseen osallistuvien joukko oli hyvin valikoitunut ja aineisto pieni, tulokset ovat käyttökelpoisia. Tulokset toivat esiin sen, millainen ilmiö kodin metatyöt on ja kuinka syvällä sukupuolitapainen työnjako näyttää olevan myös vanhempainvapaita jakaneissa perheissä. Luotettavuutta arvioitaessa on hyvä kiinnittää huomiota myös itse haastattelutilanteeseen. Osa haastateltavista toi esiin sen, kuinka he saattavat yrittää olla ”hyviä ihmisiä” haastattelutilanteessa ja kertoa sen mitä olettavat tutkijan haluavan kuulla. Tämä tarkoittaa sitä, että haastatellut valikoivat mitä ja millä tavoin he puhuvat. Haastateltujen sanavalinnoista ja toistoista kävi ilmi, kuinka tasa-arvoisuutta korostettiin huomattavan paljon. Välillä on myös tarpeen kiinnittää huomiota siihen, mistä ei puhuta. Kukaan vanhemmista ei nostanut esiin tilannetta, jossa jaetun vanhemmuuden ideaali suhteessa lapseen tai lapsiin ei toteutuisi. Toisin sanoen tasa-arvosta ollaan valmiita tinkimään kotitöiden kohdalla, joskin sitä silloin perustellaan, häpeillään tai pehmenetään huumorin keinoin. Epätasa-arvoa suhteessa vanhemmuuteen ei ole tai vaihtoehtoisesti siitä ei haluta puhua. Asiaa olisi ehdottomasti tarpeen tutkia lisää.

Tämän tutkimuksen perusteella nousi esiin useita eri jatkotutkimusaiheita. Ensinnäkin kodin metatöiden ilmiön syvempi tutkiminen ja ymmärrys olisi tarpeellista. Kodin metatöihin liittyvä selvästi epätasaista työnjakoa, kuormitusta ja hankalia tunteita. Kodin metatöiden tutkiminen tasa-arvokysymyksenä olisi tarpeellista. Lisäksi olisi erittäin kiinnostavaa tutkia työnjakoa myös muissa kuin heteroydinperheissä. Olisi tarpeellista tutkia työnjakoa sateenkaariperheissä, uusioperheissä ja eroperheissä. Miten kodin metatyöt jakautuvat esimerkiksi kahden äidin muodostamassa perheessä? Entä millainen työnjako muodostuu uusioperheessä, kun molemmat vanhemmat ovat oletettavasti itse vastanneet kotitöiden eri osa-alueista ennen uusioperheen muodostumista? Entä jatkaako perheen äiti kodin metatöiden tekoa isän puolesta myös eron jälkeen? Erilaisia perheitä tarkastelemalla olisi mahdollista saavuttaa vielä parempi ymmärrys siitä, miten työnjako muodostuu ja millä keinoin tasa-arvoa olisi mahdollista edistää.

Lähteet

- Aalto, I. (2004) Perinteisestä uuteen? Isyyden muutostietoa purkamassa. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.): Isäkirja. Tampere: Vastapaino
- Alasuutari, P. (1993) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Aunola, K., Sorkkila, M. & Tolvanen, A. (2020) Validity of the Finnish version of the Parental Burnout Assessment (PBA). *Scandinavian Journal of Psychology*.
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1990) *Logic of Practice*. Polity Press, Cambridge. (Ranskankielinen alkuteos 1980.)
- Brandth, B. & Överli, B. (1998) Omsorgspermisjon med "kjaerlig tvang". En kartlegging av fedrekvoten. Trondheim: Allforsk
- Butler, J., Pulkkinen, T. & Rossi, L. (2006) *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ciciolla, L., Luthar, S.S. (2019) Invisible Household Labor and Ramifications for Adjustment: Mothers as Captains of Households. *Sex Roles* 81, 467–486.
<https://doi.org/10.1007/s11199-018-1001-x>
- Daminger, A. (2019) The Cognitive Dimension of Household Labor. *American Sociological Review*, 84(4), 609–633.
<https://doi.org/10.1177/0003122419859007>
- Daniels, A.K. (1987) Invisible work. *Social Problems* 34(5): 403–15
- DeGroot, J. M., & Vik, T. A. (2020). "The Weight of Our Household Rests on My Shoulders": Inequity in Family Work. *Journal of Family Issues*, 41(8), 1258–1281.
<https://doi.org/10.1177/0192513X19887767>
- Eerola, P., Lammi-Taskula, J., O'Brien, M., Hietamäki, J., & Räikkönen, E. (2019). Fathers' Leave Take-Up in Finland: Motivations and Barriers in a Complex Nordic Leave Scheme. *SAGE Open*. <https://doi.org/10.1177/2158244019885389>
- Eerola, P., & Mykkänen, J. (2014). *Isän kokemus*. Gaudeamus.
- Ellingsæter, A. L. & Leira, A. (2006) *Politicising parenthood in Scandinavia: Gender relations in welfare states*. Bristol: The Policy Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Miettinen, Anneli (2008) *Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Eskola, J. (2001) *Laadullisen tutkimuksen Juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi Vaihe Vaiheelta*. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (2001). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: 2*,

Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, J. (2007) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2007) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus, Jyväskylä. 2. painos.

Grenfell, M. (2010) Pierre Bourdieu: Key concepts. Durham: Acumen.

Hatton, E. (2017). Mechanisms of invisibility: rethinking the concept of invisible work. *Work, Employment and Society*, 31(2), 336–351. <https://doi.org/10.1177/0950017016674894>

Harjunpää, K., Mondada, L., & Svinhufvud, K. (2020) Multimodaalinen litterointi keskusteluanalyysissä. *Puhe Ja Kieli*, 39(3), 195-220. <https://doi.org/10.23997/pk.77350>

Heiskala, R. (2000) Toiminta, tapa ja rakenne: Kohti konstruktionistista synteisiä yhteiskuntateoriassa. Helsinki: Gaudeamus.

Hochschild, A., & Machung, A. (1990) The second shift: working parents and the revolution at home. Piatkus.

Hochschild, A. R. (2012) The managed heart: Commercialization of human feeling (Updated, with a new preface.). Berkeley: University of California Press.

Hochschild, A. R. (2003) The commercialization of intimate life: Notes from home and work. Berkeley: University of California Press.

Huttunen, J. (2014) Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Eerola, P., & Mykkänen, J. (2014). Isän kokemus. Gaudeamus.

Julkunen, R. (1992) Hyvinvointivaltio käännekohdassa. Vastapaino, Tampere.

Julkunen, R. (1994) Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, A., Henriksson, L., & Nätkin, R. (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Vastapaino, Tampere, 179-201.

Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. (1993) Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, E. (2005). Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.

Kela (2021) Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021051229777>

Kolehmainen, J. (2004) Osallistuva isä - Muuttunut mies? Aalto, I. ja Kolehmainen, J. (toim.), Isäkirja. Vastapaino. 89-108

Korhonen, M. (2004) Työssä käyvä isä. Mitä yksi epätavallinen tarina paljastaa perhepiiriin kätkeytyistä "sukupuolisopimuksista"? Aalto, I. ja Kolehmainen, J. (toim.), Isäkirja. Vastapaino. 245-269

Lammi-Taskula, J. (2004) Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.): Isäkirja. Vastapaino.

- Lammi-Taskula, J., & Bardy, M. (2009) Vanhemmuuden Ilot Ja Murheet. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden Hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 60-67.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2009) Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen pikkulapsiperheissä. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden Hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 50-57.
- Lammi-Taskula, J & Salmi, M (2014) Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa Lammi-Taskula, J & Karvonen, S (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 72-81.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2014) Isät, työ ja perhe. Teoksessa Eerola, P. & Mykkänen, J. (2014). Isän kokemus. Gaudeamus.
- Luukinen, S. (2017) Näkymätön näkyväksi. Metakotityön sisältö ja jakamisen tavat. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Magnusson, E. (2008) The rhetoric of inequality. Nordic women and men argue against sharing house-work, *NORA: Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 16(2), 79–95
- Malinen, K. & Rönkä, A. (2009) Mihin aika riittää? Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) (2009) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus, 179–202.
- Maton, K. (2010) Habitus. Teoksessa Grenfell, M. (toim.), Pierre Bourdieu: Key concepts (49-65). Durham: Acumen Publishing Limited
- Miettinen, A. (2008) Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos, Helsinki.
- Miettinen, A. (2010) Tasapainossa vai ei?: suomalaisten naisten ja miesten käsityksiä kotitöiden jakaantumisesta perheessään. *Yhteiskuntapolitiikka-YP* 75, 131-144.
- Miettinen, A., Lainiala, L., & Rotkirch, A. (2015). Women’s housework decreases fertility: Evidence from a longitudinal study among Finnish couples. *Acta Sociologica*, 58(2), 139–154. <https://doi.org/10.1177/0001699315572028>
- Närvi, J. (2014) Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Tampereen yliopisto
- Närvi, J. (2018) Isä hoitaa – vai hoitaako? Väestökyselyn ja haastattelujen tuloksia isien perhevapaiden käytöstä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Oakley, A. (1985). *The sociology of housework*. Blackwell.
- Offer, S. (2014) The Costs of Thinking About Work and Family: Mental Labor, Work–Family Spillover, and Gender Inequality Among Parents in Dual-Earner Families. *Sociol Forum*, 29: 916-936. <https://doi.org/10.1111/socf.12126>
- Oinas, T. (2010) Sukupuoltenvälinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Purhonen, S., Roos, J. P., & Alapuro, R. (2006) Bourdieu ja minä: näkökulmia Pierre Bourdieun sosiologiaan. Vastapaino.
- Pääkkönen, H. (2010) Perheiden aika ja ajankäyttö: Tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä. Tilastokeskus.
- Pääkkönen, H. & Hanifi, R. (2011) Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pääkkönen, H. (2013) Tasoittuvatko ajankäytön sukupuolittaiset erot Suomessa? Teoksessa Pietiläinen, M. (toim.) Työ, talous ja tasa-arvo. Helsinki: Tilastokeskus, 203–217
- Raijas, A., & Varjonen, J. (2007) "Minä vastaan vaatteista, sinä autosta" - muuttuuko kotitöiden jakaminen suomalaisissa lapsiperheissä? Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 15(3), 261–279.
- Raijas, A., & Sailio, M. (2012) Arjen ristiriitoja pikkulapsiperheissä: Nettikeskustelun analyysi. Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 20(4), 316-333.
- Rantalaiho, L. (1994) Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, A., Henriksson, L. & Nätkin, R. (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino. 9-30.
- Roskam, I., Aguiar, J., Akgun, E., Arikan, G., Artavia, M., Avalosse, H., Aunola, K., Bader, M., Bahati, C., Barham, E. J., Besson, E., Beyers, W., Boujut, E., Brianda, M. E., Brytek-Matera, A., Carbonneau, N., César, F., Chen, B.-B., Dorard, G., . . . Mikolajczak, M. (2021) Parental Burnout Around the Globe : a 42-Country Study. *Affective Science*, 2(1), 58-79. <https://doi.org/10.1007/s42761-020-00028-4>
- Rotkirch, A. (2003) Ketunrautojen ääni. Teoksessa Hiilamo, K. & Ahola, S. (2003). Elämän ruuhkavuodet: Kertomuksia vanhemmuudesta. Helsinki: Kirjapaja. 29-42
- Ruppanner, L., Brandén, M., & Turunen, J. (2018) Does Unequal Housework Lead to Divorce? Evidence from Sweden. *Sociology*, 52(1), 75–94. <https://doi.org/10.1177/0038038516674664>
- Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Närvi, J. (2009) Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Salmi, M. & Närvi, J. (toim.) (2017) Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo. Raportti 4/2017. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Salo, U-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. teoksessa S. Aaltonen, & R. Högbacka (toim.), Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampereen yliopistopaino. 166-190. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99323/umpikujasta_oivallukseen_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Shelton, B. & John, D. (1996) The Division of Household Labor. *Annual Review of Sociology*. Vol. 22:299-322 <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.22.1.299>
- Sorkkila, M. & Aunola, K. (2020). Risk Factors for Parental Burnout among Finnish Parents: The Role of Socially Prescribed Perfectionism. *Journal of Child and Family Studies*, 29(3), 648-659. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01607-1>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö. Helsinki: Tilastokeskus.

<http://www.stat.fi/til/akay/index.html>

Takala, A. (1974). Uuden sukupolven vaihtoehdot: Sosialisatiotapahtuman tarkastelu. Jyväskylä: Gummerus.

Tammelin, M. (2009) Working time and family time: experiences of the work and family inter face among dual-earning couples in Finland. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/19730>

Tasa-arvobarometri 2017 (2018) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3932-5>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos). Tammi.

Vuori, J. (2004) Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.): Isäkirja. Tampere: Vastapaino.

Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) (2012): Villit ja kiltit – tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Muut lähteet:

Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö [verkkojulkaisu].

ISSN=1799-5639. Ajankäytön Muutokset 2000-Luvulla 2009, Liitetaulukko 2. Yli 10-vuotiaiden ajankäyttö (82 luokkaa) vuosina 1987–1988, 1999–2000 ja 2009–2010, miehet. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.2.2021].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_tau_002_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö [verkkojulkaisu].

ISSN=1799-5639. Ajankäytön Muutokset 2000-Luvulla 2009, Liitetaulukko 3. Yli 10-vuotiaiden ajankäyttö (82 luokkaa) vuosina 1987–1988, 1999–2000 ja 2009–2010, naiset. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.2.2021].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_tau_003_fi.html

Jenny Lehtisen blogiteksti ”Metatyö räjäyttää äidin pään”

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jennylehtinen-metatyo-kunniaan>. (luettu 30.1.2019)

Liiteluettelo

Liite 1: Haastattelukutsu

Liite 2: Haastattelurunko

Liite 3: Päiväkirjatehtävä

HAASTATTELUKUTSU

Opiskelen Tampereen yliopistossa yhteiskuntatutkimusta ja opintosuuntanani on sosiologia. Teen pro gradu -tutkielmaa lapsiperheen arjen työnjaosta. Tarkastelen tutkielmassani erityisesti suunnitteluun, organisointiin ja vastuunkantoon liittyviä kysymyksiä.

Etsin tutkimustani varten haastateltaviksi henkilöitä, jotka ovat jakaneet vanhempainvapaata ja/tai hoitovapaata puolisonsa kanssa ja jotka asuvat yhdessä puolisonsa kanssa.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina, eikä pariskunnan molempien osapuolten ole pakko osallistua tutkimukseen. Haastattelut toteutetaan ensisijaisesti kasvokkain Tampereella tai vaihtoehtoisesti Skypen välityksellä. Haastattelun lisäksi tutkimukseen kuuluu viikon kestävä päiväkirjatehtävä. Haastattelujen äänitteitä tullaan käyttämään ainoastaan tutkimustarkoitukseen. Haastateltavat eivät ole tunnistettavissa tutkielmasta.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen, voit täyttää oheisen lomakeen

<https://elomake3.uta.fi/lomakkeet/23164/lomake.html>

Vastaa mielelläni kaikkiin kysymyksiin sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin, Veronica Lilja (veronica.lilja@tuni.fi)

Liite 2: Haastattelurunko

1. Kerro ensin vapaasti keitä teidän perheeseen kuuluu ja millainen on teidän tavallinen arkipäivä.

2. Päiväkirjatehtävä

-Miltä tuntui pitää päiväkirjaa? (Helppoa/vaikeaa/raskasta jne)

-Millaisia asioita teit?

-Oliko jotain yllättävää?

3. Työnjako arjessa

-Kerro vapaasti kuinka teidän työnjako arjessa menee. Onko molemmilla esimerkiksi jotain omia hommia?

-Kotityöt/lastenhoito/meta (muistamien, suunnittelu, organisointi)

-Kumpi tekee aloitteita eri asioiden tekemiseen? Lankojen käsissä pitäminen?

-Esimerkiksi: lasten synttärit, lääkärit, kauppalistan teko, vaatehuolto

4. Työnjaosta sopiminen

-Kuinka olette päätyneet nykyiseen työnjakoon?

-Oletko vallitsevaan tilanteeseen ja työnjakoon tyytyväinen? Riitoja?

4. Perhevapaat/lasten saaminen

-Miten työnjako hoitui ennen lapsia?

-Millä tavoin käytitte perhevapaat? Miten päädyitte tähän ratkaisuun? Oletteko olleet tyytyväisiä?

-Muuttiko koti-isyys teidän arkea jollakin tavoin?

5. Lopetus:

-Taustatiedot: (Perhetilanne, iät, kotona/töissä/opiskelija, koulutus, asuinpaikkakunta, kauanko olette olleet yhdessä)

(millainen olo jäi, onko lisättävää)

Liite 3: Ennakkotehtävä

Ennakkotehtävän tekoon on kaksi eri tapaa, joista voit valita itsellesi mieluisamman. Ensimmäinen tapa on käyttää apuna ohessa olevaa lomaketta. Toinen vaihtoehto on kirjata arjen pyörittämiseen liittyviä tehtäviä vapaamuotoisesti viikon ajan. Ennakkotehtävän ensisijaisena tarkoituksena on kiinnittää viikon ajan huomiota arjen pyörittämiseen liittyviin tehtäviin ja työnjakoon.

Ohjeita lomakkeen täyttämiseen:

Selaile ensimmäisenä lomake läpi. Lomakkeeseen on listattu laajasti erilaisia arjen pyörittämiseen liittyviä tehtäviä. Täytä aluksi lomakkeen kohta: ”Kumpi on useammin vastuussa tehtävästä”, merkkamalla ”x” sopivaan ruutuun. Mikäli askare ei kuulu perheen arkeen, voit jättää rivin tyhjäksi. Jokaisen aihealueen perässä on vaihtoehto ”Muu”, johon voit vapaasti kirjata puuttuvia askareita. Mikäli seuraavan viikon aikana teet itse tai huomaat puolisosi tekevän jonkin lomakkeeseen listatun tehtävän, merkkaa ”x” kyseiseen ruutuun. Ota lomake mukaan haastatteluun.

Ohjeet vapaamuotoiseen päiväkirjaan:

Kirjaa viikon ajan ylös päivittäin tekemiäsi kotitöitä, lastenhoitoon liittyviä toimia sekä arjen suunnitteluun liittyviä tehtäviä. Kiinnitä erityistä huomiota sellaisiin hetkiin, kun mietit että jokin asia tulisi tehdä tai suunnittelet kuinka jokin asia hoidetaan. Esimerkkejä tästä on vaikkapa pian tarpeellisten välikausivaatteiden kartoitus, kauppalistan suunnittelu tai lapsen neuvolan/lääkärin muistaminen. Voit pitää päiväkirjaa itsellesi sopivalla tavalla, esimerkiksi paperille taikka puhelimen muistioon. Voit joko pysähtyä illalla pohtimaan tekemiäsi arjen pyörittämiseen liittyviä tehtäviä, tai kirjata niitä ylös pitkin päivää. Tehtävää ei tarvitse palauttaa.

Vastaa mielelläni kaikkiin kysymyksiin joko sähköpostitse (veronica.lilja@tuni.fi) tai puhelimitse (numero)

Ystävällisin terveisin,
Veronica Lilja